

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YEREL İKTİSADİ KALKINMA BAĞLAMINDA KALKINMA
AJANSLARI'NIN ROLÜ VE TÜRKİYE UYGULAMALARI**

Hazırlayan

Zekeriya SARIHAN

094202011003

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Nuran KOYUNCU

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KARAMAN- 2011

YEREL İKTİSADİ KALKINMA BAĞLAMINDA KALKINMA AJASLARI'NIN ROLÜ VE TÜRKİYE UYGULAMALARI

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 17 / 02 / 2011

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Mehmet ALAGÖZ

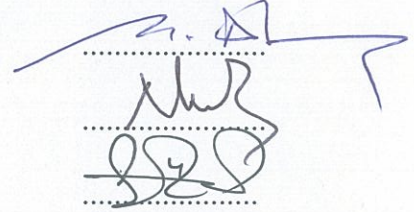
Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuran KOYUNCU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hasan GÜL

Üye :

Üye :

İmzası

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 31/01/2011 tarih ve 04/66 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. H.Bahadır AKIN

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında benden yardımını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Nuran KOYUNCU başta olmak üzere, bilgi ve tecrübeleriyle bana daima yol gösteren Yrd. Doç. Dr.Hasan GÜL'e, Yrd. Doç. Dr. Ercan OKTAY'a, Doç. Dr. Mehmet ALAGÖZ'e, Yrd. Doç. Dr. Mehmet İNCE'ye ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zekeriya SARIHAN

ÖZET

1950’li yıllarda küreselleşmeyle birlikte ülkelerin idari yapısında ve kalkınma anlayışlarında bir takım değişikliklerin yaşandığı görülmektedir. Daha sonraki yıllarda gündeme gelen yerelleşme anlayışı sonucunda kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ortaklıklar giderek artmış, bu da yeni kalkınma anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Artık ülkeler tavandan tabana kalkınma anlayışı yerine tabandan tavana kalkınma anlayışını seçmektedir.

Yaşanan bu gelişmelerle beraber bölgesel ölçekte kalkınma politikalarını oluşturmak ve uygulamak, bölgelerarası dengesizlikleri ortadan kaldırmak ve yerel dinamikleri harekete geçirmek amacıyla bütün dünyada Bölgesel Kalkınma Ajansları oluşturulmaya başlanmıştır.

Ülkemizde 2006 yılında kabul edilen “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” ile yerel iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla 26 tane Bölgesel Kalkınma Ajansı oluşturulmuştur. Bugün ajanslar yerel kalkınmanın gerçek aktörleri olarak kabul edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölge, Bölgesel Kalkınma Ajansları, Kalkınma, Küreselleşme, Yerelleşme.

SUMMARY

It is obviously seen that an amount of differences in governmental structure and the intelligence of economic development of countries with the globalization in 1950's. In later years, with the current issue of common understanding of localization the corporations among the association, special and civil associations has increased continually, that has caused a new understanding of development. From now on, the countries choose the understanding of development not from the ceiling to the floor but, from the floor the ceiling.

With these improvements, in order to organize and put regional development policies into practise, to abolish the imbalances among the regions and with the aim of setting the local dynamics into action, Regional Development Agencies are started to be constituted all around the world.

In our country, with “The law About The Constitution Development Agencies, Coordination and Functions” and with the aim of carrying out local economical development, 26 Regional Development Agencies constituted. Today, agencies are regarded as the real actors of local development.

Key words: Region, Regional Development Agencies, Development, Globalization, Localization.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

I.BÖLÜM

KALKINMA KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

I.1.Kalkınma Kavramı.....	3
I.1.1. Kalkınma Kavramının Sınıflandırılması.....	4
I.1.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma.....	4
I.1.1.2. Dengeli Kalkınma.....	5
I.1.1.3. Dengesiz Kalkınma.....	6
I.1.2. İktisadi Kalkınma Kavramı.....	7
I.1.3. İktisadi Kalkınma ve Büyüme İlişkisi.....	8
I.1.4. Gelişme ile Kalkınma Kavramları Arasındaki İlişki.....	9
I.2. Yerel Kalkınma Kavramına Bakış.....	10
I.2.1. Yerel Kalkınmanın Tanımı.....	10
I.2.2. AB'nin Yerel Kalkınmaya Bakışı.....	11
I.2.3. Uluslararası Kuruluşların Yerel Kalkınmaya Bakışı.....	13
I.3. Bölgesel Kalkınma.....	14
I.3.1. Bölge, Bölgecilik ve Bölgeselleşme Kavramları.....	14
I.3.2. Bölge Çeşitleri.....	16
I.3.2.1. Ekonomik Yapı Açısından Bölge Çeşitleri.....	16

I.3.2.1.1. Homojen (Türdeş) Bölge.....	16
I.3.2.1.2. Polarize (Kutuplaşmış) Bölge.....	17
I.3.2.1.3. Plan Bölge.....	17
I.3.2.2. Ekonomik Gelişme Düzeyine Göre Bölge Çeşitleri.....	18
I.3.2.2.1. Gelişmiş Bölge.....	18
I.3.2.2.2. Az Gelişmiş (Geri Kalmış) Bölge.....	19
I.3.2.2.3. Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge.....	20
I.3.2.2.4. Potansiyel Bakımdan Az Gelişmiş Bölge.....	20
I.3.3. Bölgesel Kalkınma Kavramı.....	21
I.3.3.1. Bölgesel Kalkınma Politikasının Temel İlkeleri.....	23
I.3.3.1.1. Sosyal Karlılık İlkesi.....	23
I.3.3.1.2. Kalkınma Kutbu İlkesi.....	24
I.3.3.1.3. Halkın Katılımı İlkesi.....	24
I.3.3.2. Bölgesel Kalkınmanın Amaçları.....	25
I.3.3.2.1. Büyüme Amacı.....	26
I.3.3.2.2. İstikrar Amacı.....	26
I.3.3.2.3. Dengeleme/Eşitleme Amacı.....	26
I.3.3.3. Bölgesel Kalkınma Politikasının Araçları.....	26
I.3.3.3.1. Mali ve Vergisel Teşvik Tedbirleri.....	27
I.3.3.3.2. Devlet Yatırımları.....	27
I.3.3.3.3. İdari Yapının Organizasyonları.....	28
I.3.3.3.4. Diğer Araçlar.....	28
I.3.4. Bölgesel Kalkınmada Ortaya Çıkan Dengesizlikler.....	29
I.3.4.1. Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizliklerin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	30
I.3.4.1.1. Coğrafi Nedenler.....	31

I.3.4.1.2. Tarihsel Nedenler.....	32
I.3.4.1.3. Sosyo-Ekonomik Nedenler.....	32
I.3.4.1.4. Kültürel Nedenler.....	33

II.BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

II.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı.....	34
II.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi.....	36
II.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Özellikleri.....	38
II.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları.....	40
II.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Hedef ve Fonksiyonları.....	42
II.6. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sınıflandırılması.....	43
II.6.1. Faaliyetlerine Göre Ajansları.....	43
II.6.1.1. Stratejik Ajanslar.....	44
II.6.1.2. Genel Operasyonel Ajanslar.....	44
II.6.1.3. Sektörel Ajanslar.....	44
II.6.1.4. Yatırım Çekici Ajanslar.....	44
II.6.2. Kuruluşlarına Teşkil Eden Ögeler Açısından Kalkınma Ajansları.....	44
II.6.2.1. Merkezi Hükümet Tarafından Oluşturulan Ajanslar.....	44
II.6.2.2. Yerel/Bölgesel Otoriteler İçindeki Mevcut Ajanslar.....	45
II.6.2.3. Yerel/Bölgesel Otoriteler Tarafından Oluşturulan Ajanslar.....	45
II.6.2.4. Kamu/Özel Ortaklıklar Tarafından Oluşturulan Ajanslar.....	45
II.6.3. Fonksiyonlarına Göre Kalkınma Ajansları.....	46
II.6.4. Mali Kaynaklarına Göre Kalkınma Ajansları.....	46
II.6.4.1. Güçlü Ajanslar.....	46
II.6.4.2. Zayıf Ajanslar.....	46

II.6.5. Sundukları Hizmetin Niteliğine Göre Ajanslar.....	47
II.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapıları.....	47
II.7.1. Yönetim Organları.....	48
II.7.2. Yürütme Organları.....	50
II.8. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansal Kaynakları.....	50
II.9. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri.....	53
II.10. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Personel Yapıları.....	54
II.11. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Başarısını Etkileyen Faktörler.....	55

III.BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE VE DÜNYADA BÖLGESEL KALKINMA

III.1. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınmaya Bakışı.....	56
III.1.1. Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının İlkeleri.....	56
III.1.2. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politika Araçları.....	57
III.1.2.1. Yapısal Fonlar.....	57
III.1.2.1.1. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF).....	59
III.1.2.1.2. Avrupa Sosyal Fonu (ESF).....	59
III.1.2.1.3. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF).....	60
III.1.2.1.4. Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG).....	60
III.1.2.2. Uyum Fonu.....	60
III.1.2.3. Avrupa Yatırım Bankası (EIB).....	61
III.1.2.4. Topluluk Girişimleri.....	61
III.2. Dünyada Kalkınma Ajansı Uygulamaları.....	62
III.2.1. İngiltere.....	62
III.2.2. İtalya.....	67
III.2.3. İrlanda.....	69

III.2.4. Amerika Birleşik Devletleri.....	72
III.2.5. Almanya.....	73
III.2.6. Avusturya.....	75
III.2.7. Hollanda.....	78
III.2.8. Fransa.....	81
III.2.9. Çek Cumhuriyeti.....	82
III.2.10. Polonya.....	83

IV.BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARI VE UYGULAMALARI

IV.1. Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Süreci.....	86
IV.2. Kalkınma Ajanslarının Kuruluş, Koordinasyonu ve Görevleri.....	90
IV.3. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapıları.....	93
IV.3.1. Kalkınma Kurulu.....	94
IV.3.2. Yönetim Kurulu.....	95
IV.3.3. Genel Sekreterlik.....	97
IV.3.4. Yatırım Destek Ofisleri.....	99
IV.4. Kalkınma Ajanslarının Personel Rejimleri.....	100
IV.5. Kalkınma Ajanslarının Finansal Durumları.....	101
IV.5.1. Ajansların Gelirleri.....	101
IV.5.2. Ajansların Giderleri.....	102
IV.5.3. Ajansların Mali Saydamlık ve Hesap Verme Sorumluluğu.....	102
IV.5.4. Ajansların Bütçeleri.....	103
IV.6. Kalkınma Ajanslarının Denetimi.....	104
IV.7. Kalkınma Ajanslarının Proje ve Faaliyetleri Desteklemesi.....	106
IV.8. Kalkınma Ajanslarına Yöneltilen Eleştiriler.....	110

IV.9. Türkiye’de Kalkınma Ajansı Uygulamaları.....	112
IV.9.1. İzmir Kalkınma Ajansı.....	112
IV.9.1.1. Ajansın Yapısı.....	112
IV.9.1.1.1. Yönetim Kurulu.....	113
IV.9.1.1.2. Kalkınma Kurulu.....	113
IV.9.1.1.3. Genel Sekreterlik.....	115
IV.9.1.2. Ajansın Amaçları.....	116
IV.9.1.3. Ajansın Bütçesi.....	119
IV.9.2. Çukurova Kalkınma Ajansı.....	121
IV.9.2.1. Ajansın Yapısı.....	121
IV.9.2.1.1. Yönetim Kurulu.....	121
IV.9.2.1.2. Kalkınma Kurulu.....	121
IV.9.2.1.3. Genel Sekreterlik.....	124
IV.9.2.2. Ajansın Temel Politikaları ve Öncelikleri.....	125
IV.9.2.3. Ajansın Bütçesi.....	126
SONUÇ.....	128
KAYNAKÇA.....	130

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa No**

Tablo 1: Bölgesel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımlarının Evrimi.....	22
Tablo 2: Avrupa Ülkelerinde Bölge Kalkınma Ajanslarının Kurulma Dönemleri.....	37
Tablo 3: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri.....	47
Tablo 4: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları.....	52
Tablo 5: Farklı Ülkelerde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Personel Sayıları.....	54
Tablo 6: İngiliz Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölge Kurulları.....	63
Tablo 7: İngiliz Kalkınma Ajanslarının Yönetim Kurulu Üyelerinin Dağılımı (2002 Yılı).....	65
Tablo 8: İngiliz Kalkınma Ajansları İçin Toplam Hükümet Fonu 2004-2008 (€M).....	66
Tablo 9: Bölgelere Göre İngiliz Kalkınma Ajanslarına Aktarılan Paylar 2005-2008 (€M).....	66
Tablo 10: Almanya Kalkınma Ajansları.....	74
Tablo 11: Avusturya Yönetim Kademeleri (2006 Yılı).....	76
Şekil 1: İstatistikî Bölge Birimleri Düzey-I.....	88
Şekil 2: İstatistikî Bölge Birimleri Düzey-II.....	88
Şekil 3: Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapıları.....	93
Tablo 12: İzmir Kalkınma Ajansının 2008-2010 Dönemi Bütçe Gelirleri.....	119
Tablo 13: İzmir Kalkınma Ajansının 2008-2010 Dönemi Bütçe Giderleri.....	120
Tablo 14: İzmir Kalkınma Ajansı Proje Destek Hibeleri.....	120
Tablo 15: Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı 9 Aylık (Ocak-Eylül) Bütçe Gelirleri.....	126
Tablo 16: Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı 9 Aylık (Ocak-Eylül) Bütçe Giderleri.....	127

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AKÇT:	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AR-GE:	Araştırma ve Geliştirme
AT:	Avrupa Topluluğu
BKA:	Bölgesel Kalkınma Ajansları
BM:	Birleşmiş Milletler
ÇKA:	Çukurova Kalkınma Ajansı
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
EIB:	Avrupa Yatırım Bankası
ERDF:	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ESF:	Avrupa Sosyal Fonu
EURADA:	Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği
FAO:	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FIFG:	Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı
GAP:	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH:	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IDA:	İrlanda Sanayi Kalkınma Ajansı
ILO:	Uluslar arası Çalışma Örgütü
İİBS:	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması

İZKA:	İzmir Kalkınma Ajansı
KA:	Kalkınma Ajansı
KOBİ:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KSS:	Küçük Sanayi Sitesi
LIOF:	İndustriebank Liof
NOM:	Kuzey Hollanda Kalkınma Ajansı
NUTS:	The Nomenclature of Territorial Units for Statistics
OECD:	Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OHAL:	Olağanüstü Hal
OOM:	Overijsel Kalkınma Ajansı
OSB:	Organize Sanayi Bölgeleri
SKA:	Stryia Ekonomik Kalkınma Ajansı
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TVA:	Tennessee Valley Authority
UNDP:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UN-Habitat:	Birleşmiş Milletler İskân Programı
UNOPS:	Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Ofisi
VRA:	Avrupa Bölgeler Meclisi
WFP:	Dünya Gıda Programı

GİRİŞ

Bölgesel kalkınma kavramı II. Dünya Savaşı'ndan sonra iktisat literatürüne girmiş bir konudur. Hem savaşın yıkıcı etkilerini hem de bölgelerarası eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla yerel kalkınma stratejileri oluşturulmuştur. Bu stratejilerle iktisadi kalkınmanın ancak yerel dinamiklerle gerçekleştirilebileceği anlaşılmıştır. Bunun için birçok Avrupa ülkesinde Bölgesel Kalkınma Ajansları oluşturulmuştur. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın ilk örneğini 1933 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan Tennessee Valley Authority oluşturmaktadır.

Türkiye'de bölgesel kalkınma ile ilgili çalışmalar 1960'lı yıllarda planlı ekonomiye geçişle birlikte başlamış kalkınma planlarında da dile getirilmiştir. Bu gelişmeler ışığında ülkemizde bir takım projeler gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Avrupa Birliğine üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler sonucunda 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesiyle ilk kez kalkınma ajanslarıyla tanışmıştır. Bundan sonra yaşanan bir takım gelişmeler sonucunda 25 Ocak 2006 tarihinde 5449 sayılı Kalkınma Ajansları Kuruluş, Koordinasyon ve Görevleri Hakkındaki Kanun genel kurulda görüşülerek kabul edilmiştir. Bu yasayla birlikte 2006 yılında 2, 2008 yılında 8 ve 2009 yılında 16 tane olmak üzere toplam 26 kalkınma ajansı kurulmuştur. Oluşturulan bu ajanslarla gerek yerli gerekse yabancı yatırımcıların bölgeye çekilerek yerel iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Kurulan bu ajanslar birçok tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bölgesel Kalkınma Ajansları ülke birlik ve bütünlüğüne zarar vereceği, üniter devlet yapısının ortadan kalkabileceği, ülkede federe devletlerin var olabileceği gibi görüşlerle eleştirilmektedir. Ayrıca ajansların Sayıştay denetimine tabi olmaması da bir başka eleştiri konusudur. Ajanslar

hakkında Danıştay ve Anayasa Mahkemesine iptal davaları açılmış, birçok iptal ve yürütmeyi durdurma kararları verilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, yerel kalkınmanın bir aracı olarak oluşturulan Bölgesel Kalkınma Ajansları hakkında bilgi vermek, amaçlarını ve hedeflerini belirterek neden ortaya çıktıklarına ilişkin sonuçlara ulaşmaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde iktisadi kalkınma, yerel kalkınma, bölgesel kalkınma ve bölgesel kalkınmada ortaya çıkan dengesizlikler üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının tanımı, tarihsel gelişimi, özellikleri, amaçları, hedef ve fonksiyonları, sınıflandırılması, idari yapıları, finansal kaynakları, faaliyetleri, personel yapıları, başarılarını etkileyen faktörler ve yerel kalkınmadaki rolü incelenecektir. Üçüncü bölümde AB'deki bölgesel politikalar ve dünyadaki kalkınma ajansı uygulamaları üzerinde durulacaktır. Dördüncü bölümde ise Türkiye'de oluşturulan kalkınma ajanslarının kuruluşu, görevleri, teşkilat yapıları, personel rejimleri, finansal durumları, denetimi, proje ve faaliyetleri desteklemeleri üzerinde durulacaktır. Yine bu bölümde Türkiye'de oluşturulan İzmir Kalkınma Ajansı ve Çukurova Kalkınma Ajansı uygulamaları incelenecek ve yorumlanacaktır.

I. BÖLÜM

KALKINMA KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

I.1. Kalkınma Kavramı

Kalkınma kavramı, II. Dünya Savaşı sonrasında literatüre girmiş bir konudur. Savaştan sonra ülkeler arasında önemli oranda gelişmişlik farkları oluşması sebebiyle, kalkınma kavramı daha çok ekonomik alanda yaşanan sorunlar üzerinde durmuştur (Çarkçı, 2008: 24).

Kalkınma kavramına toplumların gelişimine uygun olarak, farklı zamanlarda birçok değişik anlam yüklenmiştir. Kavram zamanla kendine yakın anlamlar taşıyan sanayileşme, modernleşme, ilerleme, büyüme ve yapısal değişme gibi kavramların yerine kullanılmıştır (Yavilioğlu, 2002: 59).

Kalkınma bir milletin ulaşmak istediği refah artışını göstermek amacıyla; ulusal ekonominin topyekûn olarak harekete geçirilmesi ve bu amaçla bir takım düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve koşulların iyileştirilmesi sürecidir (Tüylüoğlu ve Çeştepe, 2008: 37).

İktisatçı, sosyolog ve tarihçiler kalkınma kavramına değişik anlamlar yüklemektedir. Marks, kalkınmayı tarihsel şartlardaki değişimlerle açıklarken, Milner geçmiş dönemdeki hükümet faaliyetleri olarak açıklamaktadır. Frederick Nixon ise kavramı, ahistorik ve apolitik olarak açıklamaktadır (Yavilioğlu, 2002: 60).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi kalkınma, yalnızca üretimin ve kişi başına düşen gelirin artmasından ibaret olmayıp, gelişmekte olan bir toplumda ekonomik ve sosyo-kültürel bir yapının da değiştirilmesi, geliştirilmesi anlamına gelmektedir (Han ve Kaya, 2008: 2).

I.1.1. Kalkınma Kavramının Sınıflandırılması

Kalkınma kavramı değişik açılardan sınıflandırılabilir. Kavram aşağıda sürdürülebilir kalkınma, dengeli kalkınma ve dengesiz kalkınma diye sınıflandırılmıştır.

I.1.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir gelişme veya sürdürülebilir kalkınma kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, İngilizcede sustainable development kelimesine karşılık gelmektedir. Kavram ilk kez 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nca hazırlanan "Ortak Geleceğimiz" adlı raporda, bir başka adıyla Brundtland Raporu'nda gündeme gelmiş ve kavram "bugünün gereksinimlerini gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmıştır (Çarkçı, 2008: 30).

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu raporunda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için bir takım koşulların gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunlar; nüfus artışının durdurulması gerektiği, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, doğal kaynaklara ve çevreye zarar vermeden teknolojinin geliştirilmesidir (Mengi ve Algan: 2003: 3- 4).

Sürdürülebilir kalkınma modeli, uzun vadede çevresel kaliteyi dikkate alarak kaynakları israf etmeden kaynakların optimum kullanımını amaçlayan bir modeldir. Sürdürülebilir kalkınma; ekolojik denge ile iktisadi gelişmeyi birlikte ele alan, hem doğal kaynakların etkin ve verimli kullanımını gerçekleştiren hem de çevresel kaliteye önem veren bir kavramdır (Gürlük, 2001: 9- 10).

Küresel düzeydeki çevresel sorunların yalnızca uluslararası mücadelelerle önlenebileceği düşüncesinden hareketle 1992 yılında Rio Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirve

çevrenin yanı sıra daha kapsamlı bir sürdürülebilir kalkınma kavramına öncülük yapmış ve mevcut sorunlar hakkında “kamu bilincinin” oluşmasına katkı sağlamıştır (Dulupçu, 2006: 1).

Sosyal dayanışmayı sağlamak, ekonomik yapabilirliği artırmak ve çevresel sorumluluğu yerleştirmek sürdürülebilir kalkınmanın başlıca hedeflerini oluşturmaktadır (Mengi ve Algan, 2003: 5).

I.1.1.2. Dengeli Kalkınma

Dengeli kalkınma modeli ilk kez Friedrich List tarafından ele alınmış daha sonra Allen Young, Rosenteir- Rodon, Nurkse, T. Scitovsky ve A. Lewis gibi iktisatçılar tarafından geliştirilmiştir (Arda, 2008: 114).

Dengeli kalkınma, ekonomideki tüm sektörlerin eş zamanlı ve uyumlu bir biçimde büyümesi olarak ifade edilmektedir. Dengeli kalkınmayı savunan iktisatçılara göre, geri kalmış bir ülke kalkınmak istiyorsa her sektörde eş zamanlı olarak önemli bir atılım gerçekleştirmelidir. Aksi halde kalkınmanın gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Ekonomide kısmen ya da parça parça bir gelişme gerçekleşmez. Bu stratejilerin dayandığı temellerden biri gelirin düşük olması, buna bağlı olarak da piyasaların küçük ve sınırlı olmasıdır. Bu yüzden ekonomideki bütün sektörler aynı anda gelişip, birbirlerinin malları için yeni piyasa oluşturmadıkları sürece ekonomideki herhangi bir sektör tek başına gelişme gösteremez. Bütün ekonomik alanda yatırım seferberliğini öneren bu strateji literatürde “ büyük itiş” teorisi olarak da adlandırılmaktadır (Bocutoğlu vd, 1998: 403).

Dengeli Kalkınma Modelini üç ana grupta toplamak mümkündür. Bunlar aşağıdaki gibidir;

- Yatırımların her sektörde aynı oranda bir büyüme sağlayacak biçimde dağıtılması ve gerçekleştirilmesini öngörenler,

- Tüm sektörlerde aynı oranda bir büyümenin gerçekleştirilmesinden ziyade tüm sektörlerde eş zamanlı büyümeyi öngörenler,
- Yatırımların, artan arzın artan gelirler tarafından tamamen yok edecek şekilde dağıtılmasını öngörenler.

Bu üç grupta da ortak nokta sektörlerin birbirlerine karşılıklı bağımlılığıdır. Bu bağımlılık, hem üretimde hem de tüketimde mevcuttur (Acar, 2002: 100).

Dengeli kalkınma birçok yönden eleştirilmektedir. Öncelikle dengeli kalkınmanın sağlanabilmesi için yatırımlara bir yerden başlamak gerekmektedir. Fakat yatırıma hangi sektörden başlanacağı tam olarak bilinmemektedir. Diğer bir eleştiri ise, ekonomide var olan kaynakların bütün sektörlerle dağıtılması sonucunda sektörlerde düşen payın azalmasına ve mevcut kapasitelerinin altına inmesine neden olacaktır (Dülgeroğlu, 2000: 42).

I.1.1.3. Dengesiz Kalkınma

Dengesiz kalkınma, dengeli kalkınma anlayışının gerçeği yansıtmadığı gerekçesiyle ortaya çıkmıştır. F. Perroux, 1964’de yayınlanan “Yirminci Yüzyılın Ekonomisi” adlı kitabında, ekonomilerin eşitsizlikleri ve dengesizlikleri ortadan kaldırılması üzerinde çalışmak yerine bunlardan faydalanma yoluna gidilmesinin daha yararlı olacağını belirtmektedir. Bölgeler arasındaki dengesizlikler üzerinde duran A.O.Hirschman ise, kalkınma sürecinde bazı bölgelerin diğerlerine nazaran daha ileride olabileceğini ve bunun sonucunda da dengesizliğin kalkınmayı kolaylaştıracağını ileri sürmektedir (Acar, 2002: 105).

Dengesiz kalkınma stratejisine göre, yatırımları ekonomideki bütün sektörlerle eşit (dengeli) dağıtmak yerine belirli sektörlerle ağırlık verilerek ekonomi ancak bu şekilde kalkınma sürecine girebilecektir. Çünkü dengeli kalkınma modeli, gelişmekte olan ülkelerde durgunluğa yol açarak gelişme hızının düşmesine sebep olacaktır. Geri kalmış ülkeler ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek için dalgalanmalara ve sıçramalara ihtiyaç

duymaktadırlar. Bu dalgalanma ve sıçramalar sadece yatırımların dengesiz dağılımıyla sağlanabilir (Bocutoğlu vd, 1998: 404).

Dengesiz kalkınma kavramı, bazı durumlarda dengesizlik kalkınmayı hızlandırır ve iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla bazen dengeden vazgeçilebilir özellikleri üzerinde durmaktadır. Ekonomide var olan ya da bilinçli bir şekilde yaratılacak dengesizliklerle uyarılacak sıçrama ve dalgalanmalar, dinamik bir kalkınma ortamı oluşturacaktır. Oysa dengeli kalkınma tamamlanmalar ve uyumlaşmalar sonucunda ekonomiyi statik bir duruma getirir, ekonominin büyüme hızını düşürür. Öte yandan gelişmemiş ülkelerde iç pazarın dar oluşu dengeli kalkınma kavramıyla bağdaşmaz. Örneğin sanayide tamamlanmalara tam bir şekilde uyulması, işletmelerde optimum ölçeğin altında kalınmasına yani kaynak israfına yol acar. Dengesiz kalkınma görüşü geri kalmış ülkelerde piyasa ekonomisinin önderliğini ve etkinliğini kabul etmektedir. Dengeli kalkınmadaki planlı kalkınma stratejisine karşılık dengesiz kalkınma kavramında planlama ve kamunun etkinliği en düşük seviyeye inebileceği söylenebilir (Han ve Kutlu, 2004: 193).

I.1.2. İktisadi Kalkınma Kavramı

İktisadi kalkınma, “geri kalmış” ya da “gelişmekte olan” gibi sıfatlarla nitelendirilen ülkeler için söz konusudur (Ertek, 2008: 395).

İktisadi büyüme, iktisadi kalkınma ve iktisadi gelişme kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır. Oysaki bu kavramlar ne kadar da birbirinin yerine kullanılıyor olsalar da yeri geldiğinde aralarındaki farkı ayırt etmek gerekmektedir. Ülke ekonomisinin nüfus, işgücü, toprak ve diğer üretim faktörlerinde gerçekleşen artışlara büyüme denilmektedir. İktisadi kalkınma ya da iktisadi gelişme ise, ekonominin bünyesinde meydana gelen değişimleri ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle iktisadi büyüme ve iktisadi kalkınma, ekonomide işgücünün, doğal kaynakların ve diğer faktörlerin bir yıldan diğer yıla fert başına daha fazla bir reel gelir sağlayacak biçimde artması ve genişlemesidir (Acar, 2002: 9- 10).

Literatürde iktisadi kalkınma kavramı hakkında birçok tanımlamalara rastlamak mümkündür. Örneğin; Hâsılanın Çeşidi ve Kurumsal Değişme Kriteri'ni öne süren Bruce Herrich ve Charles P. Kindelberger'e göre iktisadi kalkınma, "hasılanın arttırılmasıyla birlikte, ürün çeşitlerinin fazlaşmasını; üretim teknik ve yöntemlerinin değişmesini, hasılanın dağıtılmasını sağlayan kurumların farklılaşmasını" dır. Yapısal Değişim Kriterini öne süren C. Zarka'ya göre iktisadi kalkınma "sistemdeki değişikliklerle ve sosyal, yapısal değişmelerle beraber meydana gelen büyüme olgusu ya da olguları" dır. Kişi Başına Milli Gelir Artışının Sürekli Kılınması Kriterini öne süren Irma Adelman'a göre iktisadi kalkınma, ise "fert başına düşen milli geliri devamlı olarak ve kendi kendini devam ettirir bir tarzda artırabilme süreci"dir (Çarkçı, 2008: 25- 26).

I.1.3. İktisadi Kalkınma ve Büyüme İlişkisi

Büyüme ve kalkınma kavramları birbirini tamamlamakla birlikte, aralarında bir takım farklılıklarda bulunmaktadır. Genel manada ekonomik büyüme daha çok ürünü ifade ederken, iktisadi kalkınma, daha fazla ürünün yanında üretim ve dağıtım kanallarıyla birlikte ürün çeşitliliğini içermektedir. Diğer bir ifadeyle büyüme, daha fazla girdi ile daha fazla ürün elde etmek anlamında iken, iktisadi kalkınma ise üretim sürecine konu olan ürünlerin çeşitliliği ve ürün yelpazesinin çeşitlendirilmesi anlamına gelmektedir (İldırar, 2004: 6).

İktisadi büyüme, hem toplam hem de kişi başına gelir ve üretim miktarlarındaki artışları ifade etmektedir. Yani iktisadi büyüme sadece üretimdeki değişiklikler üzerinde dururken, iktisadi kalkınma toplumdaki bütün yapısal değişimler üzerinde durmaktadır (Ulusoy, 2007: 282). Bir başka deyişle iktisadi büyüme, daha çok üretim faktörlerinin en yüksek verimi sağlayacak biçimde bir araya getirilmesini içeren bir denge sorunuyla ilgilendiğini gösterirken, iktisadi kalkınma, sadece ekonomik boyutlarla sınırlandırılmayan, toplumu sosyolojik, psikolojik ve politik tüm boyutlarıyla kuşatan karmaşık bir süreci içermektedir (Yavilioğlu, 2002: 66).

İktisadi kalkınma ile büyüme arasındaki farklılık birçok kritere göre değişiklik göstermektedir. Bunlardan biriside ülkelerin zengin ya da fakir olmalarıdır. Büyüme zengin ülkeler için kullanılan bir kavram iken kalkınma fakir ülkeler için kullanılan bir kavramdır. Diğer bir farklılık ise, iktisadi kalkınma makro bir değişkeni ifade ederken, büyüme ise hem makro hem de mikro değişkenleri ifade etmektedir (Berber, 2006: 11- 12).

İktisadi kalkınma büyümeden farklı olarak aşağıdaki unsurları içermektedir (Adelman ve Yeldan, 2000: 95):

- Sürdürülebilir bir büyüme,
- Teknolojik ilerlemeler,
- Sosyal, politik ve örgütsel modernizasyon,
- Üretim ve tüketim kalıplarında değişim,
- Beşeri koşullarda gelişme.

1.1.4. Gelişme ile Kalkınma Kavramları Arasındaki İlişki

Kalkınma ve gelişme kavramları literatürde genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır. Oysaki gelişme kavramı kalkınmayı da içine alan daha geniş bir kapsama sahiptir. Kalkınma kavramı büyüme ile birlikte nicelik ve nitelik olarak yapısal değişimleri ifade etmektedir. Ancak kalkınma kavramı gelişmekte olan ülkeler ve bölgeler için kullanılmakta, gelişme kavramı ise gelişmiş ya da az gelişmiş her ülke veya bölge için söz konusu olmakla birlikte bu ülkelerdeki büyüme ile birlikte nicel ve nitel yapısal değişimleri içermektedir (Tunç, Akt: Koyuncu, 2006: 3).

Sosyal, siyasal ve toplumsal bir takım değişimler göz önüne alınarak kalkınma kavramını, gelişme kavramıyla birlikte ele almak mümkündür. Gelişme bir toplumun demografik yapısının, kırsal, nüfus, doğum ve ölüm oranlarının, yatay ve dikey

hareketliliğinin, kentleşme hızının, sınıflaşmanın, gelir birikiminin geliştirilmesinin, devlet kurumlarının sosyal sorumluluk alanının artırılmasının, siyasal katılımın genellikle kurum ve kurulların ekonomik gelişmeye paralel değişikliklere uğraması anlamına gelmektedir. Kavrama zaman içerisinde birçok anlam yüklenmiştir. 19. yüzyılda ekonomik büyüme anlamına gelmekle birlikte temel ölçütleri, milli ya da kişisel gelir, yaratılan katma değer, sanayi sektöründe üreten-çalışan hacmi olmuştur. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ise gelirin yanında bireyin ve toplumun sahip olduğu fiziki ve sosyal altyapı gibi anlamlar yüklenmiştir (Ildırar, 2004: 7).

I.2. Yerel Kalkınma Kavramına Bakış

Yerel kalkınma, son yıllarda gündeme sıklıkla gelen kavramlar arasında yer almaktadır. Yerel kalkınma anlayışı, yerel alanın, yerel halkın ve yerel dinamiklerin kalkınmada aktif rol almaları gereği üzerine temellendirilmiştir (Kaya, 2007: 36).

İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi bütün dünyada kabul gören bir anlayıştır. Ulusal kalkınmanın alt basamağını bölgesel kalkınma oluştururken, bölgesel kalkınmanın da bir alt basamağını yerel kalkınma oluşturmaktadır (Kaya vd, 2007: 139).

I.2.1. Yerel Kalkınmanın Tanımı

Yerel kalkınma, yerel dinamiklerin harekete geçirilerek, yerel toplulukların iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasal alanda sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak gelişimini sağlamaktır (Kaya vd, 2007: 139). Yerel kalkınma ne yerel idarelerin devlet tarafından kalkındırılması ne de yerel toplulukların tek başlarına bırakılmasını ifade etmektedir (Şentürk, 2005: 62).

Yerel kalkınma, yerel toplulukların dizayn ettiği ve ülkelerinin geleceğini paylaştıkları bir süreçtir. Diğer bir tanıma göre yerel kalkınma, yerel yönetimler ya da toplum

temelli organizasyonların harekete geçirmeye söz verdiği veya istihdamı muhafaza ettiği bir süreçtir (Çarkçı, 2008: 61).

Özetle yerel ekonomik kalkınma, bölgede var olan doğal, beşeri, kültürel ve teknolojik kaynakların etkin, verimli ve dengeli kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Yerel kalkınma kırsal alanda turizmin teşvik edilmesini, bir yörenin kendine özgü gıda ürünlerinin tanıtılmasını, yerel istihdamın yaratılmasını, sanayi odaklarının geliştirilmesini ve yerel alanların kalkındırılmasını sağlamaktadır. Yerel ekonomik kalkınmanın sağlanmasında rol oynayan faktörler, yerel yönetimler, işletmeler, sosyo-ekonomik kuruluşlar (kooperatifler, dernekler, vakıflar) dır. Yerel ekonomik kalkınma, bölgesel politikanın hedeflediği gibi tüm bölgelerde ekonomik ve sosyal uyumun sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Özmen, 2007: 6).

1.2.2. AB'nin Yerel Ekonomik Kalkınmaya Bakışı

Yerel kalkınma anlayışı hem Avrupa Birliği'nin hem de Birleşmiş Milletler'in üzerinde durduğu önemli konulardandır. Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde yerel kalkınma, bölgede koşullanan doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla yerel bazda sunulan fırsatların üst düzeye çıkarılmasıdır (Kaya vd, 2007: 139).

Avrupa Birliği'nin yerel ekonomik kalkınma ile ilgili çalışmaları 1975 yılında başlamıştır. 1975'lerden günümüze kadar devam eden Avrupa Birliği yerel ekonomik kalkınma çalışmalarının tarihsel süreç içerisinde gelişmesinde önemli politika ve kararlara ilişkin süreç şöyle özetlenebilir:

- 1975–1980 döneminde yoksullukla savaşmak için ulusal pilot programlarının yapılması,

- 1984 yılında, işsizlikle mücadele etmek için yerel kalkınmanın rolünün benimsenmesi,
- 1988 yılında yapısal fonların yerel kalkınma programlarına yönelik olarak yeniden düzenlenmesi,
- 1995 yılında yapılan Essen Avrupa Zirvesi toplantısında, 15 üye devlet yerel girişimleri, istihdam yaratmaya yönelik önceliklerden biri olarak kabul etmiş ve yerel kalkınma ve istihdam girişimlerini teşvik etmek için bir Avrupa stratejisi başlıklı tebliğin sunulması,
- 1997 yılında Lüksemburg Zirvesi'nde işsizlik problemlerini yerel düzeyde çözebilmek için arayışlar başlamıştır. Yerel ekseni dikkate alan bu yaklaşım 2000 yılında Gündem 2000 başlığı altında daha da derinleştirilmiştir,
- 1999 yılında Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi kabul edilmiştir,
- 2000 yılında Gündem 2000 bildirgesiyle topluluğun ekonomik ve toplumsal politikasının uygulama yöntemleri yeniden tanımlanmış ve dezavantajlı bölgeler üzerinde daha fazla yoğunlaşma, fonların programlanması ve uygulanmasında basitleştirme, yerel düzeydeki makamlarla birlikte daha güçlü işbirliği gibi ana düzenlemeler yapılmıştır.

Avrupa Birliği yerel ekonomik kalkınma projelerini yapısal fonlar ile desteklemektedir. Bu fonların amacı; kalkınmada geri kalmış bölgelerin ekonomik yönden iyileştirilmesini sağlamak, gerilemekte olan ekonomik alanları ekonomiye yeniden kazandırmak, gençlerin ve işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalanların iş yaşamına yeniden katılımını sağlayarak uzun dönemde işsizlikle savaşmak, üretim sistemindeki değişmeye karşın işçilerin uyumunu sağlamak, tarım ve balıkçılıkta reform yaparak uyumlaştırıcı

önlemler almak, kırsal alanların ekonomik kullanımını sağlamak üzere alternatif faaliyetler geliştirmektir (Özmen, 2007: 13).

1.2.3. Uluslararası Kuruluşların Yerel Kalkınmaya Bakışı

Dünya Bankası, UN-Habitat, UNOPS, FAO, WFP ve ILO gibi uluslararası kuruluşlar küreselleşmenin de etkisiyle yerel iktisadi kalkınma hakkında birçok görüş öne sürmüşlerdir. Yerel iktisadi kalkınma ilk kez UNDP tarafından gündeme getirilmiş ve özellikle son oduz yılda tartışılmaya başlanmıştır. UNDP, yerel kalkınmaya vurgu yaparken hem az gelişmiş ülke ve bölgelerin ekonomilerinin iyileştirilmesini amaçlamakta hem de insani bir kalkınmanın altını çizmektedir. İnsan haklarının gelişmesi, gençler ve kadınların yaşam standartlarının yükseltilmesi, fakirliğin azaltılması, krizlerin önlenmesi, çevre ve enerji çalışmaları ve AIDS gibi hastalıkların etkilerinin azaltılması gibi temel çalışma alanlarında faaliyet gösteren UNDP bu gün yaklaşık 166 ülkede yerel kalkınma ile ilgili çeşitli projeler düzenlemektedir (Çarkçı, 2008: 72- 73).

Dünya Bankası'na göre yerel ekonomik kalkınma, yerel düzeydeki insan kaynaklarını, örgütlerin kurumsal ve fiziksel kapasitelerini geliştirerek yerel kontrolün sağlanmasıdır. Dünya Bankasının hedefi, bir takım kaynaklar oluşturarak, bilgileri paylaşmak, işletmelerin kapasitelerini geliştirmek ve kamu ile özel kesim arasında ortaklıklar oluşturarak halkın kendisine ve çevresine yardımcı olmasını sağlamaktır. Bu çerçevede uluslararası piyasalara giremeyen ve ekonomik anlamda olumsuzluklar yaşayan ülkelere kredi sağlamaktadır (Özmen, 2007: 23- 25).

ILO' ya göre yerel kalkınma, yerel kaynakları ve rekabet avantajlarını kullanarak belirli bir yörede kamu ve özel sektör birleşenleri arasında işbirliği ve ortaklık faaliyetlerini destekleyen, genel kalkınma stratejisinin ortak bir biçimde oluşumunu ve uygulanmasını sağlayan, uygun bir iş ortamının yaratılması ve ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi gibi önemli hedefleri olan katılımcı bir kalkınma sürecidir (Çetin, 2007: 156).

I.3. Bölgesel Kalkınma

I.3.1. Bölge, Bölgecilik ve Bölgeselleşme Kavramları

Bölge kavramı, sosyal bilimler literatüründe net bir şekilde tanımlanamamış ve üzerinde görüş birliğine varılamamış bir kavramdır. Bölge sözcüğü Latince kökenli olup “regio” (çevre) anlamına gelmektedir. Coğrafi, beşeri, toplumsal, siyasal, kültürel, etnik, demografik, kentsel ve yönetsel özellikler bölge kavramının tanımlanmasında kullanılabilir kavramlardır. Bu yüzden bölge kavramına ilişkin çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür (Parlak ve Sobacı, 2008: 254).

Bölge kavramı ulus-devlet içinde, ulusal kalkınma veya siyasal ve kültürel kimlik bakımından bağımlı bir kavramken günümüzde bağımsız bir kavram haline gelmiştir. Bu gün bölge kavramı, ulus-devletin görev ve yetkilerinin paylaştırıldığı yeni bir idari, siyasi, coğrafi ve kültürel bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde bölge kavramı farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Örneğin, Belçika’da “federe devlet”, İspanya’da “özerk topluluk”, Fransa’da ise bir “yerel yönetim kuruluşu”nu ifade etmektedir. Hiyerarşik olarak ilin üzerinde olması, bir devleti ifade etmemesi ve en azından hukuki ve idari bir varlık olması bölgenin önemli özelliklerindedir (Bayramoğlu, 2005: 37- 38).

Bir tanıma göre bölge, yeryüzünde belirli özelliklerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan sahalardır. Bölge, halkın oluşturduğu farklı topluluklar içinde karşılıklı ilişkileri ve içten bağlılıkları organize eden belirli bir sahalardır (Erkal, 1978: 19).

Bir diğer tanıma göre bölge, benzer veya tamamlayıcı özellikler gösteren ya da faaliyet ve akımlarla yoğun olarak bağlı devamlı coğrafi alanlardır. Bu tanımlamaya göre bölge, belirli bir bütünlük içermektedir. Bu bütünlük bölgelerde var olan etkinlikler ve çevresel koşullar çerçevesinde oluşmaktadır (Türe, 1998: 63).

Yerel yönetim kademesi olarak bölge, belediye ve il özel idarelerinden sonra gelen ve onları içine alan daha geniş bir coğrafi alana sahip bir yerel yönetim birimidir (Bulut, 2002: 19).

Avrupa Bölgeler Meclisi (VRA) ise bölgeyi, “tamamen merkezi devletin altında, politik temsile sahip olarak ortaya çıkan yerel birimler” şeklinde tanımlamıştır. Bir başka tanıma göre bölge, mekânsal bir birimdir. Bu tanım bölgeyi yerinden yönetim birimlerinden daha büyük diğer taraftan ise, devletin bir parçası olarak nitelendirmektedir (Özel, 2003: 102).

Bölgecilik, küreselleşmenin getirmiş olduğu birleştirici ve eşitleyici anlayışa karşı geliştirilmiştir. Sol kesimlerde bölgecilik, daha çok demokrasi, gelişme, devletin yeniden yapılandırılması ve eşitlik kavramları ile birlikte gündeme gelmektedir. 1960’lı yılların sonlarında güçlenen bölgecilik anlayışının temelini bir takım tesislerin yapımına karşı gösterilen tepkiler, bölgelerarası dengesizlikler ve iç sömürünün yarattığı rahatsızlıklar oluşturmaktadır (Keleş, 1999: 56).

Bölgecilik, etnik, kültürel ve tarihsel gibi bir takım ortak özelliklere sahip bölgelerde yaşayan halkın, merkezi hükümetin meşruluğuna karşı göstermiş olduğu bağımsızlık mücadelesidir. Ancak bu tanımlama bölgeciliği tam olarak ifade etmemektedir. Çünkü geçmişte bölgecilik bir ayrışmayı ifade ederken son yıllarda bölgecilik özerkliği ifade etmektedir (Özel, 2003: 106).

Bölgeselleşme (regionalisation) kelimesi yeni olup çeşitli nedenlerden dolayı meydana gelebilmektedir. Örneğin, ekonomik kalkınmada yeterince kalkınmamış yörelerin kalkındırılması amacıyla bölgeselleşme süreci yaşanabilir (GAP örneği), iç güvenliğinin sağlanması amacıyla bölgeselleşme gerçekleşebilir (OHAL). Merkezi yönetimin siyasal sorunları çözümünde yetersiz kalması nedeniyle yerel idarelere yetki aktarımına başlaması bölgeselleşmenin bir başka nedeni olabilir (İngiltere’de yetki devri eğilimi), bölgeselleşmeye neden olan kültürel faktörlerde olabilir (Belçika’da, Valon, Flaman ve Alman toplulukları

gibi). Bir başka neden ise, ülkenin içinde bulunduğu uluslararası kurum, örgüt veya yapılanmalar olabilir (Bayramoğlu, 2005: 39). Bölgeselleşmeyi yerel ve bölgesel idarelerin merkezi yönetim karşısında güçlendirilmesi olarak algılayan görüşlerde vardır. Morgan'a göre, bölgeselleşme yerel-üstü mekânsal alanın en üst siyasi otorite tarafından yukarıdan aşağıya doğru yapılandırılmasıdır. Bölgecilik ise, aşağıdan yukarıya doğru işleyen bir süreçtir ve bu süreci harekete geçiren, aşağıdan gelen siyasi ya da kültürel taleplerin üst otorite tarafından ihmal edildiğine ilişkin izlenimlerdir (Parlak ve Sobacı, 2008: 257).

I.3.2. Bölge Çeşitleri

Bölgeler, ekonomik yapı açısına göre ve ekonomik gelişme düzeyine göre ikiye ayrılmaktadır. Bu bölge çeşitleri aşağıda açıklanmıştır.

I.3.2.1. Ekonomik Yapı Açısından Bölge Çeşitleri

Ekonomik yapı açısından bölge ayrımı, belirli zamanda ve mekânda bölgelerin durumunu ortaya koyarken, ekonomik yapıyı belirli zaman içerisinde değerlendirmemektedir. Ekonomik yapı bakımından bölgeler üç başlıkta toplanmaktadır (İldırar, 2004: 10).

I.3.2.1.1. Homojen (Türdeş) Bölge

Bir ülkede bölgelerarası gelişmişlik farkının giderilmesine yönelik uygulanan bölge ayrımıdır. Gelişmişlik düzeyine göre birbirine yakın olan komşu iller homojen bölgeyi oluşturmaktadır (Dinler, 2001: 77).

Homojen bölge, nitelikleri bakımından birbirine yakın olan birimlerden meydana gelen mekânlardır. Türdeş olması gereken bu nitelikler, ekonomik faaliyetin biçimi, gelir düzeyi, coğrafi konumu, üretilen mal ve hizmetlerin cinsi, nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri gibi sıralanabilir. Homojen bölgenin sınırları çizilirken benzer özellikleri gösteren bitişik durumdaki alanları gruplaştırmak yeterli görülmektedir (İZTO, Akt: İldırar, 2004: 10).

Ülkemizde 1960'ların sonlarında homojen bölge sınıflandırma çalışması İmar ve İskan Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı tarafından, bölgesel kalkınma çalışmalarına hazırlık niteliğinde olmak üzere, 1963-1970 yıllarına ait verilerine dayanarak, 53 adet sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergesi bazında yerleşme merkezlerinin gelişmiş düzeyleri saptanmış ve ülkemizdeki tüm iller gelişmişlik düzeyine göre sekiz ana bölgeye ayrılmıştır (DPT, 2000:8).

I.3.2.1.2. Polarize (Kutuplaşmış) Bölge

İktisadi kalkınma bir ülkenin bütün coğrafyasında aynı anda ve aynı hızda görülmemektedir. Ekonomik gelişme çeşitli nedenlerden dolayı ülkenin bazı bölgelerinde yoğunlaşması, bu bölgeleri cazibe merkezi haline ve avantajlı konuma getirmektedir. Yani polarize bölge, bir merkezi ile onu çevreleyen hinterlandından meydana gelmektedir. Bir ülkede yerleşim merkezleri karşılıklı ilişki içerisindeydir. Küçük yerleşim merkezleri büyük yerleşim merkezlerinin etkisi altındadır. Eğer bir yerleşim merkezi kendinden daha küçük bir yerleşim merkezini etki alanına alabiliyorsa, bu merkezin cazibe merkezi haline geldiği söylenebilir. Homojen bölgelerin aksine polarize bölgeler dinamik bir yapıya sahiptirler (İldırar, 2004: 10- 11).

I.3.2.1.3. Plan Bölge

Plan bölge, bölgesel politikaları uygulamakla görevli yönetimin yetkisi içinde yer alan sahalardır. Bir başka ifadeyle plan bölge, bölge planlamanın uygulandığı alanlar bütünüdür. Plan bölgeler bölgesel planlamayı uygulayan bölgelerdeki planlama anlayışına ve ülkenin bölgesel sorunlarına göre tüm ülkeyi kapsayacağı gibi belirli bölgeleri de kapsayabilir (Dinler, 2001: 87).

Homojen ve kutuplaşmış bölge çalışmaları bölge planlama çalışmalarına yol gösterici niteliktedir. Bölgesel planlamaya önem vermiş ülkelerde bölge planlamanın sınırları,

bu gibi çalışmalardan sonra ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, homojen ve kutuplaşmış bölgelerde iktisadi yapı, iktisadi yapının şekli, nüfusun sosyo-ekonomik yapısı ve bölge ile çevre arasındaki ekonomik faaliyetin yoğunluğu göz önüne alınarak bir sınırlama yapılmaktadır. Plan bölge ise, kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanmasını sağlayacak ve bölgenin ulusal kalkınmaya katılımını sağlamak amacıyla saptanan bölgelerdir (Ildırar, 2004: 11).

Plan bölge ABD, İtalya, İngiltere, Almanya, Türkiye, Hindistan, Pakistan, Venezüella gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Ülkemizde DPT kurulmadan önce İmar ve İskân Bakanlığının kurulmasıyla bölgesel sorunların giderilmesine yönelik bölgesel çalışma planı başlatılmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulanmaya başlandığı 1973 yılından sonra uygulama terk edilmiştir (Gündüz, 2006: 9).

I.3.2.2. Ekonomik Gelişme Düzeyine Göre Bölge Çeşitleri

Ülkeler gelişme düzeylerine göre “gelişmiş”, “geri kalmış” ve “gelişmekte olan ülkeler” diye sınıflandırılırken ülkeleri oluşturan bölgelerde kendi içerisinde “gelişmiş bölge”, “geri kalmış bölge”, “gelişme halinde az gelişmiş bölge” ve “potansiyel bakımdan az gelişmiş bölge” diye sınıflandırılmaktadır (Ildırar, 2004: 12).

I.3.2.2.1. Gelişmiş Bölge

Gelişmiş bölgeler sosyal ve ekonomik faktörler açısından, ülkenin diğer bölgeleriyle karşılaştırıldığında ekonomik bakımdan daha ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Gelişmiş bölgelerin gelir seviyesi, gelir artış hızı, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri ülke ortalamasının üzerindedir. Bu bölgelerde gelir seviyesinin yüksek olması, tasarruf oranlarının artmasına neden olmakta ve böylelikle bölgedeki yatırım oranlarındaki artışlar süreklilik göstermektedir (Gündüz, 2006: 13).

Gelişmiş bölgelerin birtakım özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Gündüz, 2006: 14):

- Altyapı yatırımları yeterli düzeydedir,
- Bölgede gelir dağılımı adaletlidir ve bölge dışarıdan sürekli göç almaktadır,
- Gelişmiş bölgelerin kalkınma hızları ülke ortalamasının üzerindedir,
- Bölgede tasarruflara bağlı olarak yatırımlar yüksektir ve sürekli artma eğilimindedir,
- Üretim faktörlerinin verimliliği oldukça yüksektir,
- Faktör dağılımında dengesizlikler yoktur.

1.3.2.2.2. Az Gelişmiş (Geri Kalmış) Bölge

Az gelişmiş bölge, gelişme potansiyelini kaybetmiş ya da gelişme için hiçbir avantajı kalmayan bölgeler şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu bölgeler gelir seviyesi ve gelir artış hızı bakımından ülkenin diğer bölgelerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Bu tür bölgelerde bölgelerarasında iktisadi dengesizlikler görülmektedir. İngiltere’de Galler, İskoçya ve Güneybatı bölgeleri, İtalya’nın güneyi, İsveç, Norveç ve Finlandiya’nın kuzeyi, Hollanda’nın doğusu, Fransa’nın güneyi ve güneybatısı, Almanya’nın doğu bölgeleri ve Türkiye’nin Doğu, Güneydoğu ve Doğu Karadeniz bölgeleri bu tür bölgelere örnek olarak gösterilebilir (Ildırar, 2004: 12).

Az gelişmiş bölgelerin bir takım özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Gündüz, 2006: 12):

- Altyapı yatırımları düşük ve yetersizdir,
- Faktör dağılımı dengesizlik göstermektedir,

- Bölgede gelir dağılımı adaletsizdir ve bölge dışarıya sürekli göç vermektedir,
- Teknoloji gelişmemiş ve bölgenin ekonomisi tarıma dayalıdır,
- Eğitim ve sağlık hizmetleri yetersizdir,
- Üretim faktörlerin verimliliği düşüktür,
- Nüfus artış hızı yüksek beslenme düzeyi düşüktür.

I.3.2.2.3. Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge

Gelişme halindeki az gelişmiş bölgeler, gelir seviyesi ülke ortalamasının altında ancak gelişme hızı ülke ortalamasının üzerinde olan bölgelerdir. Bu tür bölgelerin gelişme potansiyeli olmasına rağmen, bu potansiyel uzun süre harekete geçirilememiştir. Bu bölgedeki kaynaklar yeterince değerlendirilememiş, bölgeye özel ve kamu yatırımları çekilememiş, var olan işgücü kaynaklarından yararlanılamaması sonucu bölge az gelişmişliğini sürdürmüş ancak gelişmeye de devam etmiştir (Ildırar, 2004: 12- 13).

I.3.2.2.4. Potansiyel Bakımdan Az Gelişmiş Bölge

Potansiyel bakımdan az gelişmiş bölge, büyüme hızı dikkate alınarak oluşturulan bir bölge türüdür. Ülke büyüme hızına oranla bölgenin büyüme hızı oldukça düşüktür. Ancak, kişi başına bölge gelir düzeyi ülke ortalamasının üzerindedir. Bir başka ifadeyle potansiyel bakımdan az gelişmiş bölgeler, bölge ayırımında yalnızca ortalama gelir seviyesi göz önüne alındığında gelişmiş bölge olduğu halde büyüme hızı dikkate alındığında gelişmiş bölgelerden ayrılmaktadır. Bölgenin büyüme hızının ülke ortalamasının altında olması bölgenin refahını azaltacağı ve zamanla az gelişmiş bölgelere yaklaşacağını göstermektedir (Taşdelen, 1993: 10).

I.3.3. Bölgesel Kalkınma Kavramı

Bölgesel kalkınma son yıllarda iktisat literatürüne girmiş bir kavramdır. Bölgesel kalkınma, bölgenin kendine has kaynaklarının harekete geçirilmesi, girişimciliğin teşvik edilmesiyle, bölgenin gelir seviyesinin artması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Bir diğer ifadeyle bölgesel kalkınma, bölgedeki gelir artışına bağlı olarak sosyo-ekonomik yapının değiştirilmesidir. Yani bölgesel kalkınma, bölgenin sosyo-ekonomik refahının sürekli iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerdir (Clower, 2004: 1).

Devlet Planlama Teşkilatına göre bölgesel kalkınma; ülkede yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi sonucunda oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke kabul eden ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, iktisadi ve kültürel kaynakların harekete geçirilmesi yoluyla bölge yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlayan çalışmaların tümüdür (Ildırar, 2004: 16).

Bölgesel kalkınma bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının giderilerek dengeli bir ulusal kalkınmanın gerçekleştirilmesidir. Bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek için yerel önceliklerin belirlenerek bölgenin sahip olduğu nitelik ve nicelikle ilgili özelliklere göre bölgesel ekonomik yatırımların planlanması ve uygulanması gerekmektedir (Kaya, 2009: 29).

1960'lerde başlayıp 1980'li yıllarda sona eren, bölgesel kalkınmanın devlet tarafından gerçekleştirilen kamu yatırımları ile sağlanacağını öngören Keynezyen politikalara göre, yatırım yapılacak alan ve sektörün secimi merkezi hükümet tarafından belirlenmektedir. Bu politikalarla devlete bir takım fonksiyon ve görevler yüklenmiştir. Bunlar, altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek, bölgesel kalkınma için sürükleyici bir rol üstlenmek, bazı sanayi yatırımlarını gerçekleştirmek ya da bu tür yatırımlar için finansal destek ve teşvikler sağlamak bu görevlerden bazılarıdır. Bu politikadaki temel amaç ise, bölgenin kalkınması için bölgeye yabancı yatırımcıları çekmek ve bölgeyi yatırımcılar için cazip hale getirmektir. Ancak 1970'li yıllarda yaşanan krizle beraber merkezi hükümet ulusal kalkınmayı finanse

edemez hale gelmiş böylece bu politikalar sorgulanmaya başlanmıştır. 1980’li yıllara gelindiğinde ise daha çok serbest piyasa ekonomisinin hâkim olduğu görülmektedir. 1990’lı yıllarda uygulanan bölgesel kalkınma politikaları beklenen etkiyi gösterememiş aksine bölgelerarası dengesizlikleri daha da derinleştirmiştir (Çakmak, 2006: 48- 51).

Aşağıdaki tabloda bölgesel kalkınma anlayışının yıllar itibariyle geçirmiş olduğu evrimler gösterilmiştir.

Tablo 1. Bölgesel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımlarının Evrimi

ODAK NOKTASI	ARAÇLARI
<p>1960’lardan 1980 başlarına kadar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bölge dışından imalat sanayi yatırımı çekme. • Doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekme. • Ağır altyapı yatırımları yapma. <p>(Sadece kamu sektörü)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Büyük hibeler, vergi istisnaları, yatırım sübvansiyonları. • Sübvansiyon edilmiş ağır altyapı yatırımları. • Üretim maliyetlerinin teşviklerle düşürülmesi.
<p>1980’lerden 1990 ortalarına kadar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mevcut işletmelerin korunması ve büyütülmesi. • Belirli sektörler veya belirli alanlara daha fazla odaklanarak bölge dışından yatırım çekmeye sürekli olarak ağırlık verme. <p>(Kamu sektörünün sürükleyici rolü)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bireysel işletmelere doğrudan ödemeler. • İşletme kuluçkaları/iş alanları • KOBİ’lere danışmanlık ve eğitim. • Teknik destek. • İşletme kurma desteği. • Hem ağır hem hafif altyapı yatırımı.
<p>1990’ların sonlarından günümüze</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bütün işletme çevrelerini uygun hale getirme. • “Yumuşak” altyapı yatırımları.(Örneğin, insan kaynaklarını geliştirme, mevzuatın rasyonelleştirilmesi). • Kamu/özel ortaklıkları. • Kamu yararına yönelik özel sektör yatırımlarının desteklenmesi. • Yerel topluluklar ve potansiyel yatırımcılar için yaşam kalitesinin ve güvenliğin geliştirilmesi. • Yerel ekonomide karşılaştırmalı üstünlükleri geliştirerek, hedeflenmiş alanlara dışardan yatırım çekme. <p>(Genellikle, kamu sektörünün yol göstericiliği)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yatırımcılar için kolaylaştırılmış bir yerel iş çevresini sağlamaya yönelik bütüncül yaklaşım. • Yerel firmaların büyümesini teşvik etmeye odaklanma. • Toplum içinde ağlar ve işbirlikleri oluşturma. • İşbirliğine dayalı işletmeler arası ilişkilerin geliştirilmesi. • İşgücü geliştirme ve hafif altyapının tedariki. • Yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik destekler. • İmalat sanayiye olduğu kadar, hizmet sektörlerine de odaklanma. • Ekonomik olarak birbirine bağlanmış işletme kümelerinin oluşturulması.

Kaynak: ÇAKMAK, E (2006), “Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları” Birinci Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, ss: 48.

Tablo 1’de görüldüğü gibi 1960-1980 yılları arasında ekonomik alana sadece devlet hakimken 1980-1990 yılları arasında devlet sürükleyici, harekete geçirici bir rol üstlenmiştir. 1990’lı yıllardan sonra devlet gerek altyapı yatırımlarıyla gerekse de teşvik ve desteklerle özel sektöre yol gösterici bir misyon üstlenmiştir.

I.3.3.1. Bölgesel Kalkınma Politikasının Temel İlkeleri

Bölgesel kalkınma politikasının temel ilkelerini üç ana grupta toplayabiliriz. Bunlar; sosyal karlılık, kalkınma kutbu ve halkın katılımı ilkeleridir.

I.3.3.1.1. Sosyal Karlılık İlkesi

Kar amacıyla hareket eden girişimciler üretim kararı alırken karlılık hesapları yapmaktadırlar. Bu karlılık hesapları ilk olarak kar elde edebilecekleri mal, hizmet alanının ve işletme ölçeğinin belirlenmesi ve işletmenin kurulacağı bölgenin seçimini kapsamaktadır. Bu bakımdan işletmeler karlılık amacına yönelik yatırım kararı alırken, işletmenin özel yararı ile toplumun sosyal yararı çakışmaktadır.

Özel sektör kısa dönemde hem verimli hem de yüksek kar getirecek faaliyetlere yönelirken bu faaliyetleri de kendisine en çok avantaj sağlayacak bölgelerde yoğunlaştırır. Bundan dolayıdır ki özel sektörün hem uzun dönemde verimli olabilen altyapı yatırımlarına yönelmemesi hem de geri kalmış yörelere gitmemesi normal karşılanmaktadır. Bölgelerarası gelişme farklılıklarını en aza indirmek için geri kalmış yörelerin ekonomik canlılığını sağlayacak, buna karşın uzun vadede verimli olabilen ancak sosyal karlılığı yüksek olan bu yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bölgesel kalkınma politikasının ilk ilkesi olan sosyal karlılık, geri kalmış bölgelerde kısa dönemde ekonomik olmasa bile, sosyal karlılığı yüksek ve ancak uzun sürede ekonomik olabilecek yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Bu bakımdan devlet geri kalmış bölgelere hem altyapı hem de bu bölgelere canlılık kazandıracak üretken yatırımları götürmelidir. Devletin bu bölgelere böylesi bir müdahalesi olmadan bölgesel kalkınma politikasından söz etmek mümkün değildir. Bu yüzden devlet bu bölgelere gidecek girişimcilere bir takım mali ve vergisel teşvik tedbirleri uygulaması yeterli

olmayacaktır. Devlet bu tedbirlerin yanı sıra yörenin altyapı yatırımlarını tamamlamalı ve bölgeye canlılık kazandıracak faaliyetleri yöreye bizzat götürmelidir (Dinler, 2001: 284- 285).

I.3.3.1.2. Kalkınma Kutbu İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının ikinci ilkesi, kalkınma kutbu ilkesidir. Fransız iktisatçı F.Perroux'a göre, önce yatırımlar belirli bir bölgede toplanmaya başlamaktadır. Bu bölge zamanla kalkınmanın merkezi haline gelmekte ve diğer bölgelere nazaran kalkınma bu bölgelerde daha hızlı gerçekleşmektedir. Kalkınma ülkenin her noktasında aynı anda gerçekleşmemekte, farklı derecelerde kalkınma kutup veya noktalarında görülmekte ve çeşitli kanallarla bütün ekonomiye yayılmaktadır. Kalkınma kutupları birçok değişik şekilde oluşturulabilir. Örneğin, belirli bölgelerde yeni sanayi merkezleri oluşturarak istihdam sorununa çözüm üretebilmektedir. Oluşturulan bu yeni sanayi alanlarında yapılan ekonomik faaliyetler, çarpan etkisiyle diğer bölgeleri harekete geçirmektedir (Ildırar, 2004: 18).

Bir kutup oluştururken, yatırımların tüm sektöre birden değil de, bölgenin durumuna göre, daha hızlı gelişim gösterebilecek sektöre ve genellikle de ikinci sektöre yöneltilmesi gerekmektedir. Yatırımlar belirli bir bölgeye yapılırken, bu yatırımların finansmanının nereden sağlanacağı da önem arz etmektedir. Bazen, bir yöredeki mevcut faaliyetler, nispeten geri kalmış bölgeye aktarılabilir. Bazen de, geri kalmış bölgede yeni bir faaliyetin yaratılması sağlanır. Bu her iki durumda da ekonomik faaliyeti başlatacak sürükleyici birimin, geri kalmış bölgede faaliyete geçmesi sağlanmalıdır (Dinler, 2001: 285–286).

I.3.3.1.3. Halkın Katılımı İlkesi

Bölgesel kalkınma politikasının üçüncü ilkesi, bölgesel kalkınma planlarına halkın katılmasıdır. Bölgesel kalkınma politikasının başarılı olabilmesi için yöre halkının, politikalarda söz sahibi olması yani ekonomik ve sosyal ortamın etkin birliktelikleriyle,

gerçekleştirilebilir. Halkın bu programlara katılmaması sonucunda, programlar halktan kopmuş bir yönetimin eseri olacak ve başarı rastlantılara bırakılacaktır. Bu katılım bölge halkına mensup kişilerin, bölgesel kalkınma faaliyetlerine, karar ve uygulama aşamasında, fiilen ya da danışman olarak katılmalarını ifade etmektedir. Bölge halkı, bölgesel kalkınma politikasının hazırlanması ve uygulanmasına, sanayi, ticaret ve ziraat odaları başta olmakla birlikte mesleki odalar, belediye meclisleri, bölgesel kalkınma komisyonu gibi kuruluşlar vasıtasıyla bizzat katılabileceği gibi, yetkililerin secimin de söz sahibi olma yoluyla da dolaylı olarak katılabilir.

Fransa'da 1963 yılından itibaren bölge dilimlere ayrılmış ve birçok komite ve komisyonlarla halkın bölgesel kalkınma konusundaki her türlü karara katılımı sağlanmıştır. 1982 yılında çıkarılan reform yasasıyla birlikte bölge meclisleri oluşturulmuş ve bu meclislerin yöneticilerinin halk tarafından seçileceği belirtilmiştir. Böylelikle halkın bölgeleriyle ilgili her türlü karara bizzat katılımı sağlanmıştır. Günümüzde artık her ülkede bölgesel ve yöresel gelişmeyi sağlamada plan ve projelere halkın katılımını sağlamak amacıyla bölgesel kalkınma ajansları oluşturmakta ve bu ajansların yönetim kurulları bölgesel ve yerel idareler tarafından seçilmektedir (Dinler, 2001: 286- 287).

1.3.3.2. Bölgesel Kalkınmanın Amaçları

Bölgelerarası eşitsizlikler ekonomik kalkınma için bir engel oluşturma durumu, iç pazarın dengesiz büyüme sonucu genişleyememesinin yaratmış olduğu talep yetersizliği ve bunun sonucunda üretimde artış görülmemesi, sermaye birikiminin yavaşlaması, optimal ölçekli ve rekabet gücü olan işletmelerin kurulmaması gibi sebeplerden meydana gelebilmektedir. Bölgelerarası dengesiz büyüme ise iktisadi olarak yatırımları genellikle kar maksimizasyonu sağlayabilecekleri alanlarda yoğunlaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Bu gibi olumsuz gelişmeleri önlemek amacıyla bölgesel kalkınma politikasının üç temel amacı bulunmaktadır (Erkan, Akt: Ildırrar, 2004: 19).

I.3.3.2.1. Büyüme Amacı

Ülkedeki genel ekonomik büyümenin sağlanabilmesi, büyümenin hızlı ve sürdürülebilir nitelikte olması için bölgesel düzeyde gereken ortamın yaratılmasıdır. Bunun için kamu ve özel yatırımların etkin koordinasyonu vasıtasıyla, üretim faktörlerinin optimal dağılımı amaçlanmaktadır.

I.3.3.2.2. İstikrar Amacı

İstihdam ve gelirin mümkün olduğu kadar dengeli gelişmesini sağlamak amacıyla bölgesel kuruluş yeri ve üretim yapısının, ekonomideki dalgalanmalara bağlı olarak düşmesinin önlenmesi esas alınmaktadır. İstikrar politikası, bölgesel ve sektörel yapı politikasının eşgüdümü ile bölgelerin ekonomik yapılarının kendi içerisinde dengeli olmasını hedeflemektedir.

I.3.3.2.3. Dengeleme/ Eşitleme Amacı

Dengeleme amacı, iktisadi kaynakların bölgeler arasında eşit ve dengeli dağılımını sağlamaya yönelik bir amaçtır. Böylece bölgeler arasındaki gelir ve refah eşitsizliği azalarak, bölgede sağlıklı yaşamak için ön koşullar oluşturulmaktadır. Görüldüğü gibi bölgesel kalkınma politikasının amaçları ulusal amaçlarla birlikte ülkenin kalkınmasını esas almaktadır (Erkan, Akt: Ildırar, 2004: 20).

I.3.3.3. Bölgesel Kalkınma Politikasının Araçları

Bölgesel kalkınma politikasının araçları gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için farklı olabileceği gibi, gerilemekte olan bölgeler ve hiçbir gelişme özelliği gösteremeyen bölgeler içinde farklı olabilmektedir (Ildırar, 2004: 20). Genel olarak bölgesel kalkınma politikasının araçları aşağıdaki gibidir.

I.3.3.3.1. Mali ve Vergisel Teşvik Tedbirleri

Devlet, mali ve vergisel teşvik tedbirleriyle işletmelerin kuruluş yeri kararlarını etkilemeye çalışır. Devletin bu tedbirdeki amacı, girişimcilerin kalkınmada geri kalmış bölgeye yatırım yapma konusundaki çekincelerini giderebilmek ve üretim maliyetlerini düşürebilmektir. Geri kalmış bölgelerde vergisel teşvik tedbirleri daha cazip hale getirilerek, bölgelerarasındaki gelişmişlik düzeyleri eşitlenmeye çalışılır. Ana amacın girdi fiyatlarını düşürmeye ve çıktı fiyatlarını iyileştirmeye yönelik bu tedbirler, gelişme ve teşvik fonları, faizsiz veya düşük faizli krediler, gümrük muafiyetleri, gümrük vergi ve resimlerinde taksitlendirme, ihracata vergi iadesi, yatırım indirimleri, karın bölgelere göre farklı vergilendirilmesi, devlet iştiraki, katlı kur sistemi, organize sanayi bölgesi diye sıralanabilir.

Bu teşvik tedbirlerinden istenilen sonuçları elde edebilmek için uygun ortamın oluşturulması, ekonomik ve sosyal altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi, önceliklerin iyi belirlenerek selektif bir yaklaşım sergilenmesi gibi faktörlere bağlıdır. Ekonomik, siyasal ve teşviklerdeki istikrarsızlıklar ise teşvik tedbirlerinin etkinliğini ve verimliliğini azaltmaktadır (Dinler, Akt: Bildirir, 2005: 15).

I.3.3.3.2. Devlet Yatırımları

Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi için başvurulan bir diğer araç devlet yatırımlarıdır. Ülkeler geri kalmış bölgelere, o bölgeden elde ettiği gelirden daha fazla bir harcama yaparak, ek bir satın alma gücü yaratabilirler. Böylece sağlanan satın alma gücü bölgede bir canlanmayı sağlayacak bunun sonucunda da bölgenin üretim kapasitesi artırılarak bölge cazibeli hale gelecektir.

Devletin nispi olarak geri kalmış bölgelere gerçekleştirdiği kamu yatırımları faaliyetleri, üretken kamu yatırımları ve altyapı yatırımları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (İldırar, 2004: 26). Üretken kamu yatırımlarıyla devlet, iktisadi varlık

gösteremeyen bölgelere sanayi yatırımları götürmektedir. Devlet bu bölgelerdeki dinamikleri harekete geçirici bir rol üstlenerek ve bu bölgelerde gelişmenin öncülüğünü yapmakla görevlidir (Bildirir, 2005: 16). Altyapı yatırımları ise, ekonominin tüm doğal, ekonomik, örgütsel ve personel donanım ve teçhizat yatırımlarını ifade etmektedir (Erkan, 1998: 24).

I.3.3.3.3. İdari Yapının Organizasyonu

Bölgesel düzeydeki ekonomik ve sosyal kalkınmayı hızlandırmak ve bölgesel kalkınma plan ve programlarının verimliliğini sürekli kılmak için, bölge koşulları göz önüne alınarak kararların hızlı ve pratik bir şekilde alınması gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek için mevcut idari yapının merkezi yönetim sisteminden âdemi merkeziyetçi sisteme doğru kaydırılması gerekmektedir. Böylece merkezi yönetime bağlı yerel idarelerin, bölge ihtiyaçlarına göre daha hızlı hareket etmeleri sağlanmış olur (Aktürk, Akt: Bildirir, 2005: 17).

I.3.3.3.4. Diğer Araçlar

Bölgesel kalkınmada görülen sorunlar ülkeler arasında çeşitlilik göstereceği gibi bunların giderilmesi için kullanılacak araçlarda farklılık göstermektedir. Bu araçlardan biri Japonya'da uygulanmış “Tek Köy- Tek Ürün” diğeri ise girişimciler için oluşturulan “Tek Durak Ofisleri”dir. İlk 1979 yılında Japonya'nın Oita Bölgesi'nde uygulamaya konulan Tek Köy- Tek Ürün uygulamasıyla, yörenin uzmanlaştığı bir konuda ürün yetiştirilmesi, ürün çeşitliliği ile kalitesinin artırılması amaçlanmıştır. Tek Durak Ofisleri ise girişimcilerin kendi işlerini kurmak için gerekli tüm işlemleri tek bir elden yürütebilecekleri ve bu konuda doldurulması gereken formlardan, finansal yardım seçeneklerine kadar geniş alanlarda danışmanlık hizmeti alabilecekleri sanal veya gerçek birimler şeklinde tanımlanmaktadır (İldırar, 2004: 43).

I.3.4. Bölgesel Kalkınmada Ortaya Çıkan Dengesizlikler

18. yüzyılda gerçekleşen sanayi devrimiyle birlikte bazı ülkelerin hızlı bir gelişme sürecine girmeleri sonucunda dünyada bölgelerarası gelişmişlik farkları oluşmuş ve ülkeler, gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler diye bir ayrıma tabi tutulmuştur. 1929 ekonomik kriziyle gündeme gelen bu kavram II. Dünya Savaşı'yla birlikte önem kazanmıştır. Bunun nedeni ise savaşın yıkıcı etkileri ve hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda, Avrupa'nın bazı ülkelerinde ciddi bir şekilde bölgelerarası gelişmişlik farklarının oluşmasıdır. Örneğin, Fransa'da Paris ve çevresi, diğer yörelerin toplamından daha fazla gelişme göstermiş aynı şekilde İtalya'nın kuzeyi ve güneyi arasında çok büyük gelişmişlik farkları oluşmuştur (Aşgın, 2009: 3- 4).

İktisadi dengesizliklerin olduğu ülkelerde bölgesel dengesizlikler de görülebilmektedir. Yani devletlerarasında görülen gelişmişlik farklarına benzer bir durum bölgeler arasında görülebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde, bölgelerarası eşitsizlikler giderek azalırken, geri kalmış ülkelerde ise bu dengesizlikler giderek büyüme eğilimi göstermektedir (Aydın, 2008: 306).

Bölgesel dengesizlik, bir ülkenin farklı yerlerinde görülen her türlü eşitsizliktir. Bu tanımlamadan hareketle bugün her ülkede az veya çok, ama mutlaka bölgesel dengesizlik söz konusudur. Daha dar anlamda bölgesel dengesizlik, ekonomik ve sosyal fırsat eşitsizliğidir. Ekonomik fırsat eşitsizliği, değişik bölgelerdeki bireylerin gerek iş bulma, gerekse eşit işe eşit ücret elde etme fırsatına sahip olmamaları şeklinde tanımlanabilirken sosyal fırsat eşitsizliği ise, farklı bölgelerde yaşayan bireylerin sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri ve kültürel faaliyetlerden aynı oranda yararlanamamasıdır (Dinler, 2001: 99).

Genel anlamda bölgesel dengesizlik, demografik, tarımsal ve sınai yapı, gelir dağılımı, ekonomik piyasalar, ulaşım ve haberleşme imkanları ile sağlık ve eğitim hizmetlerindeki etkinlik ve yaygınlık düzeylerindeki farklılaşmalardır (Uzay, 2005: 45).

Sonuç olarak, ekonomik gelişme, birçok sebepten dolayı, ekonomik faaliyetlere elverişli şartlara sahip olan bölgelerde başlamaktadır. Bazı bölgelerde bu şekilde başlayan gelişme hareketi, içsel ve dışsal ekonomiler sonucu giderek artarken, bu merkezleri daha da geliştirmektedir. Gelişme gösteremeyen diğer bölgeler ise bir duraklama hatta gerileme dönemine girmektedir. Bu süreç kaçınılmaz bir durum olmakla beraber ekonomik gelişmenin bir koşulu olarak da görülmektedir (Dinler, Akt: Özel, 2009: 170).

I.3.4.1. Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizlikler ve Ortaya Çıkış Nedenleri

1923-1950 yılları arasında ülkemizin tamamı geri kalmışlık özelliği gösterdiği için bölgesel kalkınma politikaları tam anlamıyla oluşturulamamıştır. İlk liberal politikaların uygulandığı 1950-1960 döneminde ise özel sektör yatırımlarını daha çok Marmara Bölgesi’nde yoğunlaştırmıştır. 1960 yılından sonra planlı döneme geçilmiş ancak bu dönemde de başarılı bölgesel politikalar oluşturulamamıştır. Bu dönemdeki en önemli bölgesel politika Güneydoğu Anadolu Projesi’dir. Ülkemizde Neo-liberal politikalarının uygulandığı planlamanın geri plana itildiği 1980 sonrasında ise bölgelerarası dengesizlik artış göstermiştir. Çünkü girişimciler yatırım kararı alırken yatırımın yapılacağı yeri ve alanı seçerken en karlı ve en az riskli alana yönelmişlerdir. Bunun sonucunda da bölgelerarası dengesizlikler giderek artma eğilimi göstermiştir (Elmas, 2001: 95- 97).

Türkiye’de bölgelerarasında; kişi başına düşen GSYİH, işsizlik oranı, okuma yazma oranı gibi sosyo-ekonomik göstergeler bakımından ciddi gelişmişlik farklılıkları görülmektedir. Bu farklılaşmalar kaynakların yetersiz dağılımı ve etkin kullanım eksikliği, zor iklim şartları, iç ve dış pazarlara ulaşım zorluğu, dağınık yerleşim yapısı ve yetersiz yatırım gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bölgelerarası eşitsizliklerin başlıca nedenleri, geri kalmış bölgelerde nüfus artış hızının yüksek olması, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve bölgelerarası göç olarak sıralanabilir (Aydın, Akt: Akşahin, 2008: 94).

OECD göstergelerine göre, üye ülkeler arasındaki bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının büyüklüğü açısından Türkiye; Meksika, İngiltere ve Fransa'dan sonra dördüncü sırada gelmektedir. Ülkemizde nüfus hızlı bir şekilde artış gösterirken, nüfusun dağılımı ve ekonomik gelişmeler ülkenin her bölgesine eşit bir şekilde dağılım gösterememiştir (Kendir, 2005: 284). Türkiye'de bölgelerarası dengesizlikler genel olarak coğrafi, tarihsel, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerle ortaya çıkmaktadır.

I.3.4.1.1. Coğrafi Nedenler

Adam Smith'den bu yana kalkınmayı olumsuz yönde etkileyen coğrafi etmenler (iklim, yeraltı zenginliği, doğal koşullar, haberleşme olanakları vb.) az gelişmişliğin nedenleri olarak belirtilmektedir. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeleri, iklim koşulları yönünden dikkate aldığımızda, sanayileşmiş ülkelerin dört mevsimi de yaşayan bir iklim kuşağında yer almalarına karşın, geri kalmış ülkelerin çok sıcak ya da çok soğuk iklim kuşağında yer aldıkları görülmektedir.

İklim koşulları ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi inceleyen B.Higgins'e göre, tropikal bölgedeki ülkelerin, ılıman iklim kuşağındaki ülkelere oranla daha geri kalmış olmaları, birinci derecede coğrafi etmenlere dayanmaktadır. Bu anlayış bağlamında iklimin insanların çalışma gücüne direkt etki ettiği görülmektedir. Sıcak iklimler insanların gevşemesine ve dolayısıyla verimliliklerinin düşmesine sebebiyet vermektedir. Bu yüzden insanlar için en uygun iklimin, ılıman iklimler olduğu söylenebilir. Tüm coğrafi etmenler (yükseklik, iklim, bitki örtüsü, yeryüzü şekilleri) dikkate alındığında ülkemizde Doğu Anadolu Bölgesi diğer bölgelere oranla daha dezavantajlı olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak ülkemizin batı bölgesinde yer alan bölgeler hem ulaşım ağı bakımından hem de iklim özellikleri açısından ülkemizin doğu bölgelerine oranla daha avantajlı durumda oldukları söylenebilir (Dinler, 2008: 166- 168).

I.3.4.1.2. Tarihsel Nedenler

Ülkemizde bölgelerarası dengesizliğin ortaya çıkmasında ikinci sebep tarihsel nedenlerdir. Osmanlı devletinden günümüze kadar yatırımlar genellikle batı bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bölgelerde yapılan yatırımların çoğunluğunu da yabancı sermaye teşkil etmektedir. Türkiye’de, doğu ile batı arasındaki dengesizliğin ortaya çıkması, 19. yüzyılda yabancı sermaye yatırımcılarının ülkeye girmesiyle başladığı söylenebilir. Batı bölgelerinin Avrupa piyasalarına yakın olması, deniz taşıma imkânlarından yararlanılması ve zengin hammadde kaynaklarının bu bölgelerde yoğunlaşması özelliklerinden dolayı yabancı yatırımcılar faaliyetlerini bu bölgelerde yoğunlaştırmıştır (Gündüz, 2006: 102- 103).

I.3.4.1.3. Sosyo-Ekonomik Nedenler

Ülkelerde genel olarak nitelikli işgücünün, girişimci oranının ve sermayenin bölgelerarası dağılımı, hızlı nüfus artışı, işgücüne katılım oranının düşük olması, kamu yatırımların dağılımı, iç pazarın büyüklüğü, bazı bölgelerde altyapının tamamlanamamış olması, ulaşım ve haberleşme imkânlarındaki farklılıklar, bölgesel planlama açısından kurumsal yetersizlikler bölgelerarası gelişmişlik farkına yol açan sebepler arasındadır. Ülkemizde işgücü verimliliğindeki farklılıklar (özellikle geri kalmış bölgelerde işgücü verimliliğinin düşük olması), bölgelerarası gelişmişlik farklarına yol açan ekonomik nedenlerden bir diğeridir. Geri kalmış bölgelerdeki eğitimde aksaklıklar, nitelikli işgücünün düşüklüğü, geri kalmış teknolojilerle üretim, kamunun eksik kapasite ile çalışması, tarımdaki işgücü verimliliğinin diğer sektörlere oranla daha düşük olması bölgelerarasındaki farklılıkları artırmaktadır.

İç ticaret hadlerinin 1977’den günümüze doğru tarımın aleyhine gelişmesi, bölgesel gelişmişlik farklarının bir diğer sebebidir. İç ticaret hadlerinde 1980-1990 dönemleri arasında görülen gerileme ülkemizde en çok Güneydoğu ve Kuzeydoğu bölgelerinde hissedilmiştir. Üretimin artış gösteremediği bir zamanda iç ticaret hadlerinin gerilemesi, kişi

başına düşen gelirin ve satın alma gücünün düşmesi, kırsal alandaki refah düzeyinin gerilemesi anlamına gelmektedir (Uzay, 2005: 95- 96).

I.3.4.1.4. Kültürel Nedenler

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, Osmanlı döneminden bu yana aşiretlerle yönetildiği için kültürel anlamda da bir gelişme gösterememiştir. Ağalık ve aşiret reisliği gibi oluşumlar bölgedeki üretim ve insan ilişkilerini oldukça etkilemiş ve insanların yaşam biçimlerine yön vermiştir. Bir toplumda ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanabilmesi ve insanın fiziki çevreyi işleyebilmesi için o toplumun sahip olduğu kültürün yaratıcılığı çok önemlidir. Ekonominin gelişebilmesi ve bölgelerarası dengesizliğin azaltılmasında, bireylerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve işgücünü oluşturanların yetenek ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki eğitim ve kültür kuruluşlarının çoğaltılması gerekmektedir. Bu kurumlar üniversiteler, yüksek okullar, sanat akademileri, enstitüler, meslek kursları, kütüphaneler, müzeler, camiler, dernekler, tiyatro salonları diye sıralanabilir (Gündüz, 2006: 104- 105).

II. BÖLÜM

BÖLGE KALKINMA AJANSLARI

II.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı

Küreselleşmeyle beraber yaşanan teknolojik gelişmeler ve üretim sistemindeki değişimlerin paralelinde uluslararası, ulusal ve yerel ölçekte yönetimden yönetişime doğru bir değişim gerçekleşmekte, örgütler arasında işbirliği ve ortaklıklar her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Buna paralel olarak adem-i merkeziyetçiliğin de etkisiyle bölgenin önemi gittikçe artmakta, ulusal kalkınmanın yanında bölge ve şehirlerin kalkınması ile buna yönelik stratejilerin yerel düzeyde oluşturulması önem kazanmaktadır. Bölgesel kalkınmada yerel ortaklıkları, işbirliklerini gerçekleştirmek, kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamak amacıyla ortaya çıkan kurumlardan birisi de kalkınma ajanslarıdır (Zibel, 2009: 679).

Bölge Kalkınma Ajansları (BKA) 1990'lı yıllardan sonra yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanan yönetişim anlayışının bölgesel ölçekteki uzantısıdır. Bölgesel Kalkınma Ajansları, yerel düzeydeki yönetim yetkisinin kamudan alınarak özel sektöre aktarılması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda kalkınma ajansları bölgesel imkanları, hassasiyetleri, üretim, işgücü ve yenilik yapma becerisini merkezi hükümete oranla daha iyi bilen özel sektörü bir araya getirmek için oluşturulan uygun bir koordinatördür. Bu anlayışla çerçevesince yerel kuruluşlar rekabetçi dünya koşullarına ayak uydurabilir ve yerel karar alma mercilerinin merkezi idarelere karşı sorumluluğu en asgari düzeye indirilebilir (Tiftikçigil, 2009: 722).

Kuruluş nedenleri ve yerine getirdikleri faaliyetlere göre bölgesel kalkınma ajanslarıyla ilgili birçok tanıma rastlamak mümkündür. Bir tanımlama yapmak gerekirse bölgesel kalkınma ajansları, merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş

bir alanın sosyo-ekonomik koşullarını geliştirmek amacıyla oluşturan idari yapılardır (Berber ve Çelepçi, 2005: 146).

Yine bir tanıma göre bölgesel kalkınma ajansları, birçok Avrupa ülkesinde 1950 ve 1960'lı yıllardan bu yana bölgesel düzeyde ekonomiyi canlandırmak, örgütlemek ve geliştirmek üzere faaliyet gösteren kuruluşlardır (Uğuş, 2006: 3).

Başka bir tanımlamaya göre bölgesel kalkınma ajansları, merkezi ve yerel yönetim yapısı dışında kalan, genellikle yumuşak politika araçlarını entegre biçiminde kullanarak yerel ekonomik kalkınmayı destekleyen bölgesel düzeyde faaliyetlerini yürüten, kamu tarafından finanse edilen kurumlardır (Halkier, 2006: 17).

Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA)'ne göre kalkınma ajansları, sektörel ve genel kalkınma sorunlarını tespit eden ve bunlara çözüm önerileri sunan projeleri destekleyen kuruluşlardır (Kayasü ve Yaşar, 2004: 348).

Dünya Bankası kaynaklarına göre bölgesel kalkınma ajansları, “asıl misyonu istihdam yaratmak, üretimin çeşitli dallarındaki küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) geliştirip desteklemek ve bölgenin genel ekonomik durumunu ve fırsatlarını iyileştirmek olan, kalkınmaya katalizörlük edebilecek içsel ağları kuran, yürüten ve destekleyen yapılar”dır.

Lynden Arnold bölgesel kalkınma ajanslarını, “merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirip canlandırmak amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini tamamen ya da kısmen kamunun finanse ettiği kurumlar” şeklinde tanımlamaktadır (Çakmak, 2006: 64- 65).

Çakmak'a göre (Çakmak, 2006: 66) bölge kalkınma ajansları, sınırları belirli bir alanda, toplumsal kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla,

- kalkınmanın tüm aktörlerinin aktif katılımı ile yerel ekonomik kalkınmanın stratejik planını hazırlayan,

- bu planı hayata geçirmek için yerel aktörler arasında eşgüdümü sağlayan,
- bu amaçla, yerel kaynakları harekete geçiren, bölgenin dışındaki kaynakları ise bölgeye çeken,
- finansal yönden tamamen ya da kısmen merkezi veya yerel idarelere bağımlı,
- idari anlamda ise duruma göre değişen düzeylerde özerkliğe sahip kurumlardır.

II.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tarihsel Gelişimi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, savaşın olumsuz etkilerini ve hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla birçok ülkede kalkınma ajansları oluşturulmuştur. Bölge kalkınma ajanslarının Dünya'daki ilk örneği 1933 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) kurulan Tennessee Valley Authority (TVA)'dır. Daha sonraki yıllarda ise birçok ülkede çok sayıda kalkınma ajansı oluşturulmuştur (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 87- 88).

Her eyalet hatta alt bölgeler, dışarıdan yatırımcı çekmek ve bölgelerindeki girişimcileri desteklemek amacıyla ekonomik kalkınma birimleri oluşturmuştur. Bu birimlere, Güney İtalya (1954 Güney kalkınma yönetimi, Mezzogiorno, Vanoni Planı), İspanya, Almanya, Fransa, İskoçya, Galler, Hindistan ve Brezilya (1959 Kuzeydoğu Bölgesi Kalkınma Ajansı SUDENE), Kolombiya ve Ürdün gibi ülkelerde uygulanan kalkınma planları örnek olarak gösterilebilir (Avaner, 2005: 244). Aşağıdaki tabloda Avrupa ülkelerinde oluşturulan bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş dönemleri gösterilmiştir.

Tablo 2. Avrupa Ülkelerinde Bölge Kalkınma Ajanslarının Kurulma Dönemleri

Yıllar	1950 öncesi ve 1950'ler	1960'lar ve 1970'ler	1980'ler	1990'lar
Ülkeler	Avusturya Belçika Fransa İrlanda	Almanya İngiltere İtalya Hollanda	Yunanistan İspanya Finlandiya Danimarka	Bulgaristan Çek cumhuriyeti Estonya Macaristan Litvanya Polonya Portekiz Slovakya İsveç Ukrayna

Kaynak: POLAT, G ve AKKAYA, O (2005), “*Bölgesel Kalkınmada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Türkiye Örnekleri*”, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF I. Yerel Ekonomiler Kongresi, Karaman, ss: 330.

1960-1970 yılları arasında gelişmiş ülkelerin metropol bölgelerinde yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler bölgesel kalkınma ajanslarının hızla çoğalmasını sebep olmuştur. Bu hızlı çoğalmaya üç sebep gösterilebilir. Bu sebepler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çakmak, 2006: 68):

- Doğu Bloğu ülkelerin uluslararası ekonomiye girişleri, piyasa ekonomisine geçişleri ve küreselleşmeyle beraber ekonomik serbestleşme baskıları, dış yatırım için rekabet halinde olan insan topluluklarının sayısını artırmıştır. Bundan dolayı bir bölgenin diğer bölgelerle rekabet edebilmesi için plan ve programlar üretebilecek bölgesel kuruluşlara ihtiyaç duyulmuştur. Böylece global ortamda kendi bölgelerini pazarlamak isteyen bölgeler, kendi bölge kalkınma ajanslarını oluşturmaya çalışmışlardır.
- İnsan toplulukları teknolojik ilerlemenin gerektirdiği esnek işgücü, hızlı haberleşme ve bilgiye dayalı servet oluşumu için gerekli tepkiyi zamanında gösterememişlerdir. Oysa küreselleşmenin getirdiği yeni iktisadi ortama ayak uydurmak için ekonomilerin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bu yeniden

yapılanmayı ve global ekonomiyle bütünleşmeyi gerçekleştirebilmek için bölge kalkınma ajansları oluşturulmuştur.

- Bölgesel kalkınmanın önemini gören global kuruluşlar içsel kalkınmayı gerçekleştirebilmek için özellikle geri kalmış bölgelerde kalkınma ajansları oluşturmuşlardır.

Sonuç olarak bugün dünyanın birçok bölgesinde farklı alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda bölgesel kalkınma ajansları bulunmaktadır. İlk ortaya çıktıkları dönemlerde yeniden yapılanma ve mekânsal planlama amacıyla kurulmalarına karşın daha sonraki yıllarda ise bölgesel kalkınma stratejisinin uygulanması için daha çok yetki ve hareket alanıyla donatılmışlardır. 1950-1960'lı yıllarda bölgesel kalkınma ajanslarının temel görevi yabancı yatırımcıları çekmek ve endüstriyel parkları yönetme ile sınırlı iken sonraki yıllarda yerel ve bölgesel şirketlere mali olmayan hizmetler sunmak, ortaklıklar kurarak, iş merkezleri, işletme geliştirme merkezleri hatta bilim parkları gibi daha da uzmanlaşmış toplumsal altyapıyı geliştirmeye kadar birçok görev üstlenmişlerdir (Çakmak, 2006: 68- 69)

II.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Özellikleri

1991 ve 1992 yıllarında Halkier ve Danson tarafından yapılan bir araştırmaya göre, kalkınma ajanslarının birçoğu, finansman konusunda destekleyici kuruluşlara ve AB fonlarına bağlı, politika aracı olarak danışmanlık gibi yumuşak araçları kullanmakta, büyük ölçekteki yerel şirketlerin büyümesini teşvik etmekte, bölgelerini yabancı girişimcilere tanıtmaya ve pazarlama konularında yoğunlaşmakta ve yerel-yabancı şirketlerin rekabetini güçlendirmekle ilgilendikleri görülmektedir (Demirci, 2005: 183).

Kalkınma ajansları yerel araştırma ve bölgesindeki ekonomi ile ilgili bilginin merkezi olmalı ve ajans bölgede liderlik görevi üstlenmelidir. Ajanslar yerel iktisadi kalkınma

için önemlilik taşıyan sektörlerle ortak çalışmalıdır. Bu çalışmalar, iş dünyasını, sivil toplumu, siyasetçileri ve iktisadi kalkınmaya etkisi olan herkesi kapsamalıdır (Walburn, 2006: 59).

Halkier ve Danson'a göre bölge kalkınma ajansları üç temel özelliğe sahiptir. İlk olarak bölge kalkınma ajansları, organizasyonel kısmi özerk (semi-autonomous) bir yapıya sahiptir ve bu yapı siyasi otoriteyi temsil etmektedir. İkinci olarak bölge kalkınma ajansları, esas olarak yumuşak (soft) politika araçları ile yerel düzeydeki firmaları desteklemektedir. Son olarak bunlar çok fonksiyonlu ve tamamlayıcı özelliğe sahiptirler (Tiftikçigil, 2006: 724).

Sonuç olarak bölgesel kalkınma ajansları nasıl yapılandırılırsa yapılandırılınsın ya da hangi modelde olurlarsa olsunlar bir takım ortak özelliklere sahiptirler. Bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Koçberber, 2006: 39- 40):

- Ajansların bünyesinde bölgesel politikaları hazırlamak ve uygulamakla sorumlu yönetim kurulları bulunmaktadır,
- Yönetim kurulu üyeleri çoğunlukla merkezi yönetim tarafından atanırlar ve bu üyeler ajansın kurulmasına katkıda bulunan kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır,
- Ajanslar harcamaları bakımından kamu idarelerine karşı sorumlu olmakla birlikte politikaların oluşturulması ve uygulanması bakımından ise kendi kanunları çerçevesinde serbesttirler,
- Ajanslar yöreye yatırım yapmak isteyen yatırımcılara bilgi vermekle görevlidirler,
- Ajanslar bölgelerindeki firmalara fon aktarılmasını sağlarlar,
- Ajanslar bölgelerindeki işgücünün eğitilmesi ve geliştirilmesinde önemli rol oynarlar,

- Ajanslar bölgelerine dışardan teknoloji transferi yapmakla ve altyapı düzenleme faaliyetleriyle uğraşırlar.

Türkiye’de oluşturulan bölgesel kalkınma ajanslarının temel özellikleri aşağıdaki gibidir (Tamer, 2008: 43- 46):

- Ajanslar hukuk düzeni içerisinde kurumsal bir kimliğe sahiptir,
- Ajanslar idari bir işlemle kurulmuşlardır,
- Ajanslar belirli bir coğrafi alanda faaliyet göstermektedir,
- Ajanslar esnek, dinamik ve şeffaf bir yapıda örgütlenmiştir,
- Ajanslar kuruldukları bölgelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin geliştirilmesi için faaliyet göstermektedirler,
- Ajanslar siyasi irade karşısında kısmi özerkliğe sahiptirler,
- Ajanslar kamu tarafından finanse edilmektedir,
- Ajans yönetimi, farklı toplum kesimlerinden yer alan temsilcilerden oluşmakta ve ajanslar, işbirliğinin geliştirilmesini amaçlamaktadırlar.

II.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları

Farklı ülkelerde oluşturulan kalkınma ajanslarının kuruluş amaçları, bölgesel stratejileri geliştirmek, yerel ve bölgesel girişimcileri destekleme, altyapı hizmetleri sunma, özel sektörün geleceği için yerel-bölgesel çözümler üretme ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni mal ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler aramak şeklinde özetlenebilir (Demirci, 2005: 193).

Göymen'e göre bölge kalkınma ajanslarının amaçları ve onlardan beklentiler aşağıdaki gibidir (Göymen, 2010: 159):

- Kalkınma ajansları yerel aktör ve dinamikler arasında sinerji oluşturarak tüm kaynakları harekete geçirecek ve yerel kalkınma çabalarının etkisini artıracaktır. Ajansın, girişimci ve KOBİ desteği sağlama, devlet yardımları uygulama, kırsal kalkınma faaliyetlerini destekleme, altyapı ve çevre projelerini gerçekleştirme gibi alanlarda faaliyet gösteren kurumların yerine geçmemesi ve doğrudan uygulama yapmaması gerekmektedir,
- Kalkınma ajansları yerel alanda planlama, programlama, proje üretme ve uygulama kapasitesini artıracaktır. Ajanslar vasıtasıyla yerel idarelere önemli miktarda kaynak ve yetki transferinin gerçekleştirilmesi beklenmektedir,
- Ajanslar aracılığıyla yerele aktarılan kaynakların yerinde, etkin ve verimli kullanılması sağlanmalıdır,
- Yerel dinamikleri küreselleşmenin tehditlerine karşı koyabilme ve sundukları fırsatlardan faydalanma bağlamında ajanslar, küresel düzeyde yaşanan gelişmeleri yerel düzeye aktarırken, diğer yandan da yerel potansiyeli, varlıkları, üstünlükleri ve özgünlüklerini küresel pazara taşımalıdır,
- Ajanslarla beraber hazırlanacak bölgesel gelişme stratejileri ve planları il düzeyinde yürütülen fiziksel plan çalışmaları için stratejik bir çerçeve oluşturacaktır,
- Ajanslar yerel bilgilerin merkeze taşınmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir işlev yüklenecek ve özellikle program ve proje uygulamalarının izlenmesini kolaylaştıracaktır.

Oskay ve Kubar'a göre Türkiye'de oluşturulan bölgesel kalkınma ajanslarının amaçları aşağıdaki gibidir (Oskay ve Kubar, 2007: 206):

- Yerel idarelerin planlama çalışmalarına destek vermek,
- Bölge plan ve programlarının uygulamasını sağlayıcı projelere destek vermek; desteklenen projelerin uygulama sürecini izlemek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek,
- Bölgede kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen projeleri izlemek,
- Bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili projelerine destek vermek,
- Türkiye'nin katılmış olduğu uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin tanıtımını gerçekleştirmek,
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarını ulusal ve uluslararası alanda tanıtmak,
- Bölgesel kalkınma hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik; kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak.

II.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Hedef ve Fonksiyonları

Kalkınma ajanslarının hedefleri çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Uzun dönemde iktisadi kalkınma için uygun koşulların sağlanması açısından ekonomik, bölgenin çekiciliğini sağlama açısından çevresel, bölgenin sosyo-kültürel değerlerini koruma açısından sosyal olarak sınıflandırılabilir (Kayasü vd, 2003: 9).

Kalkınma ajanslarının hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (İldırar, 2004: 120):

- İstihdam yaratmak,
- Bölgenin rekabet gücünü artırmak,

- İstihdam edilen işgücünün verimliliğini yükseltmek,
- Bölgeye yapılan yatırımları artırmak,
- Sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak.

Kalkınma ajanslarının belirtilen amaçları gerçekleştirebilmek için üstlendikleri spesifik fonksiyonlar ise şöyledir (Ildırar, 2004:141):

- Belirtilen amaçlara erişebilmek için bölgesel stratejiler hazırlamak,
- Sanayi dışı alanların yetkili kuruluşlarıyla eşgüdümü sağlamak,
- Bölgesel düzeyde faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- Bölgesel kalkınma için aktarılan özel fonları yönetmek,
- Bölgeye girişimcileri çekebilmek amacıyla bölgenin tanıtımını yapmak,
- Bölgedeki mesleki eğitime destek vermek, personel altyapısının geliştirilmesini sağlamak.

II.6. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sınıflandırılması

Bölgesel kalkınma ajansları, bürokratik örgütlenmelerine, özerkliklerine, kuruluş amaçlarına, eylem ve işlemlerine göre sınıflandırılabilir. Bölgesel kalkınma ajansları arasındaki temel fark, merkezi hükümet yapısı içerisinde ya da dışında yer alması ile belirlenebilir. Avrupa'daki birçok kalkınma ajansı birer bağımsız kuruluşlardır ve siyasi destekleyicilerine belirli bir mesafede faaliyetlerini yürütmektedirler (Berber ve Çelepçi, 2005: 148).

II.6.1. Faaliyetlerine Göre Kalkınma Ajansları

Faaliyetlerine göre kalkınma ajansları, stratejik ajanslar, genel operasyonel ajanslar, sektörel ajanslar ve yatırım çekici ajanslar diye dörde ayrılmaktadır.

II.6.1.1. Stratejik Ajanslar

Bilgi bankalarının oluşturulması, sektörel ve genel sosyal ve iktisadi alanlarda araştırmalar yapmak, bölgeyi uluslararası alanlarda tanıtmak, KOBİ'lere bilgi sağlamak, bölgede var olan potansiyelleri ortaya çıkarmak stratejik ajansların temel amaçlarını oluşturmaktadır.

II.6.1.2. Genel Operasyonel Ajanslar

Sektörel kuruluşlar arasında kalkınma projeleri oluşturma ve projelere destek vermek genel operasyonel ajansların temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu ajanslar stratejik ajansların fonksiyonlarını göz önünde bulundurmamak zorundadırlar (Kayasü vd, 2003: 11).

II.6.1.3. Sektörel Ajanslar

Sektörel ajanslar, sanayide gelişme gösterebilecek alanları göz önüne alarak, belirli sektörü, bölgeyi ya da girişimi desteklemek üzere faaliyet gösteren ajanslardır.

II.6.1.4. Yatırım Çekici Ajanslar

Yatırım çekici ajanslar, ulusal ve uluslararası alanda faaliyet gösteren firmaları bölgeye çekebilmek için oluşturulan ajanslardır (Tamer, 2008: 13).

II.6.2. Kuruluşlarına Teşkil Eden Öğeler Açısından Kalkınma Ajansları

Kuruluşlarını teşkil eden öğeler açısından ajanslar, merkezi hükümet tarafından oluşturulan ajanslar, yerel veya bölgesel otoriteler içindeki mevcut ajanslar, yerel veya bölgesel otoriteler tarafından kurulan ajanslar ve kamu-özel ortaklıklar tarafından oluşturulan ajanslar diye dörde ayrılmaktadır.

II.6.2.1. Merkezi Hükümet Tarafından Oluşturulan Ajanslar

Merkezi hükümet tarafından oluşturulan ajanslara kamusal ajanslarda denilmektedir. Bu ajanslar genellikle kısa süreli hedefleri gerçekleştirmeye yönelik

oluşturulan ajanslardır. Ayrıca bu ajanslar mali ve kurumsal kaynaklara kolay ulaşabilme imkânına sahiptirler.

II.6.2.2. Yerel/Bölgesel Otoriteler İçindeki Mevcut Ajanslar

Yerel/bölgesel otoriteler içindeki mevcut ajanslar, yerel idareler tarafından kuruldukları için bunlara yerel yönetim ajansları da denilmektedir. Bu ajanslar yerinden yönetim ilkesinin avantajlarını kullanabildikleri için yerel ihtiyaç ve dinamiklerin neler olduğunu daha kolay anlayabilmektedirler. Ancak yerel otoritelerin mali ve diğer kaynakları için merkezi otoriteye bağlı olmaları bu ajansların işlevselliğini azaltmaktadır.

II.6.2.3. Yerel/Bölgesel Otoriteler Tarafından Oluşturulan Ajanslar

Yerel/bölgesel otoriteler tarafından oluşturulan ajanslar özerk kuruluşlardır. Bu ajanslar şu avantajlara sahip olabilir:

- Yerel sorunların neler olduğunu belirleme ve bunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirme,
- Merkezi idare dışında yapılandıkları için hızlı karar alıp uygulayabilme ve özerklikleri çerçevesinde merkezi hükümetten bağımsız hareket etme,
- Merkezi yönetim yapısı dışında oldukları için diğer kalkınma ajanslarına nazaran daha geniş hareket alanına sahip olmaları.

II.6.2.4. Kamu/Özel Ortaklıklar Tarafından Oluşturulan Ajanslar

Kamu/özel ortaklıklar tarafından oluşturulan ajanslar, kamu ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla oluşturulmuşlardır. Bu ajanslarla kamu ve özel sektör tecrübelerinin bir araya gelmesiyle ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir (Çakmak, 2006: 70).

II.6.3. Fonksiyonlarına Göre Kalkınma Ajansları

Fonksiyonlarına göre kalkınma ajansları, küçük ve çok fonksiyonlu ajanslar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Küçük ajanslar, bölgeye yatırım çekmek, bölgeye yatırımla ilgili bilgi sunmak ve teknoloji transferi yapmak ile sınırlı olan ajanslardır. Çok fonksiyonlu ajanslar ise, sorumluluk alanı merkezi hükümet tarafından belirlenmiş, yatırım yapabilecek kadar bütçesi olan, uluslararası fonları yönetme, altyapı geliştirme, danışmanlık ve stratejik plan oluşturmak gibi görevleri olan ajanslardır (Çakmak, 2006: 72).

II.6.4. Mali Kaynaklarına Göre Kalkınma Ajansları

Bölgeye sadece dışarıdan yatırım çekme amacı taşıyan ajanslar zayıf ajanslar diye nitelendirilirken, bölgeye yatırım çekme amacının yanında iş olanaklarının yaratılması, şehirleşme ve çevre düzeni, iş olanaklarının geliştirilmesi amacını taşıyan ajanslar da kuvvetli ajanslar olarak nitelendirilmektedir (Demirci, 2005: 186).

II.6.4.1. Güçlü Ajanslar

Kuvvetli ajanslar özellikle organize sanayi bölgeleri, bilim parkları, bölgesel yardım hibelerinin verilmesine aracılık etmekte, teknoloji transferlerini kolaylaştırmakta ve birçok alanlarda danışmanlık hizmetleri vermektedirler.

II.6.4.2. Zayıf Ajanslar

Zayıf ajanslar belirlemiş olduğu amaçlara ulaşabilmek için bilgi bankaları, enformasyon hizmetleri tesis etmekte, diğer ülkelerle iletişime geçmek için yurtiçi ve yurtdışında AB nezdinde ofisler açmaktadır. Avrupa'daki kalkınma ajanslarının %70'i bu nitelikteki ajanslardır (Demirci, 2005:187).

II.6.5. Sundukları Hizmetin Niteliğine Göre Kalkınma Ajansları

Sundukları hizmetin niteliğine göre ajanslar geleneksel ve yenilikçi ajanslar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel ajanslar, danışmanlık hizmeti verme, altyapıyı geliştirme ve yerel kuruluşlara destek sağlama işiyle uğraşan ajanslardır. Yenilikçi ajanslar ise, yerel firmaların daha iyi yönetilebilmesi üretim yöntemlerinin geliştirilmesi ve altyapının iyileştirilmesi için vadeli borç ve krediler veren ajanslardır (Tamer, 2008: 13).

II.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapıları

Bölgesel kalkınma ajansları, Avrupa'da çok farklı şekillerde oluşturulmuştur. Bazıları yerleşmenin araçları olarak tasarlanırken, bazıları ise ulusal hükümet politikalarını etkin ve verimli bir şekilde dağıtmak aracı olarak kullanılmıştır. Genellikle, kalkınma ajansları bölgedeki yönetimlerin zayıf olduğu ya da hiç olmadığı ülkelerde oluşturulmuştur (Harding, 2006: 137). Ülkeler bazında kalkınma ajanslarının yasal statüleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri

ÜLKE ADI	YASAL STATÜ
Almanya	Sınırlı Sorumlu Şirketler, Kamu Hukuku Organizasyonları
Avusturya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik (Limited Şti)
Belçika	Belediyeler Arası Ajans, Kamu Hukuku Organizasyonları, Limited Şirket
Bulgaristan	Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar
Çek Cumhuriyeti	Limited Şirket, Vakıf veya Kamu-Özel Hisseli Ortaklıklar
Estonya	Kamu Kuruluşu
Fransa	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik, Karma Ekonomi Şirketi
Hollanda	Kamusal Sınırlı Şirketler
İngiltere	Bakanlık Dışı Kamu Kuruluşu, Özerk Örgüt
İrlanda	Kamu Kuruluşu
İspanya	Kamu/Özel Hukuk Kuruluşları
İsveç	Kar Amacı Gütmeyen Limited Şirket
İtalya	Kamu Limidet Şirketi
Macaristan	Kar Amacı Limited Şirketi
Polonya	Anonim Şirket
Romanya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik
Türkiye	Görev ve Yetkileri Kanunla Düzenlenmiş Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Tüzel Kişilik

Kaynak: İZKA (2008), "Avrupa'da Kalkınma Ajansları", İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 14.

Tablo 3'e göre kalkınma ajanslarının yasal statüleri daha çok kamu tüzel kişilikleri şeklindedir. Ülkemizde oluşturulan kalkınma ajansları ise, görev ve yetki alanları kanun ve tüzüklerle belirlenmiş özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilikler şeklindedir.

Bölgesel kalkınma ajansları, merkezi hükümetten bağımsız bir yapıda ve bölgesel düzeyde faaliyet göstermelerine karşın büyük bir çoğunluğunun merkezi hükümetler tarafından kurulduğu görülmektedir. Kalkınma ajansları ikili bir yapı içerisinde örgütlenmiştir. Bu ikili yapıdan ilki Genel Kurul, Denetim Kurulu, Denetleme Komitesi ve Genel Müdür gibi yasal öğelerden oluşan bir yapıdır. İkincisi ise belirli bir konuyu ele alıp inceleyen çalışma grupları komiteleridir. Ayrıca ajanslarda politikalarını oluşturmak ve yürütmekle görevli yönetim kurulları görülmektedir. Bu kurul üyeleri genelde hükümet tarafından atanan ve yörenin ileri gelenlerinden ya da ajansı kuran kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır. Ajanslar, harcamaları bakımından merkezi hükümete karşı sorumlu, politikalarının hazırlanması ve uygulanması açısından ise, kuruluş mevzuatı çerçevesince serbest bırakılmıştır (Berber ve Çelepçi, 2005: 149).

Kalkınma ajansları için, belirlenmiş bir idari yapılanma söz konusu değildir. Yerel topluluğun özellikleri bölgesel kalkınma ajanslarının hedef ve faaliyetlerine göre farklı idari yapılanmalar ortaya çıkabilmektedir. Avrupa ülkelerindeki kalkınma ajanslarının idari yapılarına bakarak, ajansların idaresinde, yönetim ve yürütme organları olduğu söylenebilir (Çakmak, 2006: 78).

II.7.1. Yönetim Organları

Bu organlar; genel meclis, başkan ve başkan yardımcısı, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdür olmak üzere beş grupta toplanmıştır. Bu organlar aşağıdaki gibidir:

- Genel meclis, bir bölgede bölgesel kalkınma ile ilgili karar alma sürecine katılmak isteyen kamu, yerel yönetim, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi idarelerden oluşmaktadır. Meclis merkezi yönetimin bölgedeki üst düzey yöneticisi, yerel yönetim organlarının temsilcisi, ticaret ve sanayi odası yöneticisi, üniversite ve araştırma enstitülerinin üst düzey yöneticileri ve özel sektör temsilcilerinden oluşmaktadır.
- Başkan ve başkan yardımcıları, kamu tarafından kurulan ajanslarda bu görevi yürütecek kişiler yasa ile belirlenir ve genel meclis üyesi içerisinde oylama ile atanır. Genellikle bu görevi merkezi yönetimin yereldeki üst düzey yöneticisi yürütmektedir. Ancak ajans yerel yönetim organları tarafından kurulmuş ise bu görevi belediye başkanları yürütmektedir. Başkan, yönetim kurulu ve meclise karşı sorumlu olmakla birlikte ajansın hedef ve amaçlarına ulaşıp ulaşılamadığını gözetmekle yükümlüdür. Kamu tarafından oluşturulan ajanslarda bazen görev ve sorumluluk alanları belirlenmiş bir Genel Sekreterlik görevi tanımlanabilir.
- Yönetim kurulu, üyelerinin tamamı, genel kurul içerisinde seçilebildiği gibi bazen merkezi hükümet tarafından da atanabilir. Yönetim kurulu üyelerinin sayısı ajansın faaliyet alanı büyüklüğüne göre değişmektedir. Yönetimin hızlı ve esnek bir yapıda karar alabilmesi için üyelerinin fazla olmaması tercih edilmektedir.
- Denetleme Kurulu, genel meclis veya yönetim kurulu üyelerinden oluşmaktadır. Kurul, ajansın finansal ve yönetsel işleyişini denetlemek ve ajansa tavsiyelerde bulunmakla görevlendirilmiştir.
- Genel müdür, ajansın başındaki ve ajansın teknik, idari yönetimden sorumlu olan kişidir. Genel müdürün siyasetten uzak kalması ve bir takım becerilere de sahip olması gerekmektedir. Genel müdür ajansın hedeflerini belirlemeli, ajansın

elindeki imkânlar dâhilinde programlar üretmeli, ortaklıklar kurmak için kurum, kuruluş ve paydaşlarla bir takım ilişkilere girmelidir. Genel müdürün bir takım idari sorumlulukları da bulunmaktadır. Bunlar, proje ve programları yürütecek uzman çalışan seçmek, bunların birbiriyle uyumlu ve koordineli çalışmasını sağlayacak ekipler oluşturmak ve bu ekiplerin eğitilmesi ve yönlendirilmesidir (Çakmak, 2006: 78- 81).

II.7.2. Yürütme Organları

Bölgesel kalkınma ajanslarının yürütme organını ise uzman teknik ekipler ve dış danışmanlar oluşturmaktadır. Bu birimler, genel müdüre bağlı ve her biri kendi alanında uzmanlaşmış personelden oluşmaktadır. Uzmanlık ve teknik beceri gerektiren alanlarda bölgede mevcut personelin olmadığı durumlarda bölge dışından tecrübeli danışmanlar da ajansta dış danışman olarak görev alabilmektedir. Danışmanlık hizmetleri bazen de danışmanlık firmalarından sağlanabilir (Çakmak, 2006: 81).

II.8. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansal Kaynakları

Bölgesel kalkınma ajanslarının en önemli finansman kaynağını, kamu gelirleri ve AB fonları oluşturmaktadır. AB bölgelerarası rekabet ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını üye ve aday ülkelerde gerçekleştirebilmek için ulus-altı yapılara önemli miktarlarda mali destek aktarmakta, sağlanan bu destekler il veya ilçe düzeyindeki yerel yönetim birimlerine değil de yalnızca kalkınma konusunda faaliyet gösteren bölgesel örgütlere gerçekleştirilmektedir (Özen, 2005: 6).

Bölgesel kalkınma ajansları, genel bütçeden ve özel fonlardan finanse edilmekle birlikte devlet tarafından başlangıçta nakdi ve emlak şeklinde aynı sermaye tahsisi de yapılmaktadır. Ayrıca ajanslar, sanayileşmeyi destekleyen hedefler doğrultusunda çeşitli

devlet fonlarına ve bunların kullanımına proje sunarak kredi sağlamaktadırlar (Berber ve Çelepçi, 2005: 151).

Avrupa Birliği ve Dünya Bankası tarafından bölgesel kalkınma ajanslarına bir takım fonlar aktarılmaktadır. Ancak bu fonlar genel ve düzenli bir fon özelliği göstermemektedir. Finansman konusunda özellikle “Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu” ve “Ön Katılım için Yapısal Araç Fonu” devreye girmektedir (Maç, 2006: 3).

AB'nin yapısal fonlarının en önemlilerinden biri olan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, altyapıyı geliştirmek, yerel iktisadi kalkınmaya önem vermek ve küresel rekabete odaklanmak amacıyla yapısal güçlük çeken bölgelere aktarılmaktadır. Bu fonun veriliş amacı, bölgeler ya da sosyal gruplar arasındaki dengesizlikleri azaltarak AB ile ekonomik ve sosyal bağlantıyı geliştirmek ve rekabetçi kalkınmayı oluşturarak istihdam yaratmaktır (Demirci, 2005: 191). Ön Katılım için Yapısal Araç Fonu ise, AB'ye katılmaya aday olan ülkelerin altyapı projelerini desteklemek amacıyla verilmektedir (Maç, 2006: 3).

Bölgesel kalkınma ajanslarının finansman kaynakları ülkeler arasında farklılık göstermekle beraber genel kaynaklar şöyle sıralanabilir (Uzay, 2005: 84):

- Kamu fonları,
- Özel fonlar,
- Hizmetlerden elde edilen gelirler,
- Ayni yardımlar,
- Uluslararası fonlardan aktarılan paylar.

Aşağıdaki tabloda çeşitli ülkelerdeki kalkınma ajanslarının gelir kaynakları gösterilmiştir.

Tablo 4. Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları

ÜLKE ADI	FİNANS KAYNAĞI
Almanya	Kamu veya Özel Sektör Katkıları
Avusturya	Kamu Kaynakları, Özel Sektör Katkıları, Faaliyet Gelirleri, Uluslar arası Kaynaklar
Belçika	Kamusal Finans (Bölge, İl)+ Faaliyet Gelirleri + AB Fonları
Bulgaristan	Kamu Kaynakları, Yerel Kaynaklar (İdari Bölge Birimleri, Belediyeler), AB Fonları, Yabancı Yardım/Fonlar, Özel Sektör Katkıları
Çek Cumhuriyeti	AB Fonları, Devlet ve Bölge Kaynakları, Faaliyet Gelirleri
Estonya	Kamusal Finans (Genel Bütçe) + Özel Yatırımlar + Yabancı Yardım/Fonlar
Fransa	Kamusal Finans + Faaliyet Gelirleri
Hollanda	Kamusal Finans (Genel Bütçe, İl) + Faaliyet Gelirleri + AB Fonları
İngiltere	Kamu Gelirleri (Merkezi- Bakanlıklardan Aktarılan Paylar), AB Yapısal Fonları
İrlanda	Kamusal Finans (Genel Bütçe, İl) + Faaliyet Gelirleri + AB Fonları
İspanya	Kamu Kaynağı (Bölge Hükümetinden Aktarılan Pay)
İsveç	Kamusal Finans + Faaliyet Gelirleri + AB Fonları
İtalya	Kamu Gelirleri (Merkezi ve Bölgesel), Faaliyet Gelirleri
Macaristan	Kamu Gelirleri (Merkezi ve Bölgesel), Faaliyet Gelirleri, Avrupa Birliği ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Finansal Kaynaklar
Polonya	Kamu Kaynakları, Özel Sektör Katkıları, Faaliyet Gelirleri, Uluslar arası Kaynaklar
Portekiz	Kamusal Finans (Genel Bütçe, Belediye) + Faaliyet Gelirleri + AB Fonları
Romanya	Bölgesel Kalkınma Ulusal Fonu'ndan Aktarılan Pay, İl Bütçelerinden Katkılar, Özel Sektör, Bankalar, Yabancı Yatırımcılar, Avrupa Birliği ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Finansal Kaynaklar
Slovakya	Kamu Kaynakları, Yerel Kaynaklar (İdari Bölge Birimleri, Belediyeler) Faaliyet Gelirleri, Uluslar arası Kaynaklar
Slovenya	Kamusal Finans + Faaliyet Gelirleri + AB Fonları
Türkiye	Kamusal Finans (Genel Bütçe, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odaları, İl Özel İdaresi Katkı Payları) + Faaliyet Gelirleri + AB Fonları

Kaynak: İZKA (2008), "Avrupa'da Kalkınma Ajansları", İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 14.

Ajanslara sağlanan mali teşviklerin bütün ülke düzeyinde aynı oranda uygulanabildikleri gibi, öncelikli yörelere tahsis gibi farklılaştırılmış ve kademeli teşvik sistemleri de yoğun olarak uygulanmaktadır. Merkezi idarelere karşın yerel idarelerin de bütçelerinden bir takım teşvikler verilebilir fakat bu teşvikler yalnızca o bölge için kullanılabilir. Bu tür mali teşviklerin parasal önemi, merkezi teşviklere oranla çok

küçüktür. Ajanslar kuruluşlara iştirak ederek ya da nakdi teşvik yoluyla firmalara destek sağlayabilirler (Berber ve Çelepçi, 2005: 152).

II.9. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri

Bölgesel kalkınma ajanslarının faaliyetleri altı ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir (Kayasü vd, 2003: 16).

- İçsel kalkınma,
- Yabancı yatırımcı çekme,
- Girişimlere verilen hizmetler,
- Yerel ve bölgesel yetkililere verilen hizmetler,
- Eğitim hizmetleri,
- Uluslararası faaliyetler.

İçsel kalkınmayı içeren ilk grupta, birçok kalkınma ajanslarında olduğu gibi, bölgenin içsel kapasitesini ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkaran faaliyetler yer almaktadır. Diğer grup kalkınma ajanslarının büyük bir kısmı tarafından önemsenen yabancı yatırım bölgeye çekilmesi ile ilgili faaliyetlerdir. Bir diğer grup ise, ajansların hedef ve strateji olarak yörenin zenginliğini artırıcı girişimlere destek vermesiyle ilgilidir. Kalkınma ajanslarının diğer bir grup faaliyeti ise, yerel ve bölgesel otoritelere verdikleri hizmetlerle alakalıdır. Bu hizmetler danışmanlık ve yönetimlerin belirli finansal işlemlerini onlar adına yürütmek şeklinde olabilmektedir. Bölgesel kalkınma ajanslarının faaliyetleri, ajansların verdikleri hizmetler, büyüklüklerinden bütçelerine kadar birçok değişik etmenle yakından alakalıdır (Kayasü vd, 2003: 16- 20).

II.10. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Personel Yapıları

Kalkınma ajanslarının personel rejimleri ad hoc'tur, yani her bir personel, hizmet verdiği alana göre istihdam edilmektedir. Yürütülen hizmet ve ihtiyaçlara göre yabancı teknik personel ve danışmanlara ajansta yer verilmektedir. Proje sona erdiğinde ise bu personelin sözleşmesi de sona ermektedir (Özen, 2005: 9).

İşe alınmak istenen personelin özellikleri ulusal basında duyurulur ve işe alım kalkınma ajansları tarafından gerçekleştirilir. Personelin istihdamının sürekliliği memurun göstereceği performansa bağlıdır. Ajansların personel sayıları bölgeye ve yerine getirdikleri faaliyete göre değişiklik göstermektedir. Bu durumu örneklendirmek amacıyla bazı kalkınma ajanslarının personel sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Demirci, 2005: 188)

Tablo 5.Farklı Ülkelerde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Personel Sayıları

Ülke Adı	Kalkınma Ajansı Adı	Personel Sayısı (kişi)
Avusturya	Eco-Plus	25-50
Belçika	IDELUX	51-100
	GOM Vlaams- Brabant	11-25
	GOM Oost-Vlaanderen	25-50
Bulgaristan	Smolian RDA	10 veya daha az
	Burgas RDA	10 veya daha az
Almanya	Rhein-Erft	10 veya daha az
	Nordrhein-Westfalen	25-50
Danimarka	Storstroms BDC	11-25
İspanya	SODENA	10 veya daha az
	IMPIVA	51-100
Fransa	ARD Haute-Normandie	11-25
	ARD Nord-Pas-de- Calais	251-500
İngiltere	West Midlands	25-50
	Greater London Ent.	51-100
	Scottish Enterprise	500 veya daha fazla
Yunanistan	ETANAM	10 veya daha az
	EPIROU	11-25
İtalya	Fidi Toscana	11-25
İrlanda	Shannon Development	25-50
Hollanda	NOM	25-50
	GOM	25-50
Portekiz	CDR Setubal	11-25
Polonya	Lublin Foundation	11-25
	Rzezsow RDA	51-100
İsveç	ALMI Företagspartner	11-25

Kaynak: DEMİRCİ, G.A (2005), Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları, Derleyen: Menaf Turan, "Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?", Paraf Yayınları, Ankara, ss: 189.

II.11. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Başarısını Etkileyen Faktörler

Bölgesel kalkınma ajanslarının başarısını etkileyen faktörlerin başında finansal faktörler gelmektedir. Kaynakların varlığı planlama, yönetim ve uygulama aşamalarında kalkınma ajanslarının etkinliğini belirlemektedir. Ajansların başarısını etkileyen bir diğer faktör ise personeldir. Vasıflı ve becerikli çalışanın varlığı kalkınma ajanslarının etkinliğini artıran faktörlerdendir. Bölgesel kalkınma ajanslarının etkin ve verimli olabilmesi için tabandan tavana yerel düzeyde ve tavandan tabana merkezi yönetimlerce desteklenmesi gerekmektedir (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 95). Bir diğer faktör ise kalkınma ajanslarının üstlendikleri görevlerle ilgilidir. Ajanslar yerel ekonominin temelini oluşturan alanlarla alakalı çalışmalar yapmalıdırlar. Diğer faktör bölgesel tutarlılıkla ilgilidir. Yörede geçerli olan ortak hedef kalkınma ajansları tarafından benimsenmeli, böylece içinde buldukları toplumun desteğini almaları gerekmektedir (Berber ve Çelepçi, 2005: 153).

Bölgesel kalkınma ajanslarının etkinliğini ve başarısını etkileyen faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kayasü ve Yaşar, 2004: 351):

- Finansal kaynakların var oluşu,
- Yerel ve merkezi otorite tarafından ajansların desteklenmesi,
- Kalkınma ajanslarının görev ve sorumluluklarını yerine getirebilme yeteneği,
- Nitelik ve nicelik olarak gerekli çalışanın var olması,
- Yerel girişimcilerle işbirliğinin ve koordinasyonun var oluşu,
- Bölgesel tutarlılığının sağlanması ve bölgesel hedeflerin kalkınma ajansları tarafından benimsenmesi, böylelikle içinde buldukları toplumun desteğini kazanmaları.

III. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE VE DÜNYADA BÖLGESEL KALKINMA

III.1. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınmaya Bakışı

1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kuran Roma Antlaşması'yla üye devletlerin ekonomilerinin güçlendirilmesi, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması ve bölgelerarası dengesizliklerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için 1958 yılında Avrupa Sosyal Fonu ve Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonu, 1975 yılında ise Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu oluşturulmuştur (Sağbaş, 2003: 266).

Bölgesel politikaların güç kazanmasında ki bir diğer gelişme ise 1987 yılında ortaya çıkan Tek Avrupa Senedi'dir. 1992 yılında imzalanan Maastrich Antlaşmasıyla AT ekonomik bir birliğin yanında siyasi bir birlik olma hedefine ulaşmış ve AB adını almıştır. AB fonlarından yararlanmak için ülkeler bir takım örgütler kurmuş, bölge sınırlarını yeniden belirlemiş yasal ve kurumsal düzenlemelere gitmiştir. Bu kurumların en önemlilerinden birisi de Bölgesel Kalkınma Ajansları'dır (Kayasü ve Yaşar, 2007: 200- 201).

III.1.1. Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının İlkeleri

Avrupa Birliği'nin bölgesel gelişme politikasının temel ilkeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Keleş, Akt: Taştekin, 2007: 65- 66):

- Yoğunlaştırma ilkesi, yardım fonlarına en çok ihtiyaç duyulan bölgelerden başlayarak kullanmayı amaçlamaktadır. Fonların savurganca kullanılmasını önlemek amacıyla, Konsey kredilerinin %80'inin en çok ihtiyaç duyulan bölgelerde kullanılmasını karar vermiştir.
- Ortaklık ilkesi, belirli amaçları gerçekleştirmek adına Avrupa Komisyonu, üye devletler, bölgesel ve yerel yönetim kuruluşlarının ortak bir şekilde hareket etmelerini ifade etmektedir.

- Bütünleyicilik ilkesi, devletler ve bölgelerin kendi başlarına gerçekleştiremediği projelerin finansmanının Avrupa Birliğinin yapacağı yardımlarla gerçekleştirileceğini öngörmektedir.
- Yerellik ilkesi, çeşitli alanlardaki bir takım işlerin daha iyi görülmesi amacıyla ulusal sınırları aşan konularda birliğin müdahalesini ifade etmektedir.
- İkincilik ilkesi, Avrupa Komisyonu'nun yapacağı finansal yardımlar üye devletlerin bölgelere yapacağı yardımların yerini almamasını ifade etmektedir.
- Programlama ilkesi, devletler tarafından yapılan proje başvurularının bölgesel gelişmeye ilişkin hedefleri de kapsayacak şekilde Avrupa Komisyonu'na sunulmasını ifade etmektedir.
- Uyum ilkesi, üye devletler tarafından birliğe sunulan bölgesel gelişme planlarının, kendi ülkelerinin ekonomik ve toplumsal gelişme politikalarıyla uyum sağlaması gerektiğidir.

III.1.2. Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politika Araçları

1975 yılından sonra önem kazanmaya başlayan bölgesel politikalar, bölgesel eşitsizlikleri gidermeye yönelik kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını amaçlamaktadır. Bölgesel politika araçları yapısal fonlar, uyum fonu, Avrupa yatırım bankası ve topluluk girişimleri diye dörde ayrılmaktadır.

III.1.2.1. Yapısal Fonlar

Yapısal fonlar, AB'ye üye devletlerin iktisadi kalkınmasını gerçekleştirmek, yaşam kalitesini yükseltmek, istihdam farklılıkları oranlarını gidererek dengeli ve eşit bir refah düzeyine ulaşmayı amaçlamaktadır. Geri kalmış bölgelerde iktisadi kalkınmayı

gerçekleştirmeye yönelik başvurulan bu fonlar bütçenin %37,5'ini oluşturmaktadır (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 81).

Yapısal fonlardan yararlanmaya ilişkin esas ve usuller, 21 Temmuz 1999 tarihinde belirlenmiştir. Bu kapsamda yapısal fonlardan yararlanma, Avrupa Yatırım Bankası ve mevcut diğer kaynakların aşağıda belirtilen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerin desteklenmesine karar verilmiştir (Ildırar, 2004: 150- 151).

- Hedef 1, bölgeleri kişi başı ortalama Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'sı (GSYİH) Avrupa Birliği ortalamasının %75'inden düşük olan bölgelerdir. Bu hedef aynı zamanda en uzak bölgeleri de kapsamaktadır. Yapısal fonların üçte ikisi Genişlemeden önce, Hedef 1 bölgeleri üzerine yoğunlaşmış ve Birliğin toplam nüfusunun %20'sini kapsamaktadır (Reeves, 2006: 41).
- Hedef 2, yapısal krizdeki bölgeler olarak kabul edilen Hedef 2 bölgeleri Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Sosyal Fonu tarafından finanse edilmekte olup, sosyal ve iktisadi değişim geçiren yapısal güçlük çeken bölgeler olarak ifade edilmektedir. Bu bölgelerde, sanayi ve hizmet sektöründe ilerleme gösteremeyen kırsal, kentsel alanlarda ve geçimini balıkçılıkla sağlayan sorunlu alanlarda yaşanan sosyo-ekonomik değişimler dikkate alınmaktadır. Yapısal fonlar bütçesinin %11,51'i Hedef 2 bölgelerine tahsis edilmektedir. Hedef 2 bölgelerinde yapılan, işletmelere yönelik yatırımlar toplam maliyetin %15'i, altyapı yatırımlarında %25'i AB fonlarından finansman edilmektedir. Bu bölgelerdeki toplam nüfus, AB nüfusunun %18'ini geçmemesi gerekmektedir. Bu bölgelerde gösterge olarak kabul edilen işsizlik oranının son üç yılda AB ortalamasının üzerinde olmamalıdır (Koçak, 2009: 330).

- Hedef 3, eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politika ve sistemlerinin modernizasyonu ve adaptasyonunun desteklenmesi olarak da ifade edilmektedir. Hedef 1 bölgeleri dışında kalan alanlarda uygulanmaktadır. Yapısal fonların %12,3'lük bölümü bu bölgelerdeki projelerin finansmanına tahsis edilmiştir (Ildırar, 2004: 152).

Yapısal Fonlar, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu, Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı diye dörde ayrılmaktadır.

III.1.2.1.1. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)

1975 yılında 724/75 sayılı Konsey Tüzüğü ile kurulmuş olan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), ilk olarak üye devletlerin geri kalmış bölgelerinin kalkınmasını sağlamak amacıyla gerekli yardımları sağlamaktadır. Ülkelerin hangi bölgelerinin fon yardımlarından faydalanacağı ayrıca belirtilmektedir. 1979 ve 1984 yıllarında değişikliğe uğrayıp yeni düzenlemelerle fonun amacı, AB içinde ki bölgesel dengesizliğin giderilmesine yardımcı olmaktır. Bu yüzden AB bütçesinin önemli bir bölümü bu fon aracılığıyla kullanılmaktadır (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005: 83).

III.1.2.1.2. Avrupa Sosyal Fonu (ESF)

1960 yılında işlerlik kazanan fon Avrupa istihdam stratejisi ve istihdam politikaları tüzüğüne göre faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu fon eğitim, istihdam, emek mobilizasyonunun artırılması ve işgücü piyasasındaki eşitsizliklerin giderilmesine yönelik yapılacak çalışmaları desteklemektedir. İstihdam pazarına girişte karşılaşılan eşitsizlik ve ayrımcılık sorununu çözmek için oluşturulan Equal Programı'nın da finansman kaynağını bu fon oluşturmaktadır (Onur, 2009: 49).

III.1.2.1.3. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF)

Avrupa Birliği'nin en büyük fonunu oluşturmaktadır. Tarımın modernleşmesi, üretimi ve fiyatların istikrarlı olması gibi ortak tarım politikalarını yürütmektedir (Çakmak, 2005: 34). Bu fonla tarımsal işletmelerce yapılan yatırımlar, genç çiftçiler için başlama destekleri, mesleki eğitim, tarımsal çevre tedbirleri, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması, ormanların geliştirilmesi ve teşvik edilmesi hedeflenmiştir (Çaşın ve Özgöker, 2008: 232).

III.1.2.1.4. Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG)

Avrupa Birliği'nin kıyı bölgelerinde var olan yapıların rekabet edebilirliklerini güçlendirmek ve balıkçılık sanayinde faaliyet gösteren işletmeleri geliştirmek ve aynı zamanda balıkçılık kapasitesi ile kullanılabilir kaynaklar arasındaki dengenin korunması fonun amacını oluşturmaktadır (İldırar, 2004: 153).

III.1.2.2. Uyum Fonu

Fon Maastricht Zirvesiyle kişi başına GSYİH düzeyleri AB ortalamasının %90'ından daha az olan AB'nin en yoksul dört ülkesinin (Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İspanya) çevre ve ulaştırma alanlarındaki projeleri doğrudan finanse etmek için oluşturulmuştur. Bölgesel gelişme fonu, bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmayı hedeflerken uyum fonu ülkeler arası farklılıklar azaltmayı hedeflemektedir. Ayrıca bölgesel gelişme fonu program tabanlı oluşturulurken bu fon proje tabanlı oluşturulmuştur.

1993-1999 yılları arası Uyum Fonu'nun miktarı 15,5 milyar ECU idi. Bu miktar, 2000-2006 yılları arası artış göstermiş taahhütler 18 milyar Euro düzeyine ulaşmıştır. Eğer üye ülkelerden biri %90'lık ortalama GSYİH sınırının üstüne çıkarsa destek kapsamından çıkmış olacak ve böylece toplam fon buna göre azaltılacaktır. Uyum Fonu, kamusal

harcamaların ya da eşdeğer harcamaların %80'den %85'e kadar olan bölümünü müştereken finanse etmektedir (Çaşın ve Özgöker, 2008: 236- 237).

III.1.2.3. Avrupa Yatırım Bankası (EIB)

1958 yılından bu yana AB üyesi ve AB'nin işbirliği anlaşmalarının olduğu ülkelerdeki yatırım projelerine uygun şartlarda kredi sağlamaktadır. Bölgesel kalkınma, ulaştırma, haberleşme, çevre, enerji, sanayinin desteklenmesi temel faaliyet alanlarıdır. Bölgenin kalkınmasında hayati öneme sahip büyük altyapı projelerine ve yerel işletmeleri canlandırıcı ve harekete geçirici projelere önem vermektedir (İldırar, 2004: 154).

III.1.2.4. Topluluk Girişimleri

AB'nin ortak çıkarına yönelik faaliyetleri bölgesel ekonomik ve sosyal ortaklıklarla işbirliği kurarak üye ülkeler tarafından desteklenmesidir. 1999 reformlarına kadar birlik girişimleri sadece belirli alanları kapsarken reformdan sonra birlik faaliyetleri çeşitli alanları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Topluluk Girişimleri aşağıdaki gibi gruplandırılıp şöyle açıklanabilir (Çaşın ve Özgöker, 2008: 240- 241):

- Interreg, topluluk alanlarındaki iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek üzere sınır bölgelerinin dezavantajlı konumlarından dolayı bu olumsuzlukların giderilmesine yönelik projelerdir.
- Urban, AB içerisinde geri kalmış bölgelerin yeniden yapılandırılarak sürdürülebilir kentsel gelişmenin teşvik edilmesi amacıyla yönelik projelerdir.
- Leader, kırsal kalkınmayı teşvik etmeyi sürdürmek girişiminin amacıdır.
- Equal, emek piyasasında dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin bütün biçimlerine karşı mücadele etmenin yeni yollarını geliştirmeyi hedeflemektedir.

III.2. Dünyada Kalkınma Ajansı Uygulamaları

III.2.1. İngiltere

İngiliz siyasal ve yönetsel yapısı, Whitehall sistemi olarak anılan parlamento egemenliğinin esas alındığı merkezi yapıda bir bürokratik örgütlenmedir. Bu sistem çerçevesinde İngiltere’de yerelleşme süreci 20.yüzyıl boyunca çeşitli biçimlerde görülmüş, genellikle de yetki genişliği esasına göre gerçekleşmiştir (Özen, 2005: 10).

İngiltere’de bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluşu 1960’lı yıllara dayanmaktadır. Ülkede ilk olarak 1965 yılında İskoçya ve Adalar Kalkınma Kurulu ve daha sonra Kırsal Galler Kalkınma Kurulu’na dönüştürülen Orta Galler Kalkınma Şirketi kurulmuştur. 1976 yılında ise İskoç Girişim’e dönüşen İskoçya Kalkınma Ajansı ve Galler Kalkınma Ajansı, 1977 yılında ise Kırsal Galler Kalkınma Kurulu oluşturulmuştur (Kayasü vd, 2003: 38).

İngiltere’de bölgelerin iktisadi kalkınmışlığını artırmaya yönelik bölgesel kalkınma ajansları kanunu, Tony Blair hükümeti tarafından 9 Ocak 1998 yılında çıkartılmıştır. Bu yasayla birlikte İngiltere’de sekiz tane kalkınma ajansı ve bölgelerin her birinde bölge kurulları oluşturulmuştur. 1 Nisan 1999 tarihinde faaliyete geçen kalkınma ajanslarına ek olarak Londra Kalkınma Ajansı 3 Temmuz 2000 tarihinde kurulmuş ve böylece İngiltere’de kalkınma ajansı sayısı dokuzaya yükselmiştir (İZKA, 2008: 271).

Ajansların oluşturulmasında bölgelerin ekonomik performansını artırma, sürdürülebilir kalkınma, ulaşım, temizlik, konut, turizm ve kültür gibi birçok hizmet alanlarına yönelik stratejiler oluşturma, bölgelerin rekabet gücünü artırma, istihdam oluşturma, bölgelerarası dengesizlikleri giderme, bölgenin fiziki ve toplumsal koşullarını iyileştirme, sürdürülebilir ve tutarlı bölgesel stratejiler geliştirme gibi bir takım ekonomik amaçlar bulunmaktadır. Oluşturulan ajansların ekonomik amaçları yanında yönetsel ve siyasi

amaçları da bulunmaktadır. Kamu hizmetlerinin planlanması, yürütülmesi ve koordinasyonunda yaşanan ölçek sorununun aşılması ajansların yönetsel amaçlarını oluştururken karar alma sürecini yerelleştirmek, katılımcı ve demokratik bir yönetimi sağlamak ise ajansların siyasal amaçlarını oluşturmaktadır (Karasu, 2005: 212). Aşağıdaki tabloda İngiltere'deki kalkınma ajansları ve bölge kurulları gösterilmiştir.

Tablo 6. İngiliz Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölge Kurulları

Bölge	Ajans	Kurul
East of England	East of England Development Agency	East of England Regional Assembly
East of Midlands	East Midlands Development Agency	East Midlands Regional Assembly
North East	One North East	North East Assembly
North West	North West Development Agency	North West Regional Assembly
South East	South East England Development Agency	South East England Regional Assembly
South West	South West England RDA	South West England Regional Assembly
West Midlands	Advantage West Midlands	West Midlands Regional Assembly
Yorkshire and the Humber	Yorkshire Forward	Yorkshire and the Humber Assembly
London	London Development Agency	

Kaynak: İZKA (2008), "Avrupa'da Kalkınma Ajansları", İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 272.

Kurulmalarından kısa bir süre sonra, ajansların temel görevi, merkezi hükümetle birlikte strateji ve vizyon geliştirmek olmuştur. Merkezi hükümet, bölgesel ekonomik performansın artırılması için önceliklerin belirlenmesini ve bunların başarılması için gerekli stratejilerin oluşturulmasını ve bir araya getirilmesini teşvik etmektedir (Harding, 2006: 140).

İngiltere'de oluşturulan kalkınma ajanslarının temel işlevleri ise aşağıdaki gibidir (Kayasü vd, 2003: 41- 42):

- Bölgesel işbirliği çerçevesinde ekonomik stratejilerin oluşturulması ve uygulanmasında liderlik görevi üstlenmek,

- Sosyal, fiziksel ve ekonomik canlanmayı gerçekleştirmeye yönelik Tek Yeniden Canlandırma Fonunu yönetmek ve Kırsal Kalkınma Komisyonlarının ve İngiliz işbirliği oluşumlarının yeniden yapılanma görevlerini üstlenmek,
- AB yapısal fonlarında liderlik görevi üstlenmek,
- Kırsal alanların kalkınmasını ve yeniden yapılandırılmasını sağlamak,
- Yatırım projelerinde koordinasyonu sağlamak,
- Bölgedeki girişimcilere danışmanlık hizmeti vermek,
- Teknoloji transferini geliştirmek,
- Diğer aktörler ve Britanya Yatırım Bürosuna destek sağlamak amacıyla bölgenin pazarlamasını yapmak,
- Kalifiye işgücünü artırmak ve bölgedeki hünarlı işgücünü desteklemek.

İngiltere’de oluşturulan kalkınma ajansları yapısının bakanlık dışı kamu kurumu niteliğinde olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle İngiliz kalkınma ajansları, birer özerk örgüt statüsünde faaliyet göstermektedir. Ajanslar kuruldukları dönemde Çevre, Ulaştırma ve Bölgeler Bakanlığına bağlı olmakla birlikte 2001 yılında yapılan bir değişiklikle ajansların ilgili olduğu bakanlık Ticaret ve Sanayi Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Ajansın karar organını, 8-15 kişiden oluşan yönetim kurulu oluşturmaktadır. Ajansın yasasına göre Londra hariç, bütün ajansların yönetim kurulu üyeleri bakan tarafından atanmaktadır. Londra Kalkınma Ajansı’nın yönetim kurulu üyeleri ise Londra Belediye Başkanı tarafından atanmaktadır. Ajansların yönetim kurulu üyeleri yerel yönetimlerden, kamu örgütlerinden, özel sektörden, eğitim kurumlarından, sendikalardan ve gönüllü örgütlerden gelen temsilcilerden oluşmaktadır. Yönetim kurulu üyeliğine atamalar üç yıllığına gerçekleştirilir ve bu kurul üyeleri bakan tarafından gerekli görüldüğü takdirde görevden alınabilir. Kurulların

yapısı ve üye sayısı bölgenin fiziki ve politik yapısına göre farklılık göstermektedir (Karasu, 2005: 208- 211). Yönetim kurulu üyelerinin kurumlar arasındaki dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7. İngiliz Kalkınma Ajanslarının Yönetim Kurulu Üyelerinin Dağılımı (2002 Yılı)

BÖLGE	ÖZEL SEKTÖR	GÖNÜLLÜ ÖRGÜT	SENDİKA	YEREL YÖNETİMLER	EĞİTİM
London	5	-	1	3	-
Yorkshire Forward	7	1	1	5	1
Advantage West Midlands	8	-	1	5	1
South West England	7	-	1	5	-
South East England	7	1	1	5	1
North West	8	1	1	4	1
East Midlands	8	1	1	4	1
One North East	9	1	-	4	-
East of England	9	1	1	2	1

Kaynak: İZKA (2008), “Avrupa’da Kalkınma Ajansları”, İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 278.

İngiliz bölge kalkınma ajanslarının denetimi ise Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Hazine ve Sayıştay tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca merkezi yönetim, ajansları bölge idareleri kanalıyla da denetlemektedir (Karasu, 2005: 211).

İngiliz bölgesel kalkınma ajansları 2002 yılından bu yana Tek Program altında merkezi hükümet tarafından finanse edilmektedir. Böylece altı ayrı bakanlıktan aktarılan fonlar tek bir havuzda toplanmakta havuzda oluşan bu kaynaklar ise bölgenin önceliklerine göre dağıtılmaktadır (Özen, 2005: 11).

Aşağıdaki tabloda İngiliz kalkınma ajanslarına 2004-2008 yılları arasında altı bakanlıktan aktarılan paylar gösterilmiştir.

Tablo 8. İngiliz Kalkınma Ajansları İçin Toplam Hükümet Fonu 2004- 2008 (€M)

Departman	2004- 5	2005- 6	2006- 7	2007- 8
Ticaret ve Sanayi Bakanlığı	346	684	703	713
Topluluklar ve Yerel Yönetim Bakanlığı	2,232	2,316	2,412	2,476
Çevre, Gıda ve Kırsal İlişkiler Bakanlığı	68	106	108	109
Eğitim ve Beceriler Bakanlığı	62	64	65	66
Bileşik Krallık Ticaret ve Yatırım Bakanlığı	19	19	19	19
Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı	3	9	9	9
Toplam	2,730	3,198	3,316	3,393

Kaynak: HARDING, R (2006), “Regional Development Agency Experiences in England and Romania”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, ss: 142.

Tablo 8’e göre kalkınma ajanslarına aktarılan kaynaklar sürekli artış göstermiştir. Bu kaynaklar bölgenin ekonomik durumu, bölgenin ihtiyaçları ve iş dünyasının ihtiyaçlarına göre dağıtılmaktadır. 2005-2008 yılları arasında hükümetin her bir ajans için belirlediği bütçe ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. Bölgelere Göre İngiliz Kalkınma Ajanslarına Aktarılan Paylar 2005- 2008 (€M)

BÖLGESEL KALKINMA AJANSI	2005- 06	2006- 07	2007- 08
Advantage West Midlands	402	419	430
East of England Development Agency	191	198	204
East Midlands Development Agency	230	241	247
London Development Agency	551	578	591
North West Development Agency	564	591	604
One Northeast	355	371	381
South East England Development Agency	232	241	247
South West of England Development Agency	226	235	242
Yorkshire Forward	436	458	467
Toplam	3,186	3,331	3,412

Kaynak: HARDING, R (2006), “Regional Development Agency Experiences in England and Romania”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, ss: 143.

İngiltere’de hiç şüphesiz oluşturulan kalkınma ajanslarının en önemlisi 2000 yılında büyük Londra otoritesinin işlevsel bir organı olarak Londra belediye başkanına karşı sorumlu olan Londra Kalkınma Ajansı’dır. Bölgenin rekabet gücünü artırmak, yerel halkın becerilerini geliştirmek, sürdürülebilir gelişmeye katkıda bulunmak, insanların yaşam

standartlarını yükseltmek, eşitlik ve toplumun güvenliği alanlarında stratejiler geliştirmek ajansın temel amaçlarını oluşturmaktadır (Taş vd, ty: 368).

III.2.2. İtalya

İtalya tarihsel süreç içerisinde yerel kimliğin oldukça ön plana çıktığı ve yerel kuruluşların çok güçlü olduğu bir ülkedir. 1900'lu yıllardan bu yana ülkede gerçekleştirilen sanayi politikaları devlet tarafından oluşturulmuş, özellikle 1950-1960 yıllarında kalkınma girişimi büyük kamu yatırımlarıyla gerçekleştirilmiştir. 1977 yılında çıkarılan bir yasayla her bölgede seçimle işbaşına gelen bölge idareleri oluşturulmuştur. Oluşturulan bu bölge idarelerine bölgesel planlamanın yapılması, eğitim, sağlık gibi bazı hizmetlerin yerel düzeyde sunulması amacıyla bölgesel yasama iktidarı yetkisi tanınmış ve bu yetkiler anayasa ile güvence altına alınmıştır. Ancak bu bölgelerin yapacağı işlemler merkezi idarelerce hem hukukilik hem de yerindelik bakımından denetlenebilmektedir (Özen, 2005: 14).

İtalya'da kalkınma ajanslarının ortaya çıkmasında kuzey ve güney bölgeleri arasındaki ekonomik eşitsizliklerin önemli rol oynadığı görülmektedir. 1960'lı yıllarda güney bölgelerde sanayileşmeyi gerçekleştirebilmek için yürütülen merkezi politikalar ve kurulan kurumlarla yeterli bir çözüm sağlanamamış yapılan reform çalışmalarıyla yerel otoritelere kalkınma girişimlerini oluşturmaları için daha büyük sorumluluklar yüklenmiştir. Böylelikle kalkınma ajanslarının oluşturulmasına uygun bir zemin hazırlanarak ortak yerel inisiyatifler ortaya çıkarılmıştır (Çakmak, 2006: 127).

İtalya'da büyük endüstriler kötü performans sergilerken, küçük firmalar önemlerini ve piyasa paylarını artırma eğilimi göstermişlerdir. Ülkede küçük işletmeleri güçlendirerek ekonomik krizin etkilerini azaltmak amacıyla bölgesel yönetimler, yerel endüstri programlarını başlatma araçları olarak kalkınma ajanslarını kurulmaya başladıkları görülmektedir. Ajanslar, ulusal ekonomik krize yaratıcı yerel yanıtlar sağlamak amacıyla

merkezi otoritelere daha az bağımlı, yerel kalkınma için dengeli çözümler yaratma yoluna gitmişlerdir (Dall'olio, 2006: 69- 70).

Yetki alanlarına göre İtalya kalkınma ajansları, ulusal, bölgesel ve yerel ajanslar diye sınıflandırılmaktadır. Merkezi hükümete bağlı olarak, ulusal düzeyde faaliyetlerini yürüten Sviluppo Italia, 1999 yılında devlet tarafından kurulmuş, 2000 yılında ise faaliyete geçmiştir. Sviluppo Italia, 2002 yılında itibaren çeşitli bölgelerde açtığı şubelerle ajans ağını genişletmiş, bu gün ise 17 tane ajansa sahip olduğu görülmektedir. Bu ajansların 12'si ise daha önce var olan şirketlerin birleşmesiyle oluşturulmuştur. Ülkede bunlardan ayrı kurulma aşamasında olan beş bölge kalkınma ajansı daha bulunmaktadır (İZKA, 2008: 376- 377).

Sviluppo Italia Ulusal Kalkınma Ajansı, yatırımların ülkeye çekilmesi ve girişimciliğin desteklenmesi amacıyla oluşturulmuş ulusal kalkınma ajansıdır. Sermayesinin tamamı Hazine'ye ait olan ve Başbakan'a karşı sorumlu olan ajans kamu şirketi niteliğindedir. Sviluppo Italia, İtalya'nın güney bölgelerinin rekabet edebilirliğini artırmak, girişimcilik kültürünü yaymak ve bölgenin potansiyelini ortaya çıkarabilmek için gerekli fiziki, ekonomik ve yönetsel altyapıyı oluşturmak, aynı zamanda proje üretme becerisini geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur (Özen, 2005: 14).

İtalya'da kamu otoriteleri tarafından kurulan ulusal ajanslardan daha önce, yerel düzeyde oluşturulmuş ve faaliyetlerini yürüten başka kalkınma ajansları da bulunmaktadır. ERVET, İtalya'nın ve Avrupa'nın en gelişmiş bölgesi olan Emilia Romagna'da 1974 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren bölgesel kalkınma ajansıdır. KOBİ'lere ve zanaat firmalarına dayalı bölge ekonomisini geliştirmek üzere, bölge idaresine bağlı bir kamu idaresi niteliğinde kurulmuş olup, daha sonraki yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle bölgesel kalkınma ajansına dönüştürülmüştür.

Kurulduğu günden itibaren birçok değişim geçiren ERVET'in bugün 10 hizmet merkezi ve bir koordinasyon birimi bulunmaktadır. Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Başkan ve Denetleme Kurulu ajansın organlarını oluşturmaktadır (İZKA, 2008: 388- 389).

ERVET'in görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir (Dall'olio, 2006: 71):

- Bölgesel, ulusal veya Avrupa inisiyatifleriyle ortaya çıkan kalkınma programlarının yürütülmesini sağlamak,
- Bölgesel kalkınma için yeni ajansların kurulmasını teşvik etmek,
- Avrupa'nın diğer bölgeleri ile işbirliğini içerisinde olmak,
- Emilia-Romagna bölgesindeki yabancı yatırımcıların teşvik edilmesi,
- Uluslar arası ve ulusal kurumlarla bölgenin faaliyetlerini gerçekleştirmek.

İtalya'da bölgesel hükümetten bağımsız olarak, belediyeler tarafından oluşturulan ve bölgenin kendine has ihtiyaçlarında öne çıkan sektörlerde faaliyet gösteren, yerel kalkınma ajansları da bulunmaktadır. Ulusal ve bölgesel kalkınma ajanslarından farklı olarak, faaliyetlerini daha küçük bölgelerde yürüten bu ajanslar, kaynaklarının büyük bir bölümünü il idarelerinden sağlamaktadırlar. Kuzey Milano ve Torino Kalkınma Ajansları, bu tür yerel ölçekli ajanslara örnek olarak gösterilebilir (İZKA, 2008: 377).

III.2.3. İrlanda

İrlanda'da iktisadi büyümeyi gerçekleştiren olaylara bakacak olursak; 1958 yılında uygulanan tarımsal ekonomideki içe dönük korumacı ve tarifeli programlar, dış ticarete açık ve teşvik edici programlara dönüştürme kararları, 1965 yılında İngiltere ile imzalanan Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşmaları, 1969 yılında Endüstriyel Kalkınma Ajansı'nın kurulması, 1960 ve 1970'li yıllarda eğitime önem verilerek çeşitli reform çalışmalarının yapılmasıdır (İZKA, 2008: 293).

1973 yılında AB üyesi olan İrlanda bölgesel politikalarını AB bölgesel politikaları çerçevesinde hazırlamaktadır. Günümüzdeki bölgesel politikaları ise daha çok bölgelerin yapabilirliklerini ortaya çıkarma anlayışı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ulusal kalkınma politikalarının bölgesel bir içeriği bulunmakla birlikte bu politikalar çeşitli kurumlar tarafından koordine edilmektedir (Kayasü vd, 2003: 48).

İrlanda'da üç bölgesel bir ulusal olmak üzere toplam dört kalkınma ajansı faaliyet göstermektedir. Bunların en önemlisi 1949 yılında Endüstriyel Kalkınma Otoritesi olarak kurulan, ülkenin endüstriyel gelişiminden sorumlu IDA İrlanda ulusal kalkınma ajansıdır. 1959-1966 yılları arasında ajans bütün gücünü kaliteli sanayiye bölgeye çekmek için kullanmış bunun sonucunda da ülkede sanayileşme alanında büyük yol alınmıştır. 1994 yılında ise bu kurumun adı İrlanda Sanayi Kalkınma Ajansı (IDA) olarak değiştirilmiştir. IDA'nın hedefi, sofistike bir iş ortamı yaratarak yüksek nitelikli işgücü gerektiren, katma değer sağlayacak yabancı yatırımların ülkeye çekilmesidir.

İrlanda'da kurulan bir diğer kalkınma ajansı ise Enterprise İrlanda (Teşebbüs Ajansı- El)'dir. Bu ajans İrlanda sanayisinin değişimine odaklanmış devlet kuruluşu niteliğinde örgütlenmiş bir kalkınma ajansıdır. Ajans, ülkedeki yerli firmaların, yabancı firmalar karşısında giderek zayıfladığı sorununa çözüm üretebilmek için oluşturulmuştur. Ana misyonu, kalitesini kanıtlamış İrlanda firmalarının dünya pazarındaki yerlerini güçlendirmek ve böylece ulusal ve bölgesel refaha ulaşmaktır. Ajans, faaliyetlerini Teşebbüs Stratejisi adlı belge çerçevesinde yürütmekte bu stratejinin amacı ise, güçlü konumdaki İrlanda kökenli şirketlerin küresel pazarda daha ileriye taşınabilmesi için gerekli altyapının oluşturulmasıdır (İZKA, 2008: 301- 305).

İrlanda'da oluşturulan diğer bir önemli kurum ise 1994 yılında kurulan daha sonra İrlanda Girişim'e dönüştürülecek olan Forbairt'tir. Sanayinin kalkındırılması amacıyla kurulan bu kurumun yeni kurulacak firmalara ekonomik destek sağlamak, danışmanlık

hizmeti vermek, bu amaç doğrultusunda diğer aktörlerle işbirliği kurmak vermiş olduğu bazı hizmetlerdendir. Forbairt iş alanına yönelik bir takım bölümler içermektedir. Bunlar teknoloji hizmetleri bölümü, bilim ve yenilikçilik bölümü ve sanayi kalkındırma bölümüdür (Kayasü vd, 2003: 49).

İrlanda'nın kalkınmasındaki şüphesiz en önemli kurumlardan birisi 1950'lerden bu yana Shannon bölgesinin kalkınmasında çok önemli bir rol üstlenen ve İrlanda'nın gerçek anlamda tek bölgesel kalkınma ajansı olan Shannon Kalkınma Ajansı'dır. 1950'li yıllarda İrlanda'nın Shannon Bölgesi, Amerika ve Avrupa arası uzun uçuşlarda en önemli iniş noktasıydı. Ancak uçuş teknolojilerinin gelişmesiyle önemini kaybeden bölgenin yeniden yapılandırılması amacıyla İrlanda Hükümeti tarafından 1959 yılında Shannon Serbest Havaalanı Kalkınma Şirketi oluşturulmuştur. Shannon Kalkınma Ajansı'nın kurulmasındaki en önemli amacı ise, hava ulaşımının Shannon üzerinden sağlanmasıdır. Ajans, devlete ait olmasına karşın limitet şirketi niteliğinde oluşturulmuş ve çalışmalarını bu doğrultuda özgür bir şekilde gerçekleştirmektedir (Lenihan vd, 2008: 153).

Shannon Kalkınma Ajansı'nın sorumluluk alanları aşağıdaki gibidir (Kayasü vd, 2003: 50):

- Shannon Serbest Bölgesinin yabancı yatırım için yönetimini ve kalkınmasını sağlamak,
- Shannon Kalkınma Birliği Ağını oluşturmak,
- Shannon bölgesinde yeni turizm pazarları oluşturmak,
- Ticari turizm işlerini Shannon Kale Ziyaretleri ve Mirası Şirketi aracılığı ile yürütmek,
- Dengeli fiziksel kalkınma ve ekonomik hayata katılımı sağlamak amacıyla hem kentsel hem de kırsal alanlarda bölgesel kalkınmayı teşvik etmek.

Shannon Kalkınma Ajansı'nın bütçesi, hizmetlerden gelen gelirlerle, AB fonları ve merkezi hükümet fonlarından oluşmaktadır. Ajansın çalışma alanına göre iki tür fonu bulunmaktadır. Bunlardan ilki Oireachtas ödeneği ikincisi ise Yatırım ve Kalkınma Ajansı'nın ve İrlanda Girişim'in sağladığı ödeneklerdir. Bunların dışında özellikle AB Sosyal Fonundan, AB Bölgesel Fonundan ve AB Programlarından verilen danışmanlık hizmetlerinden finansal kaynak sağlanmaktadır (Kayasü vd, 2003: 54).

III.2.4. Amerika Birleşik Devletleri

Bölgesel kalkınma ajanslarının ilk örneklerinden biri olan, ABD'de Meksika yakınlarındaki Tennessee Vadisinde kurulan “Tennessee Valley Authority” (TVA), 1933 yılında federal bir ajans olarak kurulmuştur. TVA, Tennessee nehri çevresinde bilinçsiz tarım uygulamaları yapılmasıyla birlikte, bölgenin çevresel erozyonunu önlemek, doğal kaynakların geliştirilmesini sağlamak ve tarımsal üretimde verimliliğini yükseltmek amacıyla kurulmuştur. TVA, bir başkan ve iki üyeden oluşan yönetim kurulu tarafından yönetilmekte, Federal Hükümet ve Federal Finans Bankasından alınan borçlarla finansmanı sağlanmaktadır. Tennessee nehri üzerinde 21 baraj ve 6 baraj gölü oluşturulmuştur. Bu barajdan üretilen elektrikle, Amerika'nın güney bölgesinin elektrik ihtiyacı karşılanmış ve sanayi alanında önemli teşvik uygulamaları başlatılmıştır. Ajansın kurulmasıyla birlikte, sekiz ilin bulunduğu tarım bölgesi ülkenin en yüksek tarım verimliliğine sahip bölgesi haline gelmiş hem de ucuz elektrik enerjisine dayalı sanayi alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır (Dinler, 2001: 318-319).

Tennessee Valley Authority'den farklı olarak ülkede kurulmuş birçok kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bu ajanslar genellikle kentsel ekonomileri canlandırmak için yatırımcıları cezbetmek, endüstriyel kümelenmeler oluşturmak, özellikle “ghetto” olarak adlandırılan bölgelerde yeni işletmelerin açılmasını desteklemek, girişimcilerin sermayeye ulaşımını kolaylaştırmak ve piyasa analizi oluşturmak gibi konulara ağırlık vermektedir.

Amerikan bölgesel kalkınma ajansları arasında yerel idarelerce oluşturulan organizasyonlar çoğunluktadır. Yerel yönetimler dışında daha küçük alanlarda, semt veya mahalle idareleri tarafından oluşturulan topluluk temelli ajanslarda bulunmaktadır. Bunlar mahalle halkının yaşam standartlarını yükseltmek, yoksulluk ve sosyal dışlanmışlıkla mücadele etmek ve toplumun kalkınmasını gerçekleştirmeye yönelik faaliyetleri yürütmektedir. Amerika'da oluşturulan kalkınma ajanslarının yönetim organları kuruluş biçimine göre yerel yönetim mensuplarından, özel sektörden ve sivil toplum kuruluşlarından oluşmaktadır (Çakmak, 2006: 125- 126).

III.2.5. Almanya

Federal bir yapıya sahip olan Almanya, 16 eyaletten oluşmakta ve her bir eyalet kendi yönetim şeklini ve kendi yerel yönetimlerini oluşturmaktadır (Elmas, 2001: 83). Almanya'da bölgelerin ekonomik gelişiminden öncelikli olarak federe devlet sorumludur. Ülkede yerel iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek üzere eyaletler bazında kurulan ve eyalet bakanlıkları ile yakın ilişki içerisinde olan yerel teşkilatlanmalar göze çarpmaktadır (İZKA, 2008: 28).

Almanya'da yerel kalkınmayı gerçekleştirmek ve bölgelerine dışarıdan yatırımcı çekebilmek amacıyla oluşturulmuş çok sayıda kalkınma ajansı bulunmaktadır. Ajanslar politika ve sanayide istikrar, gelişmiş bir bankacılık sistemi, nitelikli işgücü, düşük enflasyon oranı, yüksek verimlilik ve düşük risk gibi bir takım özelliklere sahip oldukları öne sürülmektedir (Kumral, 1993: 57). Almanya'daki eyaletler bazında kurulan yerel kalkınma kuruluşları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. Almanya Kalkınma Ajansları

EYALET	YEREL KALKINMA KURULUŞU
Baden- Württemberg Eyaleti	Baden- Württemberg Uluslar arası Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Teşkilatı Ltd. Şti.
Bavaria Eyaleti	Bavyera Ekonomik İlişkiler, Yatırım, Ulaştırma ve Teknoloji Bakanlığı
Berlin Eyaleti	Berlin Partner Ltd. Şti.
Brandenburg Eyaleti	Brandenburg Ekonomik Gelişme Ltd. Şti.
Bremen Eyaleti	Bremen Yatırım Ajansı Ltd. Şti.
Hamburg Eyaleti	Hamburg İş Geliştirme Teşkilatı Ltd. Şti.
Hessen Eyaleti	Hessen Ajansı Ltd. Şti.
Aşağı Saksonya Eyaleti	Aşağı Saksonya Yatırım Teşvik Ajansı
Mecklenburg- West Pomerania Eyaleti	Mecklenburg Vorpommern Ekonomik Gelişme Teşkilatı Ltd. Şti.
Kuzey Ren- Vestfalya Eyaleti	Kuzey Ren- Vestfalya Ekonomik Gelişme Teşkilatı Ltd. Şti.
Rhineland- Pfalz Eyaleti	Rheinland- Pfalz Yatırım ve Yapı Bankası
Saarland Eyaleti	Saarland Ekonomi Teşvik Teşkilatı Ltd. Şti.
Saksonya Eyaleti	Saksonya Ekonomik Gelişme Teşkilatı Ltd. Şti.
Saxony- Anhalt Eyaleti	Saksonya Ekonomik Gelişme Teşkilatı Ltd. Şti.
Schleswig- Holstein Eyaleti	Schleswig- Holstein İş Geliştirme ve Teknoloji Transfer Teşkilatı Ltd. Şti.
Thuringia Eyaleti	Thuringia Eyalet Gelişme Teşkilatı Ltd. Şti.

Kaynak: İZKA (2008), “Avrupa’da Kalkınma Ajansları”, İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 29-30.

Almanya’da kurulan bu ajanslardan en önemlisi başkenti Stuttgart olan Baden-Württemberg eyaletinde bulunan ve 1984 yılında kurulan Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Ajansı (GZW)’dır. Eyalet 12 Bölge, 35 İl İdaresi, 9 Bağımsız İl İdaresi ve 1109 Belediyeden ve bağımsız statüdeki bir idari alandan oluşmaktadır. Daimler Chrysler, Bosch, Porsche ve SAP gibi küresel şirketlerin bulunduğu eyalet dünyanın en gelişmiş bölgelerinden biri olarak görülmektedir (İZKA, 2008: 30).

Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Ajansı’nın üstlendiği görevler aşağıdaki gibi sıralanabilir (İldırrar, 2004: 132):

- Bölgedeki yerleşik firmaların yurtdışı piyasalara açılma sürecini desteklemek,
- Bölgede kurulacak olan firmalara destek vermek,

- Profesyonel iş ve mesleki eğitime destek vermek,
- Bölgeye gelecek yabancı yatırımcıların tüm ihtiyaçlarına yönelik hizmetler vermek.

Almanya'da kurulan bir diğer ajans ise Kuzey Ren- West Phellia Kalkınma Kuruluşudur. Ajans, Düsseldorf ve çevresindeki kömür, çelik ve diğer ağır sanayide meydana gelen gerilemeler üzerine ekonomiye canlılık kazandırmak amacıyla 1961 yılında kurulmuştur. Ajans, yozlaşmış arazileri yeniden organize sanayi bölgelerine dönüştürerek, firmalar için yatırıma hazır bölgeler inşa etmekte ve bölgedeki küçük işletmelere doğrudan mali yardımlarda bulunmaktadır (Ildırar, 2004: 133).

Almanya'da kurulan bir diğer kalkınma ajansı, şehir ekonomisine canlılık getirmek amacıyla 1978 yılında oluşturulan Berlin Ekonomik Kalkınma Kuruluşu'dur. Amacı, Berlin'den Almanya'nın diğer bölgelerine yapılan göçü önlemek ve Berlin'de yeni iş olanakların yaratılması için faaliyette bulunmak şeklinde sıralanabilir. Bunun için yerli-yabancı sanayi ve hizmet sektörlerini Berlin'e çekmek, çalışanların yaşam standartlarını yükseltmek görevlerini yerine getiren kuruluş, diğer ülkelerle de ticari ve sınaî temasların geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Ajans, Berlin Duvarları'nın yıkılışına kadar, Berlin'de 700 yeni firmanın yatırımda bulunmasını sağlamıştır (Birben, 1997: 36).

III.2.6. Avusturya

Avusturya'da otorite, üç yönetim kademesi arasında paylaşılmaktadır. Bunlar federal hükümet, eyalet yönetimi ve yerel yönetim kuruluşlarıdır. En üst düzeydeki federal hükümet, finans, dış politika, savunma, eğitim, ulaşım hizmetleri gibi bir takım hizmetlerden sorumludur. Orta kademe yer alan 9 bölgede yönetimi üstlenen eyalet yönetimi ise daha çok bölgesel planlama ve bölgesel iktisadi kalkınmayı içeren konularla ilgilenmektedir. En alt seviyede Avusturya, 99 bölgesel mıntıkaya ve toplam 2358 belediyenin bulunduğu 15 yerel

kuruluşa ayrılmaktadır. Belediyeler ise yerel düzeydeki fiziksel programlamalardan sorumludur. Aşağıdaki tabloda 2006 yılı verilerine göre Avusturya yönetim kademeleri ve sayıları verilmiştir (İZKA, 2008: 75).

Tablo 11. Avusturya Yönetim Kademeleri (2006 Yılı)

Federal Eyalet	İller	Belediyeler	Köyler
Burgenland	9	171	328
Carinthia	10	132	2824
Lower Austria	25	573	3908
Upper Austria	18	445	6660
Salzburg	6	119	737
Styria	17	542	2083
Tyrol	9	279	677
Vorarlberg	4	96	154
Vienna	1	1	23
Avusturya	99	2358	17394

Kaynak: İZKA (2008), “Avrupa’da Kalkınma Ajansları”, İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir, ss: 75.

Avusturya’daki birçok sanayi politikası federal düzeyde oluşturulmaktadır. Ülkedeki sanayi politikaları son yıllarda teknoloji üzerine yoğunlaşmış ve firmaların yapısal değişikliğinde, kuruluşunda, altyapı projelerini desteklemek gibi alanları içermektedir. Federal araştırma fonlarını koordine eden Bilim ve Ulaşım Bakanlığı ile teknolojik ve yenilikçilik politikalarını uygulayan ve teknoloji transferini destekleyen Ekonomik İşler ve İşgücü Bakanlığı ülkedeki sanayi politikalarıyla ilgilenmektedir. Kamunun bağımsız fonları, politika araçların uygulanmasında finansman kaynağını oluşturmaktadır. Avusturya Sanayi Araştırma Fonu bu fonlardan birisidir ve ülkede AR-GE ile yenilikçilik projelerini desteklemek amacıyla oluşturulmuştur. Bir başka fon ise, temel araştırmalar için kullanılan Avusturya Bilim Fonu’dur (Kayasü vd, 2003: 54).

Avusturya’da yer alan 9 bölgenin gelişmesine yönelik birçok oluşum mevcuttur. Bunların en önemlisi Dış İşleri Bakanlığına bağlı olan ve Avusturya Kalkınma Birliği ve Doğu Avrupa İşbirliği’nin operasyonel birimi olarak faaliyetlerini yürüten Avusturya

Kalkınma Ajansı'dır. Bu ajans dışında hem organizasyon yapıları hem de finansal yapıları farklı bölgesel düzeyde faaliyetlerini yürüten oluşumlar da mevcuttur. Bunların bazıları kar amacı taşımayan tüzel kişilik, bazıları da devlete bağlı olarak çalışan ajans ve firmalardır. Avusturya Kalkınma Ajansı (ADA), yoksulluğun önlenmesi, insan hakları, demokrasi ve barış konularına katkı sağlanması, ekolojik dengenin korunması gibi amaçlarla 2004 yılında limited şirketi biçiminde oluşturulmuştur (İZKA, 2008: 86- 87).

Avusturya Kalkınma Ajansı'nın temel fonksiyonları aşağıdaki gibidir (İZKA, 2008: 86):

- Kalkınma Birliği'nin hazırlamış olduğu 3 yıllık program çerçevesinde bir takım projeler geliştirmek, geliştirilen projeleri uygulamak, sonuçlarını bildirmek ve bu doğrultuda yıllık bütçeyi oluşturmak,
- Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmelerine destek vermek,
- Avrupa Topluluğu ve diğer uluslararası organizasyonlar çerçevesinde çoklu projelere katılım sağlamak,
- Avusturya'daki gelişim için faaliyet gösteren uzman ve diğer personelin görevlendirilmesi için destek sağlamak,
- Bölgesel kalkınma politikası çerçevesindeki konularla ilgili olarak Dış İşleri Bakanlığına danışmanlık yapmaktır.

Avusturya'da kurulan bir diğer ajans, 1991 yılında bağımsız kamu ajansı olan Stryia Ekonomik Kalkınma Ajansı, Stryia Avusturya'nın dokuz ilinden biridir. Nüfusu 1.2 milyon olan Stryia Avusturya'nın gayri safi hasılasının %12'sini oluşturmaktadır. Stryia'nın bölgesel ekonomisi imalat sektörüne dayanmaktadır. Özel bir yasayla kurulan ve faaliyetleri Stryia Ekonomik İlerleme Yasası'yla belirlenen SKA, Stryia hükümeti tarafından finanse

edilmektedir. SKA'nın amacı, bölgenin iktisadi kalkınması için gerekli koşulların geliştirilmesi, içsel bölgesel potansiyelleri kuvvetlendirmek ve dezavantajlı bölgelerin ekonomik büyümesini gerçekleştirmektir. İşletmelere finansal destek sağlamak, bilgi ve danışmanlık hizmeti vermek, teknoloji parkları kurmak ve yönetmek, yeni şirketlerin oluşumuna destek vermek, sınır ötesi bir takım girişimlerde bulunmak, teknolojiyi geliştirmek için fuarlar ve seminerler organize etmek ajansın görevlerini oluşturmaktadır (Kayasü vd, 2003: 55- 56).

III.2.7. Hollanda

Hollanda'nın bölgesel politikaları 1960'lı yıllarda sosyal adalet anlayışına dayanmaktaydı. Bu yüzden 1980'li yıllara kadar politika, ülkenin bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik olduğu görülmektedir. 1980'li yılların ortasında ise verimlilik yaklaşımı doğrultusunda yeni ekonomik çalışmalar desteklenmiştir. Bu çalışmalardan ilki, tekno-kurumsal konular yani yeni ürün ve Ar-Ge çalışmalarıdır. Bir diğeri ise yeni olanakların ve bilginin yayılmasıyla ilgilidir. Bölgesel birim olan bölgesel kalkınma ajanslarına ek olarak bu dönemde 18 bölgesel yenilikçilik merkezi oluşturulmuştur. Kamu tarafından finansmanı sağlanan bu merkezlerin görevi, KOBİ'leri yeni fırsatlar ve teknolojiler hakkında bilgilendirmek ve yeni kurulan ve var olan firmaları desteklemektir (Kayasü vd, 2003: 68).

Hollanda Organizasyonlar Listesi'ne göre ülkede beş bölgesel kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir (İZKA, 2008: 253):

- Brabant Kalkınma Ajansı (BOM)
- Gelderland Kalkınma Ajansı (GOM)
- Industriebank Liof (LIOF)
- Kuzey Hollanda Kalkınma Ajansı (NOM)

- Overijsel Kalkınma Ajansı (OOM).

Kurulan bu ajanslar bölgelerin özelliklerine göre farklı özellikler taşımaktadır. İlk olarak 1974 yılında ülkenin kuzey kesimindeki problemleri çözmek üzere Kuzey Kalkınma Ajansı (NOM) kurulmuştur. Daha sonra 1975 yılında Limburg enstitüsü LIOF ve Overijsel Kalkınma Ajansı kurulmuştur. LIOF, eski bir kömür madeni sanayi bölgesinde kurulurken, OOM ise eski tekstil ve makine sanayinin bulunduğu bir bölgede kurulmuştur. İki ajansla birlikte ekonominin yeniden yapılandırılması ve iş imkânlarının artırılması hedeflenmiştir. 1978 yılına gelindiğinde ise Gelderland Kalkınma Ajansı ve 1983 yılında Brabant Kalkınma Ajansı'nın oluşturulmasıyla birlikte ülkede beş kalkınma ajansı kurulmuş olundu (Kayasü vd, 2003: 69).

Noord Brabant Kalkınma Ajansı, Breda, Eindhoven, Helmond, S- Hertogenbosch ve Tilburg şehirlerini içine almaktadır. Bu şehirlerin birleşmesiyle birlikte; ekonomik, bölgesel, sosyal ve kültürel bir bakış açısıyla yaşam standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan bölgesel oluşum sağlanmıştır. Ajansın misyonu, Noord-Brabant'taki endüstriyel yapıyı, profesyonel hizmetler sunma yöntemi ile oluşturup, geliştirmek, sürdürmek ve ilerletmek olarak belirtilmektedir. Ajans, yabancı yatırımcılara bir takım hizmetler sunma, hibe vasıtasıyla teşebbüslere sermaye sunma, yeni iş olanakları yaratma ve Ar-Ge çalışmalarına destek verme gibi bir takım hizmetler sunmaktadır (İZKA, 2008: 253- 254).

Kuzey Kalkınma Ajansı ise, Hollanda'nın tarım karakterinin ağır bastığı bir iktisadi kalkınmayı Groningen, Friesland ve Drenthe bölgelerinde sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu amacı gerçekleştirebilmek için girişimcilere danışmanlık hizmeti vermek, bölgeye yatırım çekmek, sübvansiyonlar sağlamak, projeler geliştirmek ve onları koordine etmek gibi bir takım araçlar kullanmaktadır (Kayasü vd, 2003: 70).

Kuzey Hollanda Kalkınma Ajansı'nın temel amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir (İZKA, 2008: 259):

- Bölgede yaşam standartlarını yükseltmek,
- Sanayi alanında bilgi ve bilim ağının ve Ar-Ge çalışmalarının artmasını sağlamak,
- Uygun işgücü piyasaları oluşturmak,
- Sosyal iyileştirmeyi sağlamak,
- Fiziksel altyapının gelişimine destek vermek,
- Bilişim altyapısının gelişimini sağlamak.

Bu amaçları Kuzey Hollanda Kalkınma Ajansı dört temel birimiyle gerçekleştirmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir (Kayasü vd, 2003: 70- 71).

- Yatırım Geliştirme Birimi, temel görevi ulusal ve uluslararası yatırımcıları bölgeye çekebilmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için ajans ulusal, bölgesel hükümetler ve üç ildeki belediyelerle işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Bu çalışmalar doğrultusunda NOM bölgede yatırım yapılabilecek en iyi alan hakkında müteşebbislere destek vermektedir.
- Finansman Birimi, bu birimin amacı bölgedeki şirketlerin değerini artırmaktır. Ayrıca bu birim ajansın risk sermayesini yönetmektedir.
- İş Kalkınma Projeleri Birimi, amacı bölgeye yeni ve yenilikçi aktivitelerde bulunan sanayiye çekmektir. Proje tabanlı çalışan birimde uzmanlar şirketlere yeni teknoloji ve ürün uygulamalarında destek sağlamaktadır.
- Sübvansiyon Danışma Birimi, devlet tarafından sağlanan sübvansiyonlar hakkında bilgi, danışmanlık ve destek görevlerini yürütmektedir.

III.2.8. Fransa

1950'li yıllardan sonra iktisadi kalkınma çalışmalarına yerel dinamiklerin katılımını sağlamak ve kalkınmayı yerelden başlatmak amacıyla Fransa'da kalkınma ajansları oluşturulmaya başlanmıştır. II.Dünya Savaşı'ndan sonra büyük yıkım gören ülke ekonomisinin hızla toparlanmasının ulusal ölçekte planlanmış ve yukarıdan aşağıya uygulanan politikalarla gerçekleşmeyeceği anlaşılmıştır. Savaş sonrası ihtiyaçlara eldeki sınırlı kaynaklarla cevap verilemeyeceği, ihtiyaçların ancak yerel tespitlerle giderilebileceği anlaşılmıştır. Yerelde tespit edilen ihtiyaçların yine yerel düzeyde örgütlenmiş birimler tarafından giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır (İZKA, 2008: 231).

Fransa'da ajanslar genelde dernek statüsünde örgütlenmişlerdir. Bu sayede ajanslar özel sektöre rahatlıkla danışmanlık hizmeti verebilmektedir. Bunun yanında yerel yönetim organları da ajans kurucusu olabilmektedir. Ülkedeki kalkınma ajanslarının idari yapıyı merkeziyetçilikten âdem-i merkeziyetçi yapıya dönüşmesine katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Ajansların yasal statüsü kamunun dışında olsa da fiilen kamunun hizmetindedir (Özer, 2010: 117).

Fransa'da kalkınma ajanslarının ilk örneğini oluşturan ALSACE Kalkınma Ajansı, Fransa'nın doğusunda Almanya ve İsveç ile sınırı olan bir bölgede kurulmuştur. ALSACE Kalkınma Ajansının temel işlevi, bölgeye yabancı yatırımcı çekmek, işletmelerle resmi kurumlar arasındaki tüm sorunları tek elden hızlı çözmek ve böylece bölgesel kalkınmaya ivme kazandırmak şeklinde özetlenebilir. Ajans, 145 üyesi bulunan bir konsey tarafından yönetilmektedir. Bu konseyde, bölgedeki tüm dinamik kesimlerin temsilcileri (senato, valilik, belediyeler, üniversiteler, sanayi odaları, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, basın ve merkezi hükümet gibi) görev almaktadır. Tarafsızlık ilkesini sağlamak amacıyla bu kuruluşların hiç biri yönetimde çoğunluğa sahip değildir (Uzay, 2005: 88).

III.2.9. Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyeti'nde 1960'lı yıllara kadar bölgesel politikalar ulusal ekonomik kalkınma politikasının bir sonucu olarak oluşturulmuştur. Ülkede 1990'lı yıllardan sonra ortaya çıkan bölgesel dengesizlikleri giderebilmek amacıyla AB'nin de baskılarıyla kalkınma ajansları oluşturulmuştur. Ülkede kalkınma ajansları çeşitli yerel idareler, iş sektörü, bankalar, belediye birlikleri ve ticaret birlikleri gibi kurumlar tarafından oluşturulmuştur. Ajanslar kuruldukları dönemde bölgelerine sübvansiyon ile finansal kaynak sağlamaları amacıyla oluşturulmuşken şimdi ise hem yerel kuruluşlara hem de özel sektöre danışmanlık hizmeti veren organizasyonlar olarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Devlet tarafından belirlenmiş bir statüleri ve genel düzenlemeleri olmamakla birlikte ajanslar, anonim şirketi şeklinde örgütlenmişlerdir (Kayasü vd, 2003: 76- 77).

Çek Cumhuriyeti'nde oluşturulan kalkınma ajanslarının genel faaliyetleri ve hizmetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (İZKA, 2008: 184):

- Bölgenin stratejik kalkınma planını uygulamak,
- Kamu ve özel sektörler için kalkınma belgeleri geliştirmek, ekonomik ve sosyal araştırmalar yapmak,
- İktisadi kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelik yerel idareler ve diğer aktörler arasında işbirliğini gerçekleştirmek,
- Kamu ve özel sektör kuruluşlarına bilgi sağlamak,
- Bölgesel sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunmak, kalkınma projeleri için ÇED ve fizibilite raporları hazırlamak,
- Bölgesel kalkınmada karar vericilere ait kaynakları, politikaları birleştirmek ve ekonomik gelişmeyi sağlamak üzere harekete geçirmek,

- Bölgenin güçlü yanlarını geliştirmek ve bölgeye yatırımı desteklemek,
- Bölgenin tanıtımını yapmak, tanıtıma yönelik yayınlar hazırlamak,
- İhracatı desteklemek ve uluslararası işbirliğini teşvik etmek,
- Küçük yerleşim birimlerine altyapı hizmeti sunmak,
- İş danışmanlığı yapmak, KOBİ'leri desteklemek,
- Turizm girişimlerini desteklemek,

Ülkenin en gelişmiş ajansı olan Ostrava Kalkınma Ajansı (ARR), 1993 yılında AB'nin projesi olarak kurulmuştur. Kuzey Moravyan ve Silesyan bölgelerini içeren ajansın amacı bu bölgelerde yeniden yapılanmayı gerçekleştirmektir. Ajansın görevi, bölgede iktisadi gelişme doğrultusunda ekonomik ve sosyal değişimler geliştirmek, bölgesel projeler üretmek, bir takım kurum ve kuruluşlar için bilgi hizmetleri sağlamak, bölgesel politikaların hazırlanması ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktır (Kayasü vd, 2003: 78).

III.2. 10. Polonya

Polonya'da bölgesel politikaların oluşturulmasında ki en büyük etki AB'ye uyum sürecinde yaşanan değişimlerdir. 1997 yılından beri Polonya'nın AB'ye entegrasyonunu sağlamak amacıyla 1998 yılına kadar ülkeye 200 milyon Euro kaynak aktarılmıştır. Polonya'da bölgesel kalkınmanın en yeni aktörleri olarak kalkınma ajanslarını göstermek mümkündür. Ülkede şuanda altmışın üzerinde ajans faaliyet göstermektedir. Bu ajanslar genellikle Tek Voyvoda'da çalışmalarını sürdürmektedir. Ülkede ajanslar ilk olarak 1991 yılında kurulurken, bazıları da 1993 yılında kurulmuştur. Ajansların büyük bir çoğunluğu yerel yönetimler, Polonya Bölgesel Kalkınma Ajansı (PARD) veya Sanayi Kalkınma Ajansı (IDA) tarafından kurulmuştur. IDA tarafından kurulan ajanslar yerelde bölgesel ve yerel

otoritelerin, ticaret ve sanayi odalarının, yerel firmaların, bankaların ve işbirlikleri gibi kurum ve kuruluşların desteğini almaktadır (Kayasü vd, 2003: 72- 73).

Polonya'da oluşturulan kalkınma ajanslarının görev ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir (Çakmak, 2006: 131- 132):

- Yeni iş imkânlarının yaratılması ve mevcut işletmelerin var olabilmesi için destek sağlanması,
- Bölgesel ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi,
- Bölgenin yeniden yapılandırılmasına destek verilmesi,
- İşletme geliştirme merkezlerinin kurulması,
- Girişimcilere kredi sağlanması,
- Eğitim ve danışmanlık faaliyetlerinin yürütülmesi,
- Ortaklıklar ve işletmelerin kurulması,
- Gelir sağlayıcı faaliyetlerde bulunulması.

Ülkede kurulan ajanslardan biri olan Polonya Bölgesel Kalkınma Ajansı (PARD), 1993 yılında Polonya hükümeti adına Hazine Bakanlığı tarafından kurulmuştur. Ajans, AB ve dış kaynaklı fonların kalkınma ajanslarına dağıtımını gerçekleştiren ve tüm programların koordinasyonunu sağlayan bir devlet teşekkülüdür.

Ülkede oluşturulan bir diğer ajans Polonya Girişimci Kalkınma Ajansı (PARP), 2000 yılında çıkarılan bir yasayla Ekonomi Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Görevleri arasında, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve girişimcilerin desteklenmesi için AB ve devlet bütçesinden aktarılan fonların yönetimi bulunmaktadır.

Sanayi Kalkınma Ajansı (IDA) ise, bölgesel ve yerel kalkınma ajanslarının hissedarı olduğu bir kuruluştur. Ticaret, sanayi ve meslek odaları, yerel işletmeler, bankalar

ve yerel kuruluşlar arasında işbirliğini sağlayarak ülke kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. 1991 yılında kurulan ajans, devlet işletmelerine özelleştirme öncesi teknik yardım sağlamayı amaçlamaktadır.

Polonya Bilgilendirme ve Yabancı Yatırım Ajansı, yabancı firmaları Polonya’da yatırım yapmaya cesaretlendirerek yabancı yatırımcı akışını artırmak için faaliyetlerini sürdürmektedir. Ajansın misyonu, Polonya’daki hizmet ve ürün markalarının geliştirilmesine ek olarak dünya genelinde ülke hakkında olumlu bir imaj yaratmaktır. Ajans Polonya ve tüm dünyadaki medyaya ilan vererek, sosyal ve ekonomi konulu konferanslar düzenleyerek bölgelerin gelişmesine katkıda bulunurlar (İZKA, 2008: 424- 425).

IV. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARI VE UYGULAMALARI

IV.1. Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Süreci

Türkiye, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında bölgesel dengesizliğin en çok yaşandığı ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerçekten hareketle, Türkiye'de, bölgesel gelişmenin sağlanması, bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmesi ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılması amacıyla bir takım politika ve araçlar uygulanmıştır (Tutar ve Demiral, 2007: 71).

Türkiye'de bölgesel politikalar ilk olarak 1960'lı yıllarda kalkınma planlaması ile başlamış ve bütün kalkınma planlarında da yer almıştır. Bu kalkınma planlarındaki temel amaç, bölgelerarası gelişmişlik farklarının kapatılmasıdır. Fakat kalkınma planlarında öngörülen hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için uygulanan politikalar, bölgesel eşitsizlikleri giderememiş aksine eşitsizlikleri daha da artırmıştır. Ülkede bağımsız yerel kuruluşların olmaması ve merkezi kurumların yerel düzeydeki birimlerin işlevlerinin sınırlı olması nedeniyle uygulanan bölgesel politikalar etkinlik gösterememiştir (Zibel, 2009: 682).

Türkiye'de kalkınma ajanslarına ilişkin çalışmalar içsel ve dışsal sebeplerden dolayı 1990'lı yıllarda gündeme gelmiştir. İçsel nedenler, ulusal kalkınma planlarıyla hedeflenen sonuçlara ulaşılamaması ve bölgesel eşitsizliklerin giderilememesi şeklindedir. Dışsal nedenler ise, AB'ye katılım sürecinde yaşanan ilerlemeler ve dünya genelinde bölge anlayışının değişmesine bağlı olarak bölgesel kalkınma politikalarındaki gelişmelerdir. Ülkemizde kalkınma ajanslarına örnek olarak, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) çerçevesinde kurulan Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GİDEM) verilebilir. Ege Bölgesi için, Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV) ve İzmir Ticaret Odası (İZTO)

tarafından yürütülen BKA oluşturma çapaları ve Mersin Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yürütülen Çukurova Kalkınma Ajansı Projesi örnek gösterilebilir (Özmen, 2008: 333- 334).

Türkiye’de kalkınma ajanslarının kurulmasındaki en önemli sebep AB’ye üyelik sürecinde yaşanan gelişmelerdir. Birlik, küreselleşme ve yapısal uyum politikalarıyla ilgili amaç ve değişimler çerçevesinde, üye ve aday olacak ülkelerden bölgesel planlamanın yeni bir anlayışla ele alınarak kalkınma ajanslarının kurulmasını istemektedir. Bu yaşanan gelişmelerle Türkiye’de, kalkınma ajansları ciddi anlamda ilk kez aday üyeliğinin kabul edildiği 1999 yılında Helsinki Zirvesi sonrasında ele alınmıştır. AB Komisyonu’nun hazırladığı Katılım Ortaklığı Belgesi’nde orta vadede yapılması gereken düzenlemeler içerisinde yer alan kalkınma ajanslarını oluşturmak amacıyla yasal düzenlemeler başlatılmıştır (Maç, 2006: 3).

Orta vadede yapılması gereken en önemli düzenlemelerden birisi AB’de uygulanan NUTS sistemidir. Türkiye, AB’deki bu ayrıma uyum sağlamak amacıyla, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların sınırlarının belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistik veri tabanı oluşturmak amacıyla bütün ülke düzeyinde İstatistiki Bölge Birimlerin Sınıflandırılmasının tanımlanmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı 22.09.2002 tarih ve 24884 sayılı resmî gazetede yayınlanmıştır (Can, 2004: 38).

Kararname ile mevcut 81 İl, Düzey III, Düzey III kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu 26 Düzey II, Düzey II İstatistiki Bölge Birimleri’nin gruplandırılması sonucu tanımlanmış 12 Düzey I bölgesi oluşturulmuştur. Düzey I ve Düzey II bölgeleri İstatistiki Bölge Birimleri aşağıdaki şekil 1 ve şekil 2’de gösterilmiştir.

TR10: İstanbul	TR71: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat
TR22: Balıkesir, Çanakkale	TR81: Bartın, Karabük, Zonguldak
TR31: İzmir	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop
TR32: Aydın, Denizli, Muğla	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum
TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
TR51: Ankara	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
TR52: Karaman, Konya	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van
TR61: Antalya, Burdur, Isparta	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis
TR62: Adana, Mersin	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa
TR63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr>, E.T: 2010.

Ayrıca 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde kalkınma ajanslarının kurulacağı belirtilmiş, bunun yanı sıra 2004-2006 dönemi içerisinde Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan ve Katılım Ortaklığı Belgesi temelinde, AB'ye ekonomik ve sosyal uyum sürecinin çerçevesini oluşturan Ön Ulusal Kalkınma Planında, bölgesel politikaları yerel düzeyde uygulayacak kurumların oluşturulması ve bu alandaki program ve projelerin yönetimine ilişkin bir takım görevlerin kalkınma ajanslarına devredilmesi öngörülmüştür. 2005 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program'ında da kalkınma ajanslarının kurulacağı belirtilmiştir (Tamer, 2008: 38).

Bu gelişmeler sonucunda 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun 25 Ocak 2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş, 08 Şubat 2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede

yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2006 yılında İzmir ve Çukurova kalkınma ajanslarının kurulmasıyla başlayan süreç, 2008 yılında 8, 2009 yılında da 16 tane olmak üzere toplam 26 kalkınma ajansı sayısına ulaşılarak tamamlanmıştır (Yılmaz, 2010: 186).

IV.2. Kalkınma Ajanslarının Kuruluş, Koordinasyon ve Görevleri

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 1. maddesinde Kalkınma Ajanslarının; “kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların etkin ve yerinde kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak” üzere kuruldukları belirtilmektedir. Bu tanımlamadan hareketle Türkiye'deki kalkınma ajansları hedefleri bakımından dünyadaki diğer kalkınma ajanslarıyla uyum gösterdiği görülmektedir. Zira, kamu, sivil ve özel birlikteliğini geliştirmek, yerel kapasiteyi ortaya çıkarmak ve bu kapasiteye ilişkin ulusal hedeflerle uyumlu olarak bölgenin gelişmesini hızlandırmak ve bölgelerarası dengesizlikleri gidermek dünyadaki birçok kalkınma ajansının hedefleri arasındadır (Özer, 2009: 397).

Ajanslar, bölgeler esas alınarak, Devlet Planlama Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur. Ajansın merkezinin bulunacağı il, kuruluş kararnamesinde belirtilir. Ajansın ulusal düzeyde koordinasyonundan Devlet Planlama Teşkilatı sorumludur.

Devlet Planlama Teşkilatı;

- Bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltıcı tedbirleri alarak planlama, programlama ve projelendirme konularında ajanslara rehberlik ve danışmanlık yapar, plan ve programların uygulanmasını izler ve değerlendirir,

- Ajansların kurumsal performansı ile yürütülen programların performanslarının ölçülmesine dair usul ve esasları belirleyerek, bunların değerlendirmesini yapar veya yaptırır,
- Bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların ajanslara tahsisi ile bunların kullanımına ilişkin usul ve esasları belirler,
- Ajanslar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlar, ortak proje üretimini destekler,
- Ajansların görevlerini etkili ve verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için merkezi düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlar,
- Ajansların yıllık çalışma programlarını onaylar,
- Yönetim kurulu tarafından seçilen ve teklif edilen ajans genel sekreterini onaylar,
- Plan ve programlara, yapılacak yardım ve transferlere, personelin nitelik ve istihdamına, bütçe ve muhasebe standartlarının kullanımına, faaliyet raporlarına, izleme, değerlendirme ve denetime ilişkin esas ve usuller ile yatırım destek ofislerinin çalışma esas ve usullerini ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünü alarak belirler (Kalkınma Ajanslarının Kuruluş, Koordinasyon ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006).

Oluşturulan kalkınma ajanslarına bir takım görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

Bu görev ve yetkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özer, 2010: 157- 159):

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarının DPT Müsteşarlığına bildirmek. (Bu

noktada önemli bir konu kişi, kurum ve kuruluşların ortak proje üretebilme kültürünün geliştirilmesidir. Ayrıca görüldüğü gibi kalkınma ajanslarına DPT tarafından hazırlanmış olan bölgesel planların uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi görevi verilmiştir. Oysaki günümüzde aşağıdan yukarıya diye nitelendirilen planlama sürecinde kalkınma ajansları veya bölgesel otoriteler daha fazla yetki sahibidir),

- Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak,
- Bölgede kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek (kalkınma ajanslarından özellikle sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim ve işbirliğinin artması beklenmektedir),
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- Ajanslara aktarılan kaynakları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak,
- Bölgenin kaynaklarını belirlemeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek,
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluk alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini,

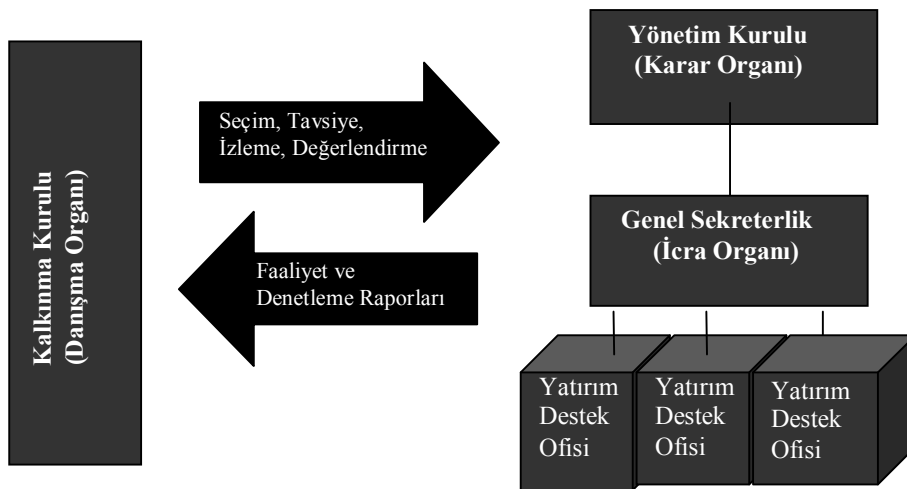
ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek,

- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni yatırımcıları desteklemek,
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak,

IV.3. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapıları

Türk kalkınma ajansları, Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofislerinden oluşan bir teşkilat yapısına sahiptir. Ajansın teşkilat yapısı aşağıdaki şekilde gösterilebilir.

Şekil 3. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapıları

Kaynak: DAĞDAŞ, S (2009), "Türkiye Kalkınma Ajanslarından Ne Bekliyor", 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara, ss: 692.

IV.3.1. Kalkınma Kurulu

Kalkınma kurulu, bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; ajansı yönlendirmek, bölgedeki paydaşlar arasında işbirliğini geliştirmek ve bölgesel gelişme hedefinin ortaklaşa gerçekleşmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Kalkınma kurulu'nun kamu, sivil, özel, üniversite ve yerel yönetimleri bir araya getiren, yönetime katılmalarını sağlayan çağdaş yönetim anlayışının bir gereği olduğu ifade edilmektedir.

Kalkınma kurulu ilk toplantısında üyeleri arasından başkan ve başkan vekili seçecektir. Bu başkan ve başkan vekilinin görev süresi iki yıldır. Kalkınma kurulu, başkanın davetiyle yılda en az iki defa toplanmaktadır. Kurul üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile de kararlarını almaktadır. Kurul üyeleri en fazla üst üste üç dönem kalkınma kurulu üyesi olarak görev yapabilmektedir.

Görev süresi sona eren üyeler, temsil ettikleri kuruluşların kararıyla kurulda tekrar görev alabilmektedir. Kalkınma kurulunda temsil için belirlenen kuruluşlardan en üst düzeyde temsilci göndermeleri için üye talebinde bulunulacaktır. Fakat bazı durumlarda bilgi birikimi veya tecrübeleri nedeniyle yetkin kişilerde en üst düzey temsilci yerine kalkınma kuruluna katılabilecektir. Kurul toplantıları herkese açıktır. Kalkınma kurulu gerek gördüğü durumlarda gündemdeki konularla ilgili olarak ajans genel sekreteri ile uzman kişi ya da kuruluş temsilcilerini davet edip görüş alabilecektir. Yönetim kurulu üyeleri, kalkınma kurulu toplantılarına katılabilir fakat görüşülen konular hakkında görüş bildiremez ve oylamaya katılamazlar (Özer, 2010: 166- 169).

Kalkınma kurulunun görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006):

- Tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulunda yer alacak özel kesim veya sivil toplum kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek,

- Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve yönetim kuruluna önerilerde bulunmak,
- Bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine, potansiyeline ve önceliklerine yönelik yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak,
- Toplantı sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi hazırlamak.

IV.3.2. Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu ajansın karar organıdır. Yönetim kurulunun kamu ve özel sektörle işbirliği içerisinde çalışması hedeflenmektedir. Tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulu vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel sektör ya da sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak üzere ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır. Fakat birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odaları ayrı ayrı kurulmuş olması durumunda, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir.

Ajansın yönetim kurulu başkanı validir. Birden çok ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulu başkanlığı; ilk yıl ajansın merkezi olan ilin valisi tarafından, diğer yıllarda illerin alfabetik sırasına göre bölgedeki valiler tarafından birer yıl süreyle dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Yönetim kurulu üyeleri ajans ile ilgili gizlilik teşkil eden bilgileri ve çalışma alanları ile ilgili sınırları görevlerinden ayrılışları dahi açıklayamaz, kendilerinin ya da başkalarının menfaatine kullanamazlar. Yönetim kurulu, başkanın daveti üzerine üye tamsayısının salt çoğunluğuyla her ay en az bir kez toplanmaktadır. Yönetim kurulu toplantıları, yönetim kurulu başkanı başkanlığında gerçekleştirilmekte onun yokluğunda ise

başkan vekili başkanlığında yürütülmektedir. Yönetim kurulu karar yeter sayısı toplantıya katılanların salt çoğunluğudur ancak eşitlik olması halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış kabul edilmektedir. Ajans genel sekreteri de oy hakkı olmaksızın yönetim kurulu toplantıların katılabilmektedir (Özer, 2010: 174- 175).

Yönetim kurulunun görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006):

- Yıllık çalışma programını kabul etmek ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak,
- Yıl içinde ihtiyaçlara göre bütçeyi düzenlemek,
- Yıllık mali raporu ve kesinleşen bütçe sonuçlarını onaylamak,
- Taşınır ve taşınmaz mal alımı, satımı ve kiralanması ile hizmet alımına karar vermek,
- Altı aylık ara rapor ile yıllık faaliyet raporunu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndermek,
- Ajans bütçesini onaylamak ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndermek,
- Genel sekreterlik tarafından sunulan program, proje ve faaliyetlerin desteklenmesine ilişkin teklifler ile kişi, kurum ve kuruluşlara yapılacak yardımları onaylamak,
- Ajansa yapılacak bağış ve hibeleri kabul etmek,
- Personelin işe alınmasına ve işine son verilmesine karar vermek,
- Genel sekreterce belirlenen çalışma birimlerini ve bunlar arasındaki işbölümünü onaylamak,

- Genel sekreteri belirlemek ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak,
- Taşıt dışındaki taşınır malların alımı, satımı ve kiralanması ile hizmet alımı konularında genel sekreterin yetkili olacağı sınırları tespit etmek.

Yönetim kurulu gerekli gördüğü hallerde yukarıda sayılan yetkilerin bir kısmını, sınırlarını açıkça belirlemek şartıyla genel sekretere devredebilir.

IV.3.3. Genel Sekreterlik

Genel sekreterlik, ajansın icra organıdır ve yönetim kuruluna karşı sorumludur. Genel sekreter, Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği'ne göre, yönetim kurulu kararı ve DPT Müsteşarlığı'nın onayı ile görevlendirilmektedir. DPT Müsteşarlığı'nın yönetim kurulu tarafından gösterilen adayı uygun görmemesi halinde yönetim kurulu bir başka kişiyi aday gösterecektir.

Genel sekreterler, genel sekreterliğin yatırım destek ofislerinin en üst düzey amiridir. Genel sekreter olarak istihdam edilecek kişiler; hukuk, iktisat, maliye, işletme, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, istatistik, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, matematik, sosyoloji, mimarlık, şehir ve bölge planlama ile mühendislik dallarından ya da bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulunca kabul edilen yurtdışındaki yüksek öğretim kurumlarından lisans düzeyinde mezun olmak, ajansın çalışma alanına giren konularda yeterli bilgi ve deneyime sahip; uzmanlık gerektiren işlerde en az on yıl fiilen çalışmış olmak, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında İngilizce dilinden en az 70 puan almış ya da buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip olmak gerekmektedir (Özer, 2010: 177).

Genel sekreterin görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006):

- Yönetim kurulu kararlarını uygulamak,
- Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak ve yönetim kuruluna sunmak,
- Ajans gelirlerini toplamak, 4. maddeye göre belirlenecek usul ve esaslar ile bütçe ve yönetim kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak,
- Yönetim kurulu tarafından tespit edilecek sınırlar içerisinde, taşıt dışındaki taşınır malların alımına, satımına, kiralanmasına ve hizmet alımına karar vermek,
- Bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak,
- Özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek mali destek sağlamak üzere yönetim kuruluna öneri götürmek,
- Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak,
- Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek,
- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek,
- Personelin işe alınması ve işine son verilmesini yönetim kuruluna teklif etmek,
- Ajans genel sekreterliğini temsilen, bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurt dışı temaslarda bulunmak,
- Ajansın sekretarya işlerini ve görev alanına giren diğer hizmetleri yürütmek,
- Yönetim kurulunun devrettiği yetkileri kullanmak.

IV.3.4. Yatırım Destek Ofisleri

Ajansların dördüncü ve son organı olan yatırım destek ofisleri, bölge illerinde özel sektördeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve sorumluluk alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini ilgili kanunda belirtilen süre içinde sonuçlandırılmasını sağlamaktadır. Ofisler tek elden takip ve koordine ile yatırımcıya yol göstermektedir. Yatırımcılar kendi istekleriyle ofislere başvurabilecektir. Yatırım destek ofisleri, görevleriyle ilgili olarak genel sekreterliğe karşı sorumludur. Ayrıca ofislere müracaat edenlerin ek bir maliyetle karşılaşmasını önlemek amacıyla sunulan hizmetler ücretsizdir (Maç, 2006: 5).

Yatırım destek ofislerinin görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006):

- Bölge illerinde, özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde, ilgili mevzuatta bir süre belirtilmemişse öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek,
- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek,
- Başvurular hakkında ön inceleme yapmak,
- 4. madde uyarınca çıkarılacak düzenlemelerle belirtilen işlemleri yapmak,
- İş ve işlemler konusunda valiliğe ve genel sekreterliğe bilgi vermek.

IV.4. Kalkınma Ajanslarının Personel Rejimleri

Kalkınma ajansları hizmetlerini, iş kanunu hükümlerine göre istihdam edilen uzman personel ve destek personeli vasıtasıyla yürütmektedir. Ayrıca, ajanslarda iç denetimi gerçekleştirmek amacıyla bir iç denetçi istihdam edilmektedir. Sekreterlik, halkla ilişkiler, arşiv, idari, mali ve personelle ilgili işlemler gibi işleri yürütecek olan destek personelin sayısı, toplam personel sayısının %20'sini geçemez.

Uzman personel ve iç denetçi, hukuk, iktisat, maliye, işletme, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, istatistik, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, matematik, sosyoloji, mimarlık, şehir ve bölge planlama ile mühendislik dallarından ya da bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulunca kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından lisans düzeyinde mezun olmuş, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında İngilizce dilinden en az 70 puan almış ya da buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip adaylar arasından istihdam edilmektedir. Ayrıca, iç denetçide kamuda denetim elemanı olarak en az on yıl çalışmış olma şartı aranmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlardan, bu kanunla belirtilen nitelikleri taşıyan, kendilerinin isteği ve kurumlarının muvafakati ile ajansta genel sekreter, iç denetçi ya da uzman personel olarak istihdam edilebilir. Bunların kurumlarıyla olan ilişkileri iş akdinin yapılmasıyla son bulmaktadır. Bunlara verilecek ücret ile diğer mali ve sosyal haklar yapılacak iş akdi ile belirlenmektedir. Bu şekilde istihdam edilenler, ajanstaki görevleri sona erdiğinde tekrar eski kurumlarına dönebilmektedirler. Önceki kurumlarına dönen kişilerin ajansta geçen hizmetleri kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinde değerlendirilir. Bu durumda kıdem tazminatları ödenmez ve bu süreler emeklilik ikramiyesinin hesabında dikkate alınır. Bu şekilde görevlendirilecek personel sayısı toplam personel sayısının %30'unu aşamaz.

Ajanstaki tüm personelde; Türk vatandaşı olmak, kamu haklarından mahrum olmamak, affa uğramış olsa dahi devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı ya da şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa çıkarma suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak şartları aranmaktadır. Ajans personeline ilişkin tüm ihtilaflar iş mahkemelerinde görülmektedir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006).

IV.5. Kalkınma Ajanslarının Finansal Durumları

Kalkınma ajanslarının birçok gelir kalemi olmasına karşın gider kalemleri de çeşitlilik göstermektedir. Aşağıda ajansların gelirleri, giderleri ve mali saydamlık ve hesap verme sorumluluğu incelenmiştir.

IV.5.1. Ajansların Gelirleri

Ajansların gelirleri büyük ölçüde kamu gücüne dayanarak elde edilen kaynaklardan sağlanmaktadır. Türk kalkınma ajanslarının gelirleri ve yönetecekleri fonlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Koçberber, 2006: 46):

- Bir önceki yıl gerçekleşen genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtından, vergi iadeleri ile mahalli idarelere ve fonlara aktarılan paylar düşütlükten sonra kalan tutar üzerinden, binde beş oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay,
- Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan elde edilecek kaynaklar,
- Ajansın faaliyet gelirleri,

- Bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için; borçlanma, tahsisi mahiyetindeki gelirler ile genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlardan alınan yardım kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir, belediyeler için; borçlanma ve tahsisi mahiyetteki gelir kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay,
- Bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yüzde biri oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay,
- Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar,
- Bir önceki yıldan devreden gelirler,

IV.5.2. Ajansların Giderleri

Ajansların giderleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özer, 2010: 190):

- Plan, program ve proje giderleri,
- Proje ve faaliyet destekleme giderleri,
- Araştırma ve geliştirme giderleri,
- Tanıtım ve eğitim giderleri,
- Taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri,
- Yönetim ve personel giderleri,
- Görevlerle ilgili diğer giderlerdir,

IV.5.3. Ajansların Mali Saydamlık ve Hesap Verme Sorumluluğu

Ajanslar, finansal kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasında, denetimin sağlanması amacıyla, kamuoyunu zamanında bilgilendirmekle yükümlüdür. Bu amaçla;

- Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması,

- Yıllık çalışma programı ile bütçenin hazırlanması, yetkili organlarda görüşülmesi, uygulanması ve uygulama sonuçları ile raporların kamuoyuna açık ve ulaşılabilir olması,
- Ajanslar tarafından proje ve faaliyetlere sağlanan desteklerin bir yılı geçmemek üzere belirli dönemler itibarıyla kamuoyuna açıklanması,
- Ajans hesaplarının standart bir muhasebe sistemi ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulması zorunludur.

Ajansların mali ve finansal kaynaklarının elde edilmesi, kullanılması ve mali denetiminin yapılmasında görevli ve yetkili makamlar; kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006).

IV.5.4. Ajansların Bütçeleri

Ulusal ve bölgesel düzeyde plan ve programlara, Yüksek Planlama Kurulunca belirlenen ödenek tavanına ve yıllık çalışma programına göre hazırlanan bütçe, ajansın bütçe yılı içindeki gelir ve gider tahminlerini göstermektedir. Bütçe yılı takvim yılıdır ve bütçe dışı harcama yapılamaz. Ajans, Yüksek Planlama Kurulunca, 19. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen ölçütlere göre her yıl haziran ayında genel bütçeden ajanslara yapılacak transferlere ilişkin gösterge niteliğinde belirlenen payların tavanları ile diğer gelir kalemlerine ilişkin tahminleri dikkate alınarak bir sonraki yılın bütçesi hazırlanmaktadır. Ulusal ve bölgesel düzeydeki plan ve programlar dikkate alınarak genel sekreterlikçe hazırlanacak bütçe taslağı ve çalışma programı, ağustos ayının ilk haftası yönetim kuruluna sunulur.

Bütçe taslağı yönetim kurulunca kabul edildikten sonra çalışma programı ile birlikte en geç eylül ayı başına kadar görüşü alınmak üzere DPT Müsteşarlığına gönderilir. Bütçe, Genel Bütçe Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içerisinde kesinleştirilerek DPT Müsteşarlığına sunulur.

Bütçe sonuçları, genel sekreter tarafından bütçe döneminin bitiminden sonraki mart ayı içinde yönetim kuruluna sunulur; yönetim kurulunda görüşülerek karara bağlanır. Bütçe sonuçları onaylanmadığı durumda İçişleri Bakanlığı ve DPT Müsteşarlığına gönderilir. Bu kurumlar bu kanunun ya da diğer ilgili kanunların ilgili hükümlerine göre işlem tesis ederler (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006).

IV.6. Kalkınma Ajanslarının Denetimi

Ajanslarda iç ve dış denetim yapılmaktadır. İç denetim ajansın faaliyetleri, hesapları, işlemleri ve performansı yönetim kurulu başkanı veya genel sekreter ile bir iç denetçi tarafından gerçekleştirilmektedir. İç denetim raporları yönetim kuruluna ve kalkınma kuruluna sunulur. Dış denetim, İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı ile DPT Müsteşarlığınca müştereken belirlenecek esas ve usullere göre ajansın her türlü hesap ve işlemleri, yönetim kurulu tarafından her yıl en geç mart ayında ve gerekli görülen hallerde her zaman Sermaye Piyasası Kurulu mevzuatına göre kurulmuş bağımsız denetim kuruluşlarınca gerçekleştirilir. Bağımsız dış denetim kuruluşları, hazırladıkları raporu eş zamanlı olarak İçişleri Bakanlığı ve DPT Müsteşarlığına sunarlar. Denetim sonucu suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığı, performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya DPT Müsteşarlığı yetkilidir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006).

5449 sayılı Kanun'a göre ajans gelirleri kamu gücüne dayanılarak alınan gelirlerden oluşmaktadır. Tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde olan ve kamu parası

kullanan kalkınma ajansları, saydamlık ve hesap verme sorumluluğu ilkesince parlamento adına denetim yapan Sayıştay denetimine tabi olması gerekmektedir. 2001 yılında hükümet tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının” Sayıştay’ı ilgilendiren kısımların da kamu kaynağı kullanan fakat Sayıştay denetimi dışında olan ve özel yasayla ilgili maddelerde denetim dışı bırakılan konular düzenlenmiş ve böylece kamu kaynağı kullanımının parlamento tarafından eksiksiz denetlenmesine olanak sağlanması öngörülmüştür. Daha sonra 58. hükümet tarafından açıklanan acil eylem planında, günün şartlarına uymayan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun değiştirileceği, TBMM adına denetimini gerçekleştiren Sayıştay denetiminin kapsamı, Cumhurbaşkanlığı, TBMM ve Üst Kurullar dâhil olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşların hesaplarını içine alacak şekilde genişletileceği belirtilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda 10.12.2003 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile daha önce Sayıştay denetimi dışında kalan kamu kaynağı kullanan kurumların dış denetim yoluyla Sayıştay’ın denetimine tabi tutulacağı belirtilmiştir. Fakat 5018 sayılı kanundan daha sonra çıkarılan 5449 sayılı kanun, 5018 sayılı kanunun dışında bırakılmıştır. 5449 sayılı kanun Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi esnasında milletvekillerce konu gündeme getirilmiş; hükümet yetkilileri ise, kamu kaynağı kullanan ajansların denetiminin Sayıştay tarafından yapılmasına engel teşkil eden bir durum olmadığı, kanunun 25. maddesine göre Sayıştay denetim hakkının saklı olduğu hatta, Sayıştay bu yasaya göre olmasa da, Anayasa ve diğer kanunlardan kaynaklanan yetkisine dayanarak denetim yapabileceği belirtilmiştir. Anayasanın 160 ve 165. maddelerini göz önüne alarak Anayasa Mahkemesi, konuya Sayıştay denetiminden ziyade, parlamento denetimi açısından yaklaşmıştır. Büyük oranda kamu kaynağı kullanan kuruluşun parlamento dışında tutulması Anayasa Mahkemesi’nin daha önce verdiği emsal kararına göre Anayasaya aykırıdır.

Sonuç olarak oluşturulan ajansların Sayıştay denetimi muğlâk bir özellik gösterdiği için birçok tartışmaların çıkmasına neden olmuştur. Ajansların Anayasanın 165. madde içinde sayılan kuruluşlar arasında olmaması ve anayasanın parlamento adına başka şekilde bir denetimin öngörmediği ajansların anayasanın 160. maddesi kapsamında Sayıştay denetimine alınması gerekmektedir (Koçberber, 2006: 50- 53).

IV.7. Kalkınma Ajanslarının Proje ve Faaliyetleri Desteklemesi

Ajanslar, detayları yıllık çalışma programında ve başvuru rehberinde açıkça belirtmek kaydıyla, yerel idarelerin, üniversitelerin, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, kar amacı taşıyan işletmelerin, kooperatiflerin, birliklerin ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin aşağıda sayılan proje ve faaliyetlerini desteklemektedir:

- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı projeler,
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak, bölgenin kırsal ve yerel iktisadi kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan proje ve faaliyetler,
- Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini ve ortaklık kültürünü geliştiren projeler,
- Bölgenin kaynak ve imkânlarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya, rekabet gücünü ve yenilik kapasitesini artırmaya ve ulusal ve uluslararası alanda etki ve etkinliği artırmaya yönelik her türlü analiz, strateji, plan çalışması, araştırma ve inceleme çalışmaları,
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının tanıtımına ve geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler,

- Yönetim, yenilikçi ve verimli üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, araştırma ve geliştirme, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri doğrudan ya da dolaylı olarak destekleyecek proje ve faaliyetler,
- Türkiye'nin katıldığı ikili ya da çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapan, bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine ve kaynak teminine katkı sağlayan proje ve faaliyetler,
- Bölgedeki kurum ve kuruluşların insan kaynakları ve kurumsal kapasitelerinin artırılmasına, proje üretme ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilmesine ve hizmet sunumundaki beceri ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler.

Ajanslar siyasi ya da etnik içerikli proje ve faaliyetleri, hukuka, kamu düzenine, genel sağlığa ve toplumun genel ahlak yapısına aykırı proje ve faaliyetleri destekleyemeyecektir. Ayrıca ajanslar belirtilen istisnalar dışında, hiçbir kişi, kurum ya da kuruluşa doğrudan destek sağlayamaz. Ajanslar, başka bir ulusal ya da uluslararası program kapsamında mali destek alan ve uygulanması devam eden proje ve faaliyetlere eş zamanlı olarak destek sağlayamaz.

Desteklenecek proje ya da faaliyetlerinin gider bütçelerinin, belirlenecek oranlarda ajans tarafından karşılanması amacını taşıyan nakdi ödemeye mali destek denilmektedir. Doğrudan finansman desteği, faiz desteği ve faizsiz kredi desteği ajans tarafından sağlanacak mali destek türleridir. Doğrudan finansman desteği, ajansın belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde, belli proje ve faaliyetlere yaptığı karşılıksız yardımlardır. Doğrudan finansman desteği, ajansın esas itibarıyla proje teklif çağrısı yöntemiyle kullandığı desteklerden oluşmaktadır. Ancak ajans istisnai olarak, proje teklif çağrısı

yapmaksızın ve proje hazırlığı konusundaki yükümlülüklerinden bazılarını hafifletmek ya da proje hazırlık sürecini doğrudan yönetmek suretiyle, doğrudan faaliyet desteği ve güdümlü proje desteği şeklinde de doğrudan destek sağlayabilir.

Doğrudan faaliyet desteği, ajans, bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesinde acil tedbirlerin alınmasına ve kritik öneme sahip araştırma ve planlama çalışmaları, bölgenin yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini geliştirmeye yönelik iş geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme merkezleri, teknoparklar gibi kuruluşların ve bunların tesislerinin kurulması amacıyla yapılacak fizibilite benzeri ön çalışmalar gibi bölge için önemli olabilecek stratejik eylemlerin başlatılmasına, gerçekleştirilmesine ve büyük hacimli yatırım kararlarına kısa vadede etki edilmesi ve yönlendirilmesine katkı sağlayacak faaliyetlere doğrudan mali destek verebilmektedir.

Güdümlü proje destekleri ise, ajans çalışma programlarında açıkça belirtmek kaydıyla, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak amacıyla, bölge planlarında veya saha çalışmaları sonucunda belirlenen alanlar için bölgedeki girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesini geliştirecek nitelikteki iş geliştirme merkezleri, teknoparklar, sergi salonu, laboratuvar ve atölye gibi büyük bütçeli altyapı ya da işletme desteklerini içeren projelere, proje teklif çağrısı yöntemi uygulamadan mali ve teknik destek sağlayabilir. Ajans bu tür desteklerde proje başına en fazla %90 oranında mali destek sağlayabilmektedir (Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, 2008).

Ajans bir çalışma programı döneminde sağlayacağı doğrudan finansman desteği için aynı anda tek bir teklif çağrısında bulunabileceği gibi, her bir mali destek için aynı ya da farklı zamanlarda ayrı teklif çağrılarında da bulunabilir. Başvuru kabulü, proje teklif çağrısıyla beraber başlar ve başvuru süresi çağrı yapılmasından itibaren en az 45 ve en fazla 90 gündür. Ajans genel sekreteri, yönetim kurulunun onayını almak ve Müsteşarlığı önceden

bilgilendirmek koşuluyla, zorunlu hallerde proje teklif çağrısını, değerlendirme ve seçim aşaması dâhil olmak üzere, destek sürecinin herhangi bir aşamasında iptal edebilir.

Ajans, yapılan başvurular üzerinde, son başvuru tarihinden itibaren en geç bir hafta içerisinde, başvuru rehberinde talep edilen belgelerin doğru, eksiksiz, imzalı, kaşeli ya da mühürlü bir şekilde sunulmuş olması ve başvuru sahibinin, ortaklarının ve proje konularının başvuru rehberinde belirtilen kriterlere uygunluğu hususlarında ön inceleme yapmaktadır. Başvuru formu ve ekleri haricindeki destekleyici belgeleri eksik sunan başvuru sahiplerine eksiklikleri gidermeleri için beş gün süre verilmektedir. Bu eksikliklerin giderilmemesi halinde yapılan başvurular değerlendirilmeye alınmamaktadır. Gerekli bütün şartlar sağlandığında projeler bağımsız değerlendirme sürecine alınmaktadır. Ön inceleme sonucunda uygun görülen başvurular, oluşturulacak bağımsız değerlendirici havuzunda bulunan ve ajans tarafından uygun görülen bağımsız değerlendiriciler tarafından değerlendirilmektedir. Bağımsız değerlendiriciler tarafından yapılan değerlendirmeler üstünde gerekli kontrolleri yaparak görüş oluşturmak ve bunları raporlamak amacıyla, her proje teklif çağrısı için ayrı bir değerlendirme komitesi oluşturulmaktadır. Genel sekreter çağrı konularının birbirine yakın olduğu durumlarda, aynı komiteyi birden fazla proje teklif çağrısı için görevlendirebilir.

Değerlendirme Komitesi, yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri ile kamu kurum ve kuruluşları personeli arasından kendi istekleri ve kurumlarının muvafakatiyle ajans tarafından görevlendirilen alanında en az yedi yıllık tecrübeye sahip, en az beş üyeden oluşmaktadır. Komite üyeleri, teslim edilen projelerin hazırlık ya da uygulama aşamasında görev almamış ya da almayacak olan kişiler arasından seçilmektedir (Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, 2008).

Küçük ölçekli altyapı projeleri dışındaki projelere verilecek doğrudan finansman desteği miktarı, başvuru rehberinde belirtilecek üst limitleri aşmamak şartıyla ve eş finansman

ilkeli çerçevesinde, proje uygun maliyetlerinin en fazla %75'idir fakat bu oran belirli hususlar dikkate alınarak %90'a kadar artırılabilir. Ancak bu oran kar amacı taşıyan gerçek ve tüzel kişilerde en fazla %50'dir ve artırılamaz. Ajans, uygulama süresi en fazla bir yıl olan projelere mali destek sağlamaktadır. Sadece küçük ölçekli altyapı projelerinde bu süre, başvuru rehberinde belirtmek şartıyla, en fazla iki yıl olarak uygulanabilmektedir.

Ajans tarafından sağlanan mali desteklerin bir diğeri faiz desteğidir. Faiz desteği, kar amacı taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlardan alacakları krediler karşılığında ödeyecekleri faiz giderlerinin, ajans tarafından karşılanmasını öngören karşılıksız yardımlardır. Faiz desteği ile desteklenmesi öngörülen her bir projeye verilecek azami destek miktarı, o yıl için faiz desteğine ayrılan toplam ödeneğin %5'ini geçemez. Ajans tarafından verilen mali desteklerin bir diğeri ise faizsiz kredi desteğidir. Faizsiz kredi desteği, ajans tarafından kar amacı taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlar eliyle kredi verilmesini ve ajansa faiz ödenmeksizin taksitler halinde geri ödenmesini öngören karşılıksız yardımlardır. Faizsiz kredi desteğinde, yararlanıcıya sözleşme tarihinden itibaren en az üç ay geri ödemesiz dönem tanınır ve geri ödeme işlemleri, sözleşme tarihinden itibaren en fazla dört yıl içinde tamamlanır (Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, 2008).

IV.8. Kalkınma Ajanslarına Yöneltilen Eleştiriler

Federal yapı denince akla ülkenin değişik bölgelerinde farklı yasalar, farklı hükümetler ve farklı yargılama sisteminin bulunduğu bir yapı akla gelmektedir. Türkiye'de yerleşme çapalarının önündeki en büyük engel, ülkenin bütünlüğünün zarar göreceği korkusudur. Bu bakış açısıyla kalkınma ajanslarına karşı olan görüşlerin dayandıkları temel ise, kalkınma ajanslarının İİBS'ye göre oluşturulmuş Düzey 2 bölgelerinde kurulacak olmalarıdır. Anayasamızda idari birim olarak yalnızca iller tanımlandığından, farklı

düzeylede sınıflandırmanın temel alındığı teşkilatların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Bu sürecin sonunda Türkiye'nin eyalet sistemine hazırlandığı endişesi duyulmaktadır (Demir, 2009: 712- 713).

Ajanslara yöneltilen bir diğer eleştiri de denetimle alakalıdır. Kamu kaynağı kullanan bir kuruluşun halkın temsilcilerinden oluşan parlamentonun denetimi dışında bırakılması büyük eksikliklerdir. Bir kurumun kendisine bağlı kurumlar tarafından denetlenmesi, o kurumun özerkliği ve bağımsızlığıyla bağdaşmayacaktır. Ayrıca ajanslar 4734 sayılı Kamu İhale Yasası hükümlerinden muaf sayılmıştır. Kamudaki ihale sistemine bütünlük getirilmesi, saydamlığın sağlanması amacıyla kamu ihale kanunu çıkarılmış ve bu konudaki düzenlemeleri yapmak ve şikâyetleri değerlendirmek amacıyla Kamu İhale Kurumu oluşturulmuştur. Ajansların yasa dışında bırakılması, her ajansın farklı uygulamalarla hareket etmesine neden olabilecek ve ihale işlemleri üzerinde yeteri derecede bir denetim olmadığı için ileride bir takım sorunlar yaşanacaktır (Koçberber, 2006: 49).

Ülkemizde kalkınma ajanslarının kanun ve yönetmeliklerine karşı Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'da iptal davaları açılmıştır. Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin (TMMOB) Danıştay 10. Daire'de açtığı 2006/5588 esas numaralı Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in yürütmesinin durdurulmasına ilişkin talebi kabul edilmiştir. Verilen kararda, 1982 Anayasası'nın 123. maddesinde idarenin merkezden ve yerinden yönetim esaslarına dayandığı, 126. maddesinde birden fazla ili kapsayan teşkilatın sadece kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyumu sağlamak için merkezi idare olarak kurulabileceği 127. maddesinde de yerel yönetim kuruluşları tanımlanarak merkezi idarenin bu kuruluşlar üzerindeki idari vesayet yetkisinden bahsedilmiştir. Anayasanın bu maddelerine dayanarak Anayasada, üniter devlet modelinin yönetsel örgütlenmedeki temel ilkeleri, “merkezden yönetim”, “yerinden yönetim” ve bunları tamamlayan “idarenin bütünlüğü” olarak belirlediği, “bölgesel yönetim” öngörülmediği

belirtilmiştir. Yürütmeyi durdurma kararının gerekçelerinde ise, ajansların idarenin bütünlüğü, idari vesayet ve yetki genişliği ilkelerine aykırı bir yapı oluşturduğu ve anayasaya aykırılık teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sonucunda Danıştay, Anayasa Mahkemesindeki 5449 sayılı yasa hakkındaki iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. Bu gelişmelerle beraber Danıştay 10.Dairesi, 2006/5588 esas sayılı kararında yönetmeliğin birçok maddesini iptal etmiştir. Ayrıca ajanslarda görev alan uzman personelin görevleri sona erdiğinde önceki kamu kurumuna dönmeleri ile ilgili düzenleme yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği için Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir (Özer, 2010: 161- 164).

Sonuç olarak kalkınma ajansları, kamu, özel, sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğine dayalı bir yönetim biçimi olan “yönetişim” anlayışına göre örgütlenmiş bir yönetim modelidir. Bölge yönetişimi olarak da ifade edebileceğimiz ve işlemleri ile farklı ülke örnekleri incelendiğinde federatif kurumsal yapılara zemin olarak görülen kalkınma ajansları amaç, işlev ve görevleri incelendiğinde sosyal devletten düzenleyici devlete geçişi meşrulaştırıcı bir nitelik taşımaktadır (Demirci, 2005: 195).

IV.9. Türkiye’de Kalkınma Ajansı Uygulamaları

IV.9.1. İzmir Kalkınma Ajansı

Bakanlar Kurulu’nun 06.07.2006 tarih ve 26220 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış 2006/10550 sayılı “Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasını” öngören kararnamesi gereğince İzmir ili merkez olmak üzere TR31 Düzey 2 bölgesinde kurulan İzmir Kalkınma Ajansı Türkiye’de oluşturulan 26 kalkınma ajansından biridir.

IV.9.1.1. Ajansın Yapısı

Ajansın teşkilat yapısı; yönetim kurulu, kalkınma kurulu ve genel sekreterlikten oluşmaktadır.

IV.9.1.1.1. Yönetim Kurulu

Ajansın karar organı olan Yönetim Kurulu sekiz üyeden oluşmaktadır. Yönetim kurulu; İzmir Valisi, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı, İzmir İl Genel Meclisi Başkanı, İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı, Ege Bölgesi Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı, Kalkınma Kurulu tarafından özel kesim ya da sivil toplum kuruluşlarından seçilen üç temsilciden oluşmaktadır. Şuanda yönetim kurulu başkanlığını İzmir Valisi Mustafa Cahit KIRAC, başkan vekilliğini ise İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz KOCAOĞLU yürütmektedir.

IV.9.1.1.2. Kalkınma Kurulu

Kalkınma Kurulu İzmir Kalkınma Ajansı'nın danışma organıdır. Bölgenin sorunlarını ve fırsatlarını değerlendirme konusunda tavsiye kararı vermektedir. Kalkınma kurulu kamu (valilik, yerel yönetimler, üniversiteler, vb), özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından (dernekler, vakıflar, odalar, vb) seçilen toplam 100 kişiden oluşmaktadır. Başkanlığına İzmir Ticaret Odası Meclis Başkanı Necip KALKAN'ın başkan vekilliğine ise Ege Genç İşadamları Derneği (EGİAD) başkanı Kemal ÇOLAKOĞLU'nun seçildiği kalkınma kurulu üyelikleri ise; Ege Üniversitesi, Bornova Sanayi ve İşadamları Derneği (BOSİAD), Bayındır Ticaret Odası, Aliğa Ticaret Odası, İl Tarım Müdürlüğü, İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Yerel Günden 21, Çiğli Sanayi ve İşadamları Derneği, Selçuk Kaymakamlığı, Torbalı Ticaret Odası, Ödemiş Belediyesi, Çeşme Kaymakamlığı, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Selçuk Ticaret Odası, Hürriyet Gazetecilik Matbaacılık A.Ş., Yeni Sinerjiler Grubu, Konak Belediyesi, Eğitim Gönüllüleri Vakfı İzmir Çiğli Eğitim Parkı, İzmir Ticaret Borsası, Ege Vizyon Görsel ve İşitsel Medya Yayınları ve Tic. A.Ş., Ege Orman Vakfı, İzmir Fuarlık Hizmetleri Kültür ve Sanat İşleri Tic. A.Ş (İZFAŞ), İzmir Menemen Deri Serbest Bölgesi (İDESBAŞ), Ege Çağdaş Eğitim Vakfı (EÇEV), Ege Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi

İşletmeleri Derneği (EGE KOBİDER), İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi, Foça Belediyesi, Balkan Dernekleri Federasyonu, Ege Medya Gazete Yayın Prodüksiyon Ticaret LTD.ŞTİ. Gazetem Ege, İzmir Turizm ve Tanıtma Vakfı, Ege Turistik İşletmeler ve Konaklama Birliği (ETİK), Karaburun Belediyesi, Atatürk Organize Sanayi Bölgesi, SS Egekent Konut Üretim Yapı Koop. Birliği (Ege Koop), Tire Ticaret Odası, Batı Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (BASİFED), Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası, Aliğa Kaymakamlığı, İzmir Sanayici ve İşadamları Derneği (İZSİAD), İzmir İl Özel İdaresi, KOSGEB, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB), Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi, Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü, Bergama Belediyesi, İzmir Tarihi Kemer altı Esnaf Derneği, İzmir Genç İşadamları Derneği (İGİD), Ege Bölgesi Sanayi Odası, Tarış İncir, Üzüm, Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Koop. Birliği, Bergama Ticaret Odası, Tire Organize Sanayi Bölgesi, Kiraz Kaymakamlığı, Ege İhracatçı Birlikleri, Devrimci İş Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Sosyal İş Sendikası, Aliğa Organize Sanayi Bölgesi, İzmir Ticaret Odası Organize Sanayi Bölgesi, T Medya Yatırım Sanayi ve Ticaret A.Ş., Tülay Aktaş Gönüllü Kuruluşlar Güçbirliği, Kanal 35 Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri A.Ş., Sağlık İl Müdürlüğü, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Ortam Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., Yenigün Gazetesi, Ege Turizm Derneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir İleri teknoloji Enstitüsü, Yaşar Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ege ve Batı Akdeniz Sanayi ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (ESİDEF), Hak-İş İl Temsilcisi, Türkiye İstatistik Kurumu İzmir Bölge Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı, Turkuvaz İzmir Gazete Dergi Basım Yayın Sanayi Tic. A. Ş., İzmir İş Kadınları Derneği, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Enda Enerji Holding A.Ş., Çeşme Turist Otelciler Birliği (ÇEŞTOP), Ödemiş Ticaret Odası, Menemen Ticaret Odası, Avrupa Yayıncılık A.Ş.(SKY TV) kurumlarından katılan temsilciler oluşturmaktadır (www.izka.org.tr).

IV.9.1.1.3. Genel Sekreterlik

Genel sekreterlik ajansın icra organıdır. Genel sekreter ise Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Genel sekreterlik birimlerinden birini teşkil eden Genel Sekreter şuanda Dr. Ergüder CAN'dır. Diğer genel sekreterlik birimleri ise aşağıdaki gibidir:

- Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi (PPKB), genel olarak ajansın bütün etkinliklerinde paydaşları ile ilişkisi ve işbirliğini koordine eden, Bölgesel Gelişme Planı ve benzeri stratejilerin oluşturma sürecini planlayıp yürüten birimdir.
- Program Yönetim Birimi (PYB), genel çerçevesi PPKB tarafından hazırlanan mali ve teknik destek programlarının yönetiminden sorumlu birimdir. PYB, bütün destekler kapsamında, başvuruların alınmasından destek almaya hak kazanan projelerin belirlenmesi ve başvuru sahipleri ile sözleşmelerin imzalanmasına kadar olan sürecin uygulanmasından sorumludur.
- İzleme ve Değerlendirme Birimi (İDB), bölge plan ve programları çerçevesinde ajans tarafından desteklenen proje ve faaliyetler ile yürütülen hibe programlarının izleme ve değerlendirmesinden sorumlu olan birimdir. Ajansa tahsis edilen kaynakların bölge plan ve programlarına uygun bir şekilde kullanılması ve daha verimli ve etkin sonuçlara ulaşabilmesi amacıyla destek faaliyetlerinin düzenli olarak izlenmesini sağlamaktadır. İDB, ajansın desteklediği proje ve faaliyetlerin başarılı bir biçimde uygulanması, kanun ve usullere uygunluğunun kontrolü, yararlanıcıların sorunları ve ihtiyaçları ile yakından ilgilenmektedir.

- Yatırım Destek Ofisi (YDO), ildeki iş ve yatırım ortamının tanıtımı ve teşvikiyle ilgilenen birimdir. Görevleri ile ilgili olarak genel sekretere karşı sorumlu olan YDO tüm hizmetlerini ücretsiz sunmaktadır.
- Destek Birimi (DB), kendi içerisinde İdari Mali İşler, İnsan Kaynakları, Basın ve Halkla İlişkiler ve Bilgi İşlem fonksiyonlarının birleşmesinden oluşmaktadır. Yönetmel ve idari anlamdaki temel sorumluluk ve işlemler destek personeli tarafından yürütülmektedir (www.izka.org.tr).

IV.9.1.2. Ajansın Amaçları

İzmir Kalkınma Ajansı'nın "Ön Bölgesel Gelişme Planı"nda yer alan temel amaçları aşağıdaki gibidir:

1- İnsan kaynakları ve sosyal sermayenin geliştirilmesi

- Girişimcilerin gelecekle ilgili taleplerini dikkate alarak mesleki eğitim programların hazırlanması, gerekli kurumsallaşmanın gerçekleştirilmesi,
- Bilgi toplumu altyapısının oluşturulması için bilgi iletişim teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması,
- Şehirlilik bilincinin oluşturulması ve özellikle göçle yerleşen nüfusa yönelik, yoksullukla mücadele, engelliler ve kadınların eğitim düzeylerinin iyileştirilmesi, istihdam olanaklarının geliştirilmesi, kente entegrasyonların sağlanarak sosyal statünün yükseltilmesi,
- Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğinin geliştirilmesi, katılımcılığın ve sivil toplumun etkinliğinin artırılması, toplumsal kalkınma girişimlerinin güçlendirilmesi ve kurumsallaştırılması,

- Kurum ve kuruluşlarda proje üretme, uygulama, izleme ve değerlendirme konularında kapasitelerin artırılması, AB uyum sürecine dair eğitim çalışmalarının desteklenmesi.

2- Metropolitan merkez fonksiyonları ile bölgenin çekiciliğini artırarak kaliteli hizmet ve çevre potansiyellerini koruyarak güçlendirmek

- Kent markasının geliştirilmesi, bölgenin iş ve yatırım olanaklarının tanıtılması, yerli ve yabancı yatırımcıların bölgeye çekilmesi,
- İzmir'in lojistik merkez özelliklerinin, ilk olarak liman faaliyetlerinin geliştirilmesi, diğer ulaşım hatlarıyla lojistik ağının güçlendirilmesi için gerekli diğer faaliyetlerin desteklenmesi,
- Kendine has tarihi ve doğal varlıkları korunarak mevcut turizm faaliyetlerinin katma değerinin artırılması; sağlık, kent, kültür ve fuar turizmi olmak üzere farklı turizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi,
- Yaşam standartlarını yükselterek kentsel çevre ve ulaşım altyapılarının geliştirilmesi, kamusal hizmetlerin kalitesinin ve etkinliğinin artırılması, kentsel yenileme ve rehabilitasyon çalışmalarının desteklenmesi,
- Ticari hayatın geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi,
- Çevrenin korunmasına yönelik girişimlerin desteklenmesi ve doğal kaynakların korunarak sürdürülebilir çevre ortamının yaratılması.

3- İşletmelerin rekabet gücünün artırılması

- Özellikle yenilikçi, dinamik ve yüksek katma değer yaratan sektörlerde kümeleme çalışmalarının ve endüstri bölgelerinin kurulmasının desteklenmesi ile

OSB'ler ile KSS'ler gibi sanayi bölgelerinin en etkin bir biçimde kullanılmasının ve tam kapasite ile çalışmasının sağlanması,

- İşletmelerin Ar-Ge, yenilik, teknoloji değişim ve transferleri konularında desteklenmesi,
- Yükselen sektörler öncelikli olmak üzere girişimciliğin desteklenmesi, gerileyen sektörlerdeki firmalarda dönüşümün sağlanması,
- KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu ihtisaslaşmış iş destek hizmetlerinin sunumu ve bunun için oluşturulmuş birimlerin etkinleştirilmesi,
- İşletmelerdeki kalite ve verimliliği artırmak üzere uluslararası teknik ve kalite standartlarına ulaşılmasının sağlanması,
- Alternatif, yenilenebilir enerji ya da temiz teknoloji kullanımının teşvik edilmesi,

4- Tarım ve kırsal kalkınmanın sağlanması

- Tarım ve gıda sektörlerinin rekabet gücünün artırılması, Ar-Ge çalışmalarının ve yenilikçi, modern teknoloji kullanımının sağlanması,
- Bölgesel ve yöresel ürünlerin teşvik edilmesi, korunması ve tanıtılması,
- Yerel ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması, agroturizm, el sanatları gibi faaliyetlerle kırsal ekonominin güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi,
- Organik tarım, süs bitkileri, sertifikalı meyve ve orman fidancılığı, hayvancılık, su ürünleri ve jeotermal ısıtmalı üretim dallarında üretim ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi,
- Alternatif ürünlerle tarımsal üretim faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi,

- Tarımsal üretim faaliyetlerinin bilinçli yapılmasının sağlanması ve erozyonun önlenmesi,
- Tarım ve sanayi işbirliğinin ve entegrasyonunun geliştirilmesi (Ön Bölgesel Gelişme Planı, 2007: 2).

IV.9.1.3. Ajansın Bütçesi

Ajansın bütçesi, gelir ve gider kalemlerinden oluşmaktadır. Ajansın gelirleri, genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan binde beşlik pay, il özel idaresi ve belediyelerden, ticaret ve sanayi odalarından aktarılan yüzde birlik pay ve kendi faaliyet gelirleri ile Avrupa Birliği Fonlarından aktarılan paylardan oluşmaktadır (Can, 2007: 4). Ajansın giderleri ise çeşitli kalemlerden oluşmaktadır. Aşağıdaki tabloda ajansın 2008-2010 dönemleri bütçe gelirleri gösterilmiştir.

Tablo 12. İzmir Kalkınma Ajansının 2008- 2010 Dönemi Bütçe Gelirleri

	2008 (12 ay) (Ocak- Aralık)	2009 (12 ay) (Ocak- Aralık)	2010 (9 ay) (Ocak- Eylül)
İl Özel İdaresi, Belediye ve Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılan Gelir Payları	1.424.431.38	15.590.126.20	11.205.837.30
Faaliyet Gelirleri	2.008.496.32	3.131.254.58	2.645.229.07
Çeşitli İadeler	468.41	26.553.84	0.00
Merkezi Bütçeden Aktarılan Paylar	18.148.268.00	19.425.563.00	0.00
Toplam	21.581.664.11	38.173.497.62	13.851.066.37

Kaynak: www.izka.org.tr.

Aşağıdaki tabloda İzmir Kalkınma Ajansı'nın 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen bütçe giderleri gösterilmiştir.

Tablo 13. İzmir Kalkınma Ajansının 2008- 2010 Dönemi Bütçe Giderleri

	2008 (12 ay) (Ocak- Aralık)	2009 (12 ay) (Ocak- Aralık)	2010 (9 ay) (Ocak- Eylül)
Genel Yönetim Giderleri	2.013.171.49	6.794.703.37	5.400.194.93
İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon Giderleri	0.00	35.770.35	20.522.63
Plan, Program ve Proje Hizmet Giderleri	28.965.88	213.293.93	460.899.11
Araştırma ve Geliştirme Hizmet Giderleri	25.795.68	81.597.20	148.853.41
Tanıtım ve Eğitim Hizmet Giderleri	345.501.13	572.895.49	971.251.40
Proje ve Faaliyet Destekleme Hizmet Giderleri	0.00	1.311.325.58	47.054.905.35
Toplam	2.413.434.18	9.009.586.92	25.643.695.10

Kaynak: (www.izka.org.tr.)

İzmir Kalkınma Ajansı'nın 2007 yılı Çalışma Programında 2007-2009 dönemi için aşağıdaki tabloda öngörülen öncelik alanlarında ve belirtilen tahmini tutarlarda proje destek hibesi planlanmıştır.

Tablo 14. İzmir Kalkınma Ajansı Proje Destek Hibeleri

Öncelik Alanları	Bütçe İçindeki Oran (%) (2007)	Yıllara Göre Tahmini Mali Destek Miktarı (YTL/TL)		
		2007 (YTL)	2008 (YTL)	2009 (YTL)
KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmaya yönelik katma değeri yüksek ve yeni iş imkânları sağlayacak projeler	30	14.521.884	16.875.000	16.875.000
Sosyal kalkınma ve sosyal içermeyi destekleyecek projeler	20	9.681.256	11.250.000	11.250.000
Kültürel, tarihi ve doğal mirasın, çevrenin korunmasını sağlayacak projeler	15	7.260.942	8.437.500	8.437.500
Tarımsal üretimde yüksek katma değer sağlayacak ve kırsal alanda yaşam kalitesinin artırılmasını sağlayacak projeler	15	7.260.942	8.437.500	8.437.500
TOPLAM	80	38.725.024	45.000.000	50.000.000

Kaynak: DAĞDAŞ, S (2009), "Türkiye Kalkınma Ajanslarından Ne Bekliyor", 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara, ss: 698.

Tablo 14'e göre İzmir Kalkınma Ajansı en çok KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmaya ve yeni iş olanakları yaratmaya yönelik projelere destek verdiği görülmektedir.

IV.9.2. Çukurova Kalkınma Ajansı

Çukurova Kalkınma Ajansı, 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un Bakanlar Kurulu'na verdiği yetkiye dayanılarak 31 Mayıs 2006 tarih ve 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuştur. Ajansın temel amacı, faaliyet alanı olan Çukurova Bölgesi'nin tüm yönleriyle kalkınmasını sağlamaktır. ÇKA, bu temel amacı gerçekleştirmede bölgenin mevcut potansiyelini harekete geçirmeyi ve bu potansiyeli artırmayı hedeflemektedir (Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı Ara Raporu, 2010: 21).

IV.9.2.1. Ajansın Yapısı

Ajansın yapısı; yönetim kurulu, kalkınma kurulu ve genel sekreterlikten oluşmaktadır.

IV.9.2.1.1. Yönetim Kurulu

Ajansın karar organı olan Yönetim Kurulu, Adana ve Mersin illerinin valileri, büyükşehir belediye başkanları, il genel meclisi başkanları, sanayi ve ticaret odaları başkanlarından oluşmaktadır. Ajansı yönetim kurulu başkanı temsil etmekte olup yönetim kurulu başkanı validir. Ajansın görev alanında iki il yer aldığından yönetim kurulu başkanlığı dönüşümlü olarak yapılacaktır. Şuanda Ajans'ın Yönetim Kurulu Başkanlığını Adana Valisi İlhan ATIŞ yürütmektedir.

IV.9.2.1.2. Kalkınma Kurulu

22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2008/14306 sayılı Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulması Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenen TR62 (Adana- Mersin) Düzey 2 Bölgesinde faaliyet gösteren Çukurova Kalkınma Ajansı'nın Kalkınma Kurulu Adana ili üyeleri; İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği, Seyhan Kaymakamlığı, Yüreğir Kaymakamlığı, Aladağ Kaymakamlığı, Feke Kaymakamlığı,

İmamoğlu Kaymakamlığı, Karataş Kaymakamlığı, Pozantı Kaymakamlığı, Saimbeyli Kaymakamlığı, Tufanbeyli Kaymakamlığı, Yumurtalık Kaymakamlığı, Çukurova Kaymakamlığı, Seyhan Belediye Başkanlığı, Yüreğir Belediye Başkanlığı, Ceyhan Belediye Başkanlığı, Kozan Belediye Başkanlığı, Karaisalı Belediye Başkanlığı, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Tarım İl Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Adana Bölge Müdürlüğü, DSİ 6. Bölge Müdürlüğü, Adana Sanayi Odası Başkanlığı, Adana Ticaret Odası Başkanlığı, Adana Ticaret Borsası Başkanlığı, Seyhan Ticaret Odası Başkanlığı, Adana Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı, Adana Serbest Mali Müşavirler Odası Başkanlığı, Ceyhan Ticaret Odası Başkanlığı, Kozan Ticaret Borsası Başkanlığı, Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi İşadamları Derneği, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanlığı, Çukurova Genç İşadamları Derneği Başkanlığı (ÇUGİAD), Adana Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanlığı (ADSİAD), Adana Genç İşadamları Derneği Başkanlığı, Çukurova Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği Derneği, Anadolu Girişimci İşadamları Derneği Başkanlığı, Akdeniz Türk- Alman İşadamları Derneği Başkanlığı, Çukurova Fuarçılık A.Ş., Köy ve Mahalle İdareleri Muhtarlar Derneği Adana Şubesi, Doğu Akdeniz Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (DASİFED), Adana Güç Birliği Başkanlığı, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı, Adana Kültür, Eğitim ve Sanat Araştırma Vakfı Başkanlığı, Türk- İş 4. Bölge Temsilciliği, Türk Kamu- Sen İl Temsilciliği, Çukobirlik Genel Müdürlüğü, Çiftçiler Birliği Başkanlığı, Doğu Akdeniz Zeytin Birliği Başkanlığı, T.Seyahat Acenteleri Adana Bölge Yürütme Başkanlığı, Teknokent Yönetim Kurulu Başkanlığı, Üniversite Sanayi Ortak Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu Başkanlığıdır.

Kalkınma Kurulu Mersin ili üyeleri ise; Mersin İl Özel İdaresi, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Tarım İl Müdürlüğü, Akdeniz Kaymakamlığı, Toroslar Kaymakamlığı, Mezit Kaymakamlığı, Yenişehir Kaymakamlığı, Silifke Kaymakamlığı,

Tarsus Kaymakamlığı, Tarsus Belediyesi, Akdeniz Belediyesi, Toroslar Belediyesi, Yenişehir Belediyesi, Mut Belediyesi, Silifke Belediyesi, Mezitli Belediyesi, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Mersin Üniversitesi Rektörlüğü, Çağ Üniversitesi Rektörlüğü, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Mersin Deniz Ticaret Odası Başkanlığı, Mersin Ticaret Borsası Başkanlığı, Mersin Ziraat Odası Başkanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı, Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Anamur Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Erdemli Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Silifke Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Mut Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Tarsus Ziraat Odası Başkanlığı, Tarsus Ticaret Borsası, Mersin İli Turunçgil Üreticileri Birlik Başkanlığı, Akdeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, Mersin- Tarsus Organize Sanayi Bölgesi Başkanlığı, Mersin Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanlığı (MESİAD), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanlığı (MÜSİAD), Tarsus Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanlığı (TASİAD), Mersin Genç İşadamları Derneği Başkanlığı (MEGİAD), Akdeniz Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanlığı (ASİAD), Mersin Girişimci İşadamları Derneği (GİŞKAD), Türk- Arap İşadamları Derneği Başkanlığı (TURAB), Mersin Turizmci İşadamları Derneği Başkanlığı (MERTİD), Tüm Muhtarlar Derneği Mersin Şube Başkanlığı, Mersin Gazeteciler Cemiyeti, İçel El Sanatlarını Geliştirme Vakfı Başkanlığı (İÇEV), Türk- İş Mersin İl Temsilciliği, Türk Kamu- Sen Mersin İl Temsilciliğinden oluşmaktadır (www.cka.org.tr).

Görüldüğü gibi Çukurova Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu yüz üyeden oluşmaktadır. Kalkınma Kurulu'nun %60'ını özel kesim ve sivil toplum kuruluşları oluştururken %40'ını ise kamu kurum ve kuruluşları oluşturmaktadır. Ayrıca kurulda Adana ilinin temsil oranı %53 iken Mersin ilinin temsil oranı ise %47'dir (Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı Ara Raporu, 2010: 21).

IV.9.2.1.3. Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik, ajansın icra organıdır. Yüksek teknik özelliklere sahip uzman personel ve destek personelden oluşan Genel Sekreterliğin ve Yatırım Destek Ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir ve Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Ajansın uzman ve destek personeli, 5449 sayılı kanuna uygun olarak 20-22 Kasım 2006 ve 19-21 Ocak 2009 tarihlerinde yapılan yarışma sınavı ile seçilmiştir. Uzman personel Kamu Personel Seçme Sınavı'nın kendi alanları ile belirlenen puan türünden en az 85 puan almış olmak ve çok iyi derecede İngilizce bilmek şartları aranmıştır. Şuanda ajansta bir iç denetçi 29 uzman personel ve 7 destek personeli görev yapmaktadır. Ajansın Genel Sekreteri ise 22 Eylül 2008 tarihinde Yönetim Kurulu kararı ve DPT onayı ile görevine başlayan Veysel PARLAK'dır. Genel sekreterlik çalışma birimleri ise aşağıdaki gibidir:

- Planlama ve Programlama Birimi, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesini hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar ile yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmasından sorumludur. Ayrıca birim, Ajans'ın yıllık çalışma programı, bütçesi ve faaliyet raporlarının hazırlanması ile eğitim ihtiyacı ve tanıtım stratejisinin belirlenmesi gibi konularda da koordinasyonu sağlamakla görevlidir.
- Proje Uygulama Birimi, Planlama ve Programlama Birimince belirlenen programların yürütülmesinden sorumlu olan birimdir.
- İzleme ve Değerlendirme Birimi, ajans tarafından hazırlanan plan ve programların ve desteklenen projelerin izleme ve değerlendirilmesi için gerekli bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi, bildirimi ve kullanılması hususunda çalışmalar yapmaktadır. Desteklenen projelerin verimlilik, etkinlik, yaratılan etki

ve sürdürülebilirliğin düzenli aralıklarla takip edilmesini sağlamaktadır. Çukurova Kalkınma Ajansı'nın 2008 yılı proje teklif çağrısı ilanı ile birlikte bir birimde çalışmalarına başlamıştır.

- Yatırım Destek Ofisleri Birimi, bölgedeki yatırımcıların izin ve ruhsat alma gibi bürokratik işlemlerini takip etmek ve bölgenin iş ve yatırım imkânlarının ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını gerçekleştirerek ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır bu birimin kuruluş amaçlarını oluşturmaktadır.
- Destek Hizmetleri Birimi, ajansın bütçe ve muhasebe gibi mali işlemleri ile genel evrak, insan kaynakları, personel özlük hakları, hizmet bina ve araçları gibi idari işlemlerini takip eden birimdir (www.cka.org.tr).

IV.9.2.2. Ajansın Temel Politikaları ve Öncelikleri

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, istihdamı ve ihracatı artıran, yüksek katma değerli ürün üretme hacmini geliştiren firmalara destek sağlayarak bölge ekonomisini dış dünya ile rekabet edebilir bir yapıya kavuşturmak Çukurova Kalkınma Ajansının politika önceliklerindedir. Bu doğrultuda;

- Bölgedeki firmaların etkinliklerini ve rekabet güçlerini artırmaya yönelik çalışmalara destek olmak,
- Bölgenin potansiyel yatırım alanlarının belirlenerek ulusal ve uluslararası yatırımcılara tanıtmak,
- İşgücü kalitesinin artırılmasına yönelik faaliyetlere destek vermek,
- Ajansın kullanımına tahsis edilen kamu kaynaklarının amaç ve hedefler doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde kullanmak,

- Kalkınmaya ilişkin paydaşlar arasında işbirliği ve bilgi paylaşımı ortamı oluşturarak sahiplenmenin ve farkındalığın artırılmasını sağlamak. Göreceli olarak daha az gelişme potansiyeli olan alt bölgelerden başlamak üzere sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınma çapalarına katkıda bulunmaları özendirilmek,
- Alt bölgelere yönelik kırsal ekonomilerin çeşitlendirilmesini sağlayıcı girişimlerin özendirilmesi, bu bölgelerdeki ekonomik olanakların geliştirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve refah düzeylerinin artırılmasına yönelik faaliyetlere destek vermek,
- Çukurova kırsalında ve diğer kentlerden Adana ve Mersin kent merkezine doğru olan göç, planlamadan imara, su kaynakları yönetiminden ısınmaya, ulaşımdan çevreye kadar çok sayıda fiziksel ve sosyolojik gereksinimler ortaya çıkarmaktadır. Ajansın temel politika önceliklerinden birisi de bu etkilerin azaltılmasını ve yönetilmesini kolaylaştırıcı faaliyetleri desteklemektir (Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı Ara Raporu, 2010: 21).

IV.9.2.3. Ajansın Bütçesi

Çukurova Kalkınma Ajansı'nın 2010 yılı gelir kalemleri ve tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15. Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı 9 Aylık (Ocak- Eylül) Bütçe Gelirleri

GELİR KALEMLERİ	TUTAR
Merkezi Yönetim Bütçesinden Aktarılan Paylar	0.00
İl Özel İdaresinden Aktarılan Paylar	990.867.68
Belediyelerden Aktarılan Paylar	6.849.638.89
Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılan Paylar	204.434.43
Faaliyet Gelirleri	2.500.564.04
TOPLAM	10.545.505.04

Kaynak: www.cka.org.tr.

Çukurova Kalkınma Ajansı'nın 2010 yılı gider kalemleri ve tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16. Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı 9 Aylık (Ocak- Eylül) Bütçe Giderleri

GİDER KALEMLERİ	TUTAR
Genel Hizmet Giderleri	3.219.784.15
Proje ve Faaliyet Destekleme Hizmetleri Giderleri	20.305.037.01
TOPLAM	23.506.821.16

Kaynak: www.cka.org.tr.

Çukurova Kalkınma Ajansı, 2008 yılı itibariyle iktisadi kalkınma için 11 milyon TL hibe ayırmış ve bu hibelerden yararlanmak için proje hazırlayanların sayısı 244 dür. Aynı şekilde sosyal kalkınma için ajans 2 milyon TL hibe ayırmış olup bunlardan yararlanmak isteyenlerin sayısı ise 164 dür. Yine ajans kırsal kalkınma için 2 milyon TL hibe ayırmış, bu projelere de 30 başvuru yapılmıştır. Son olarak ajans küçük ölçekli altyapı projeleri için 4 milyon TL ayırmış bu projelere de toplam 16 başvuru yapılmıştır (Dağdaş, 2009: 694).

Görüldüğü gibi ülkemizde oluşturulan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları, yerel iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla girişimcilere bir takım teşvikler sunmaktadır. Uygulanan teşvik tedbirleriyle yöre yatırımcılar için cazip hale gelmektedir. Yatırımcılar için cazip hale gelen bölge, birçok yerli ve yabancı girişimciyi çekecek ve böylece bölgede birçok sanayi kuruluşu oluşturulacaktır. Sanayi kuruluşlarının oluşturulmasıyla birlikte bölgede istihdam olanakları artacak ve bununla birlikte bölge, kalkınmanın merkezi haline gelecektir. İşte bu amaçlarla dünyada ve ülkemizde kalkınma ajansları oluşturulmuştur. Sonuç olarak kalkınma ajansları, yerel iktisadi kalkınma üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır.

SONUÇ

Küreselleşmeyle birlikte ekonomik sistemde yaşanan bir takım gelişmeler sonucunda bölge, iktisadi kalkınmanın odak noktası haline gelmiştir. Ülkemizde yerel ve bölgesel kalkınma ile ilgili çalışmalar Beş Yıllık Kalkınma Planları'yla başlamıştır. 1960'lı yıllardan sonra bölgesel planlamayı gerçekleştirme görevi Devlet Planlama Teşkilatı'na verilmiştir. Ancak DPT tarafından hazırlanan planlamalarla, ülkenin güçlü merkeziyetçi yapısı nedeniyle istenilen sonuçlara ulaşılamamıştır.

1990'lı yıllardan sonra gündeme gelen yönetim anlayışıyla birlikte kalkınmanın kamu, özel ve sivil toplum kuruluşların katılımıyla yerel ölçekte başlaması gerektiği vurgulanmıştır. Bu gelişmelerle beraber ülkemizde bölgesel planlama çalışmaları Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde bir takım değişikliklere uğramıştır. 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'yle yerel kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kurulması istenmiştir. Bu gelişmeler sonucunda 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun 25 Ocak 2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş, 08 Şubat 2006 tarihli 26074 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla beraber 2006 yılında İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları kurulmuş, 2009 yılına gelindiğinde ise belirlenen toplam 26 ajans oluşturulmuştur.

Oluşturulan bu Bölgesel Kalkınma Ajansları'yla yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi, bölgenin rekabet gücünün artırılması, yerli ve yabancı sermayenin bölgeye çekilmesi, bölgelerarası dengesizliklerin ortadan kaldırılması, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi, kalkınmanın insan odaklı olması amaçlanmıştır.

Görüldüğü gibi kalkınma ajanslarıyla yerel iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Ülkemizde oluşturulan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları'yla bölgelerin mevcut potansiyellerini artırmak ya da yeni potansiyeller oluşturarak yerel kalkınmanın gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Bölge girişimcileri tarafından hazırlanan projeler kalkınma ajansları tarafından kabul görmesi sonucunda bölgede istihdam olanağın artacağından bölgenin kalkınması da gerçekleştirilecektir. Projelerin ajanslar tarafından desteklenmesi sonucunda bölge yabancı yatırımlar için cazip hale gelecek ve böylece bölge girişimci merkezi haline dönüşecektir. Sanayi ağının gelişmesiyle beraber yörenin kendine özgü bir takım özellikleri de ön plana çıkacak yani kalkınma sosyo-ekonomik bir biçimde gerçekleşecektir. Bu sanayileşme sonucunda da bölgenin iktisadi kalkınması sağlanacaktır.

Ülkemizde oluşturulan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın ülke birlik ve bütünlüğünü bozacağı, kalkınmanın ülkenin bütününde gerçekleştirilemeyeceği gerekçesiyle Danıştay'a ve Anayasa Mahkemesi'ne iptal davaları açılmıştır. Bunun sonucunda da Danıştay yürütmeyi durdurma kararı vermiş ve ilgili kanun ve yönetmeliklerin bazı maddelerini iptal etmiştir. Ayrıca ajansların Sayıştay denetimine tabi olmaması ve personel rejimleri de bir başka eleştiri konularıdır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Y (2002), “*İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri*”, Vipaş Yayınları, Bursa.
- ADELMAN, I ve YELDAN, E (2000), “*Is This The End of Economic Development?*”
Structural Change and Economic Dynamics, V-11, 95-109.
- AKŞAHİN, S.B (2008), “*Avrupa Birliğinin Bölgesel Politikası, Yapısal Araçların Koordinasyonu ve Türkiye'nin Uyumu*” Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Başkanlığı, Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- ARDA, E (2008), “*Ekonomi El Sözlüğü*”, 2.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- AŞGIN, S (2009), “*Türkiye'nin Yerel ve Bölgesel Kalkınma Deneyimine Tarihsel Bir Bakış: Hatalar ve Kazanımlar*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.
- AVANER, T (2005), BKA, Siyasal Rejim Sorunu Yaratır Mı?, Derleyen: Menaf Turan “*Bölgesel Kalkınma Ajansı Nedir, Ne Değildir?*”, Paraf Yayınları, Ankara.
- AYDIN, A (2008), “*İktisadi Açından Bölgesel Dengesizlik: Mardin İli Örneği*” Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 24, <http://www.e-sosder.com/?sayfa=dergelist&sayi=24>
- BAYRAMOĞLU, S (2005), Türkiye’de Bölgesel Politikaların Gelişimi, Derleyen: Menaf Turan “*Bölgesel Kalkınma Ajansı Nedir, Ne Değildir?*”, Paraf Yayınları, Ankara.
- BERBER, M ve ÇELEPÇİ, E (2005), “*Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar: Kalkınma Ajansları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*”, <http://www.hepimizbiriz.com/forum/Konu-Kalk%C4%B1nma-Ajanslar%C4%B1-ve-T%C3%BCrkiye-de-Uygulanabilirli%C4%9Fi-9955>, E.T: 09.09.2010.

- BERBER, M (2006), “*İktisadi Büyüme ve Kalkınma*”, 3. Baskı, Derya Kitabevi, Trabzon.
- BİLDİRİR, H.N (2005), “*Avrupa Birliği ve Türkiye Bölgesel Kalkınma Politikaları: Uygulamalar ve Alınan Sonuçlar*” Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- BİRBEN, F (1997), “*Bölgesel Gelişmede Kalkınma Ajanslarının Rolü, Etkileri ve Türkiye Uygulaması*” Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BOCUTOĞLU, E., BERBER, M., ÇELİK, K (1998) “*İktisada Giriş*”, Derya Kitabevi, Trabzon.
- CAN, E (2004), “*Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme*”, Asil Yayınları, Ankara.
- CAN, E (2007), “*Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Kalkınma Ajansları: İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*”, 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, İzmir, http://www.ebso.org.tr/icerik.php?s_no=577, E.T: 08.09.2010.
- CLOWER, T (2004), “*Multinational Lessons From Local and Regional Economic Development Agencies*”, Presented to The Annual Meeting of The European Regional Science Association, Portugal, <http://www.unt.edu/cedr/presentations/ersa2004.pdr>. E.T: 13.08.2010.
- ÇAKMAK, E (2006), “*Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*”, İmaj Yayınevi, Ankara.
- ÇARKÇI, A (2008), “*Ulusal Kalkınma İçin Yerel Teklifler*”, Şehir Yayınları, İstanbul.
- ÇAŞIN, M.H ve ÖZGÖKER, U (2008), “*Avrupa Birliği’nin Siyasal ve Ekonomik Temelleri*”, Arıon Yayınevi, İstanbul.

- ÇETİN, M (2007), “*Yerel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı ve Uluslararası Organizasyonlar*”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 1, http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/2007_1.htm, E.T: 09.09.2010.
- DAĞDAŞ, S (2009), “*Türkiye Kalkınma Ajanslarından Ne Bekliyor*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.
- DALL’OLIO, R (2006), “*Regional Development and Governance in Emilia- Romagna: the ERVET Experience*”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf, E.T: 09.09.2010.
- DEMİR, F (2009), “*Bölgesel Kalkınma Ajansları: Ulusal Kalkınma ve Yerel Demokrasi İlişkisine Somut Bir Örnek*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.
- DEMİRCİ, G.A (2005), Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları, Derleyen: Menaf Turan “*Bölgesel Kalkınma Ajansı Nedir, Ne Değildir?*”, Paraf Yayınları, Ankara.
- DİNLER, Z (2001), “*Bölgesel İktisat*”, 6. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- DİNLER, Z (2008), “*Bölgesel İktisat*”, 8. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- DPT, (2000), “*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*”, Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. http://ekutup.dpt.gov.tr//bolgesel/oik_523.pdf.
- DULUPÇU, M.A (2006), “*Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler*”, http://www.cellotin.com/forum/avrupa_birligi/surdurulebilir_kalkinma-t762.0.html, E.T: 11.09.2010.
- DÜLGEROĞLU, E (2000), “*Kalkınma Ekonomisi*”, 5. Baskı, Vipaş Yayınları, Bursa.

- ELMAS, G (2001), “*Küreselleşme Sürecinde Bölgesel Dengesizlikler*”, Nobel Yayınları, Ankara.
- ERKAL, M.E (1978), “*Bölgelerarası Dengesizlik ve Doğu Kalkınması*”, Şamil Yayınevi, İstanbul.
- ERKAN, H (1997), “*Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*”, Türkiye İşbankası Yayınları, İzmir.
- ERTEK, T (2008), “*Makro Ekonomiye Giriş*”, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- GÖYMEN, K (2010), “*Türkiye’de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma*”, Boyut Yayınları, İstanbul.
- GÜNDÜZ, A.Y (2006), “*Bölgesel Kalkınma Politikası*”, Ekin Kitabevi, Bursa.
- GÜRLÜK, S (2001), “*Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma*”, Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 4.
- HALKIER, H (2006), “*Regional Development Agencies and Multilevel Governance: European Perspectives*”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf, E.T: 09.09.2010
- HAN, E ve KAYA, A (2008), “*Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika*”, Nobel Yayınları, Ankara.
- HAN, E ve KUTLU, E (2004), “*İktisadi Kalkınma ve Büyüme*”, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1575, Eskişehir.

- HARDING, R (2006), “*Regional Development Agency Experiences in England and Romania*”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf, E.T: 09.09.2010.
- HASANOĞLU, M ve ALİYEV, Z (2006), “*Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları*”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 60. <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der60m5.pdf>, E.T: 15.08. 2010.
- ILDIRAR, M (2006), “*Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*”, Nobel Yayınları, Ankara.
- İZKA (2008), “*Avrupa’da Kalkınma Ajansları*”, İZKA Yayınları No: İZKA-A/2008-01, İzmir.
- KARASU, K (2005), İngiltere’de Bölge Kalkınma Ajansları, Derleyen: Menaf Turan “*Bölgesel Kalkınma Ajansı Nedir, Ne Değildir?*”, Paraf Yayınları, Ankara.
- KAYA, E (2007), “*Kent Yönetimindeki Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma Yönetimi*”, 2. Baskı, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- KAYA, E.,ŞENTÜRK, H., DANIŞ; O., ŞİMŞEK, S (2007), “*Modern Kent Yönetimi I*”, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- KAYA, Z (2009), “*Ulusal Bölgesel ve Kırsal Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.
- KAYASÜ, S., PINARCIOĞLU, M., YAŞAR, S.S., DERE,S (2003), “*Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Yerel Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları*”, İstanbul Ticaret Odası Yayınları No: 2003-8, İstanbul.

KAYASÜ, S ve YAŞAR, S.S (2004), “*Bölgesel Kalkınma Ajansları: Türkiye Üzerine Öneriler*”, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Cilt I ,http://www.google.com.tr/search?hl=tr&rlz=1W1GGLJ_en&q=ayda+erayd%C4%B1n+kentsel+ekonomik+ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar+sempozyumu+&aq=f&aqi=&aql=&oq=, E.T: 11.09.2010.

KAYASÜ, S ve YAŞAR, S.S (2007), “*Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler*”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf, E.T: 09.09.2010.

KELEŞ, R (1999), “*Avrupa’nın Bütünleşmesi ve Yerel Yönetimler*”, TBD ve Konrad A. Vakfı Yayınları, Ankara.

KOÇAK, S.Y (2009), “*Avrupa Birliği Geri Kalmış Bölgeleri Geliştirebildi Mi: Extremadura ve Viseu Bölgeleri*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 3.

KOÇBERBER, S (2006), “*Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi*”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 61. <http://sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der61m3.pdf>, E.T: 17.08.2010.

KOYUNCU, E (2006), “*Türkiye’de Kalkınma Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Bir Uygulama*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

KUMRAL, N (1993), “*Bölgesel Gelişme Politika Aracı Olarak Ekonomik Kalkınma ajansı ve Girişimciliğin Teşviki*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- LENIHAN, H ve O'CALLAGHAN, B.A (2008), "*The Governance of Network in the Shannon Regional of Ireland*", QUEREJETA, M.J.A., LANDART, C.H., WILSON, J.R (Ed.) Network, Governance and Economic Development, Bridging Disciplinary Frantic Edword Elgar Publishing Limited, UK, ss: 152-173.
- MAÇ, N (2006), "*Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye*", Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Raporu, Sayı: 2006-117/76, Konya.
<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/kalkinmaajans.pdf>, E.T: 19.08.2010.
- ONUR, A.N (2009), "*IPA ve Yapısal Fonlar*", Bütçe Dünyası Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 31.
- OSKAY, C ve KUBAR, Y (2007), "*Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Finansmanında Kalkınma Ajansları*", Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, Karaman.
- ÖZEL, M (2003), "*Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 58-1.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/458/5194.pdf>, E.T: 21.08.2010.
- ÖZEL M, (2009), "*Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgelerarası Dengesizlik ve Yeni Yönetmelik Birim Arayışları*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 64-1. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/458/6345.pdf>, E.T: 21.08.2010.
- ÖZEN, P (2005), "*Bölge Kalkınma Ajansları*", <http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/bolgeselkalkinmabilginotu.pdf>, E.T: 10.08.2010.
- ÖZER, Y.E (2009), "*Küresel Rekabet- Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye*", Review of Social, Economic and Business Studies, Vol: 9/10,
<http://fbe.emu.edu.tr/journal/doc/9-10/19.pdf>, E.T: 11.09.2010.

- ÖZER, Y.E (2010), “*Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yapılanması ve İşlevselliği: İzmir ve Çukurova Örnekleri*”, Ekin Yayınları, Bursa.
- ÖZMEN, A.C (2007), “*Yerel Ekonomik Kalkınma Girişimi ve Etkileri: Beypazarı Örneği*”, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZMEN, F (2008), “*AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 3, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/view/1438>, E.T: 23.09.2010.
- PARLAK, B ve SOBACI, Z (2008), “*Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi Ulusal ve Küresel Perspektifler*”, Aktüel Yayınları, İstanbul.
- POLAT, G ve AKKAYA, O (2005), “*Bölgesel Kalkınmada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Türkiye Örnekleri*”, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF I. Yerel Ekonomiler Kongresi, Karaman.
- REEVES, T (2006), “*Regional Development in the EU and Turkey*”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf, E.T: 09.09.2010.
- SAĞBAŞ, İ (2003), Avrupa Birliği Bölgesel Politikası, Muhsin KAR ve Harun ARIKAN (Ed), “*Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye Ekonomik Sosyal ve Siyasal Politikaların Uyumlaştırılması*”, Beta Yayınları, İstanbul.
- ŞENTÜRK, H (2005), “*Yerel Kalkınma İçin Katılımcı Stratejik Planlama Sempozyumu Bildirileri*”, Pendik Belediyesi Kültür Yayınları No: 34, İstanbul.

- TAMER, A (2008), “*Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri*”, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, DPT Yayınları No: DPT: 2757, Ankara.
- TAŞ, S., ÖRNEK, İ., IŞIK, N, “*Ekonomik Yönetişimin Aktörü Olan Bölgesel Kalkınma Ajansları*”, <http://ozal.congress.inonu.edu.tr/pdf/27.pdf>, E.T: 22.09.2010.
- TAŞDELEN, E (1993), “*Bölgelerarası Dengesizlik ve Türkiye*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- TAŞTEKİN, A (2007), “*Avrupa Birliği’nde Bölgeselleşme Politikaları ve Türkiye’de Bölgesel Stratejiler*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- TİFTİKÇİGİL, B.Y (2009), “*Bölgesel Kalkınmada Aşağıdan Yukarıya Yönetim Anlayışı ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı*”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.
- TUTAR, F ve DEMİRAL, M (2007), “*Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 2, No: 1. http://iibf.ogu.edu.tr/dergi/dergi/2007-1/2007_1_4.pdf, E.T: 14.08.2010.
- TÜRE, İ (1998), “*Türkiye’de Bölge Yönetiminin Niteliği, Sorunları ve Çözüm Arayışları*”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 2, http://www.google.com.tr/search?hl=tr&rlz=1WIGGLJ_en&q=ilknur+t%C3%BCre++amme+idaresi+dergisi&aq=f&aqi=&aql=&oq=, E.T: 22.09.2010.
- TÜYLÜOĞLU, Ş ve ÇEŞTEPE, H (2008), “*Kalkınma Ekonomisi Seçme Konular*”, TABAN, S ve KAR, M (Ed.), 2. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa.

UĞUŞ, B (2006), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, E-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Sayı: 49. <http://www.e-akademi.org/incele.asp>, E.T: 11.08.2010.

ULUSOY, A (2007), “Maliye Politikası”, Mikro Yayıncılık, Trabzon.

UZAY, N (2005), “Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YAVİLİOĞLU, C (2002), “Kalkınmanın Anabilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, <http://eskiweb.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/133.pdf>, E.T: 23.09.2010.

YILMAZ, A (2010), “Kalkınma Ajansları ve Yerel Yönetişim”, Türk İdare Dergisi, Sayı: 446, <http://www.tid.gov.tr/Makaleler/466aliyilmaz.pdf>, E.T: 08.09.2010.

ZİBEL, E (2009), “Küreselleşme Bölgesel Gelişme ve Kalkınma Ajansları”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara.

WALBURN, D (2006), “Regional Development Agencies: The Tool to Stimulate Economic Development in Regions”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildirileri, TEPAV Yayınları, Ankara, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf, E.T: 09.09.2010.

Çukurova Kalkınma Ajansı 2010 Yılı Ara Raporu, <http://www.cka.org.tr/index.php>, E.T:13.09.2010

İzmir Kalkınma Ajansı Ön Bölgesel Gelişme Planı, http://www.izka.org.tr/files/IZKA_PLN_OnBolgeselGelismePlani_070206.pdf, E.T: 09.09.2010.

5449 Sayılı Kalkınma Ajansları Kuruluş, Koordinasyon ve Görevleri Hakkındaki Kanun.
(2006). T. C. Resmi Gazete, 26074, 08 Şubat 2006.

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. (2008). T. C. Resmi Gazete,
27048, 08 Kasım 2008.

<http://www.dpt.gov.tr> E.T: 13.09.2010.

<http://www.izka.org.tr> E.T: 13.09.2010.

<http://www.cka.org.tr> E.T: 13.09.2010.